

Uzun süren kış mevsiminden sonra sıcak bir yaz yaşıyoruz. Ama Türkiyeli Müslümanlar olarak hamdolsun ki Ramazan ayını da serin bir havada geçirdik ve Rabbimizin bu lütfuyla oruçlarımızı daha kolay tutabildik. Rabbimiz tuttuğumuz oruçları kabul etsin, bu vesileyle geçmiş günahlarımızı affetsin, bundan sonraki hayatımızda ise günahlardan uzak, salih amel dolu sağlıklı, bereketli ve hayırlı uzun ömürler nasip etsin.(Amin)

Yaz sezonu Batılı ülkelerden bize geçmiş bir adet olarak tatil dönemidir. Çocukların okulları da tatil olunca aileler bu sezonda ya tatil belde-lerine gider ya turlara katılır ya da memleket-lerine akraba ziyaretlerine giderler. Dinimizde tatil kavramı bulunmamakta. Ancak yaptığımız iş bizi fiziksel ve ruhsal olarak yormuş ve yıpratmışsa istirahat etmemizde bir sakinca olma-ya gerek. Bunun en güzel yolu da hem tebdili mekân yaparak ferahlamamıza da vesile olacak akraba ziyareti yani sılayı rahim. Kesinlikle sı-layı rahimi ihmal etmememiz gerekiyor. Bunun için harcanan emek, zaman ve para Allah için yapılmış sayılır. Asla israf olmaz, tatil olmaz.

Bu yaz tatili aslında başta çocuklarımız ol- mak üzere yoğun iş temposunda geçen bazı kardeşlerimiz için bir kendimizi çek etme, göz- den geçirme ve eksik olan yönlerimizi tespit ederek bu konularda eğitim alma fırsatı da demektir. Dolayısıyla çocuklarımızı dini eğitim veren kurslara, yaz okullarına göndermeliyiz. Kendimiz için de eğitim alabileceğimiz alanları ve merkezleri belirleyip eksikliklerimizi gider- menin peşinde olmalıyız.

Çocuklarımızın eğitiminden bahsederken bu hususta ilgili olarak bazı şeyleri de söylememiz gerekir. Toplum olarak hepimiz çocuklarımız için doktor mühendis avukat gibi sadece belirli alanlarda hedefler koyuyoruz. Sanki bu toplu-

mun işçiyi, makine başında çalışan ara elema- na, zanaatkâra, terziye, berbere vs. diğer mes- leklere ihtiyacı yok. Hayatın böyle bir gerçekliği yok. İnsanları bu yanlış iten eğitim sisteminin kendisi belki ama toplumumuz da yanlış olan bu sitemin aynen devam etmesini sağlıyor, bu sistemi kendisi besliyor. İslami noktada hassa- siyet gösteren insanımızın durumu nasıl diye baktığımızda durumun pek değişmediğini gö- rüyoruz. Onlar da çocuklarını doktor, mühendis vs. yapmaya çalışıyor. Yok eğer çocukların bu okulları okuyacak kapasiteleri yoksa diğer İsla- mi eğitim yöntemleri şöyle dursun "bari ilahiya- tı bitirsin" noktasına geliyor.

Ey Müslümanlar! Toplumumuzun, dünyanın akide ve amel noktasında ne halde olduğunu görmemize rağmen çocuklarımızı bu yaklaşımı göstermemiz Rabbimizin imtihanı konusunda yanlış bir yolda olduğumuzu gösteriyor. Rab- bimizin "emri bil maruf ve nehyi anil münker" emrini kendimiz yerine getirmedığımız gibi bu vazifeyi layıkıyla yerine getirecek yeni nesille- rimizi, evlatlarımızı bu bilinçten uzak bir şekil- de yetiştiriyoruz. Bizler kafası en çok çalışan çocuklarımızı İslami eğitim vererek onların birer Ebu Hanife, İmam Şafii, Ahmet bin Han- bel olmaları yolundaki en azından niyetlerimizi ortaya koymalıyız. Biz bu kafayı değiştirmez- sek toplumun değişim dönüşümünde rol alacak yeni davetçi nesilleri oluşturamayız ve yerimiz- de sayar dururuz. Hatta geriye gideriz.

Rabbim bizlere toplumumuzun İslami in- saasına katkı verecek davetçi nesiller yetiştir- memizi nasibetsin. Bu uğurdaki gayretlerimizi artırsın.

Sizleri dergimizle başbaşa bırakıyoruz. Bir sonraki sayımızda görüşmek dileğiyle Allaha emanet olun.

genc BİRİKİM

Yıl: 19 Sayı: 217

**Sahibi ve Sorumlu
Yazı İşleri Müdürü**
Ali KAÇAR

Genel Yayın Yön.
Ali KAÇAR

Yazışma Adresi
Peyami Safa Mah.
356. Cad. No:25/A
Mamak - ANKARA

Yayın Türü
Yerel, Süreli

Yönetim Yeri
Peyami Safa Mah.
356. Cad. No:25/A
Mamak - ANKARA
Tel : (0312) 229 67 18
Fax: (0312) 229 67 19

Dizgi & Tasarım
Genç Birikim

Baskı
Besabes Matbaacılık /ANKARA
Tel: 0312 395 09 34
www.besabes.com.tr

Baskı Tarihi:
19.07.2017

Değerli Okuyucularımız/Yazarlarımız,
Yazılarınızı Times New Roman karakteriyle
12 punto büyüklüğünde yazılmış olarak,
sayfanın sağ, sol, üst ve alt boşlukları 2,5
cm, satır aralığı: tek ve iki yana yaslanmış
olarak göndermenizi; yazılarınızın en az
2 en çok 4 sayfa olmasını, yazınız 4 say-
fadan fazla ise 2 veya daha fazla olarak
bölümlenmiş şekilde göndermenizi rica
ederiz.

web : <http://www.gencbirikim.net>
e-mail : gencbirikimdersisi@gmail.com

Abone Şartları:

Yurtiçi abonelik için 1 yıllık abonelik ücreti olan
50 TL'yi Yurt dışı abonelik için 1 yıllık abonelik
ücreti olan 75 TL'yi ADNAN BOZAN - IBAN
NO:TR60 0020 3000 0075 4150 0000 02 no'lu
hesaba veya Ramazan DEMİRHAN 6157119
no'lu posta çeki hesabına yatırmanız ve Posta
Çeki alındı belgesinin fotokopisini ve adresinizi
İlkiz Sokak No: 22/B Sıhhiye /ANKARA adresine
göndermeniz yeterlidir.

Bu sayımızda...

- 3 **15 Temmuz Darbesi ve ABD - I**
Ali KAÇAR
- 11 **Müslümanın Tatil Anlayışı**
İdris KERİMOĞLU
- 15 **Kitaplar Olmasaydı Acaba Bizler Ne Yapardık??**
Fatih PALA
- 18 **Tefrika**
Yakup DÖĞER
- 24 **Mekrûh Vakti Olmayan İbâdet: Zikir - VI**
Muhammed İMAMOĞLU
- 35 **12 Mart Darbesi ve ABD!..**
Muhammed Emin İSLAM
- 44 **27 Mayıs Darbesi ve ABD**
M. Ali TUNÇER
- 58 **Umre Notları - I**
Selâhaddin ACAR
- 61 **Kader**
M. Cihat BATMAZ
- 64 **Dünyanın Mazlum ve Masum Çocuklarına**
Halil ALANOĞLU

15 Temmuz Darbesi ve ABD - I

Ali KAÇAR
kacarali@hotmail.com

Türkiye ile ABD arasındaki ilişkiler, 1940'lı yılların ortalarından itibaren başlamış, Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılması ve NATO üyeliğine kabul edilmesi ile birlikte artarak devam etmiştir. Ve bu ilişkiler halen 'stratejik müttefik', 'model ülke' gibi hiç de aslı olmayan, dostlukla, müttefiklikle asla bağdaşmayacak tarzda devam etmektedir. Bu süreç içerisinde -60/70 senedir- iki ülke arasındaki ilişkiler adeta efendi köle ilişkisi tarzında sürmüştür ve halen de aynı şekilde sürdürülmek istenmektedir. Ne ya-

zık ki Türkiye, uzun bir süre bu ilişki tarzına karşı itirazını, karşı çıkışını yüksek sesle dile getir(e)memiştir. Hatta ufak tefek serzenişleri bile ya bir darbe ile ya da bir muhtıra ile engellenerek susturulmuştur. Kısacası iki ülke arasındaki ilişkiler tarihi incelendiği zaman, bu ilişkilerin, hiçbir zaman karşılıklı menfaatlere dayalı, bağımsız iki ülke arasındaki ilişkiler şeklinde devam etmediği açıkça görülecektir. Çünkü ABD ile ilişkilerin başladığı tarihten bu

ABD ile ilişkilerin başladığı tarihten bu yana Türkiye, ikili anlaşmalarla tam anlamıyla kısıpaca alınmış, ABD'nin istemediği herhangi bir ülke ile ilişkiye geçmesi dahi imkânsız hale getirilmiştir. Nitekim 1960 ve 1971 darbelerinin önemli nedenlerinden birisi Türkiye'nin Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliğı (SSCB) ile ilişkiye geçmesi olmuştur.

yana Türkiye, ikili anlaşmalarla tam anlamıyla kısıpaca alınmış, ABD'nin istemediği herhangi bir ülke ile ilişkiye geçmesi dahi imkânsız hale getirilmiştir. Nitekim 1960 ve 1971 darbelerinin önemli nedenlerinden birisi Türkiye'nin Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliğı (SSCB) ile ilişkiye geçmesi olmuştur. ABD, bu ikili anlaşmalar vesilesiyle Türkiye'de yetkililerin bile giremeyeceği¹ ülkenin çeşitli yerlerinde pıtırak gibi çok sayıda askeri üs inşa etme rahatlığına kavuşmuştur. Haydar Tunçkanat'ın ifadesiyle "günümüzde ikili anlaşma-

lar, emperyalizmin uygulama araçlarından birisidir. Emperyalist devletler, bu anlaşmalar yoluyla az gelişmiş ülkelerin önce iktisadiyatını ele geçirmekte, sonra siyasi ve askeri alanlarda ağırlıklarını duyurmaktadırlar. Türkiye de bu yollarla emperyalizmin boyunduruğı altına düşürülmüş; iktisadi, siyasi ve askeri alanlarda

1 Ali kaçar, Zirvedeki Mankurtlar, Genç Birikim Yayınları, III. Bsk. Nisan 2012, Ankara, s.126

bağımsızlığını yitirmiştir"² demektedir.

15 Temmuz Darbe Girişiminin Gerekçeleri

Batılı emperyal devletlerin eskiden beri Türkiye'nin başka ülkelerle özellikle de Sovyetler birliği ile (SSCB) ilişkiye geçmesine asla tahammülü olmamıştır. Nitekim 27 Mayıs, 12 Mart darbelerinin yapıış gerekçesine bakıldığı zaman Türkiye'nin SSCB ile ilişkiye geçmesi önemli bir gerekçe olarak gösterildiği görülecektir. Bunu, dönemin Başbakanı Süleyman Demirel de açıkça söylemiştir.³

ABD'nin bu tavrı, sadece Soğuk Savaş dönemine has bir tavır olmayıp şimdilerde de bu tavrın devam etti(rildi)ği görülmektedir. Ne yazık ki, ABD'nin bu emperyal/sömürgeci tavrına karşı, Türkiye, -o gün de, bugün de- bağımsız bir devlete yakışacak tarzda bir tavır geliştir-

Putin'in ilişkileri 'taktik'ten 'stratejik' seviyeye çıkarılmı sözü Türkiye'nin kaybedileceği endişesi ile Batıyı harekete geçirmiştir.

me cesaretini gösterememiştir. Bunu bilen Batılı emperyal/sömürgeci ülkeler, daha da ileri giderek Türkiye'nin başka ülkelerle de ilişki geliştirmesine müsaade etmemişlerdir. Dolayısıyla SSCB/Çin ile kurulmak istenen en makul/sıradan bir ilişki dahi her defasında 'eksen değişmesi/kayması' ithamı ile

engellenmeye çalışılmıştır. Üzülerek belirtelim ki bunda da başarılı olmuşlardır.

AKP iktidarının 2010 yılından sonra söylem bazında da olsa bazı itirazları gündeme getirmesi Batılıların -özellikle de ABD'nin- hiç hoşuna gitmemiştir. Nitekim AKP Genel Başkanı ve Başbakan Erdoğan'ın Kasım 2013'de Putin'e Şanghay İş birliği Organizasyonu⁴ (Shanghai Cooperation Organization-SCO) ile ilgili olarak "Ben diyorum ki Şanghay İşbirliği Teşkilatı'na

⁴ Şanghay İşbirliği Örgütü, 1996 yılında, Çin'in Şanghay kentinde, Rusya, Çin, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın katılımıyla, 'Şanghay Beşlisi' adını alan ve bölgesel güvenlik alanında derin işbirliğini öngören oluşum olarak ortaya çıkmıştır. 2001 yılında, Özbekistan'ın da katılımıyla, üye sayısı altıya yükselirken, oluşumun adı da, Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) olarak değişti.

² Kaçar, age. s. 122

³ Çetin Yetkin, Türkiye'de askeri darbeler ve Amerika, Ümit Yay. 1.bsk. 1995, Ankara s.112-113

gelin, Türkiye'yi alın. Bizi de bu sıkıntıdan kurtarın. Biz bunun yanında Avrasya'daki ülkelerle ilgili de serbest ticaret anlaşmasına da varız. Ama dediğim gibi Şanghay İş birliği Teşkilatı olayını daha önce de Başkana izah etmişim⁵ demişti. Benzeri bir açıklamayı Cumhurbaşkanı olduğu dönemde de gündeme getirmiş, Rusya ve Çin'den de olumlu cevap almıştı.⁶ Türkiye'nin -çok da ciddi olmadığını sandığımız- bu girişimi bile Batılı dost ve müttefik devletleri (!) endişelendirmiş ve Erdoğan'dan kurtulmanın yolları ta o günlerden itibaren aranmaya başlanmıştır.

Hele füze savunma sistemi ihalesinin Eylül 2013'te Çin'e verileceğinin Türkiye tarafından açıklanması ABD'yi ve dolayısıyla NATO'yu daha da telaşlandırmıştır. NATO standartlarına uygun olmayacağı bahanesiyle ABD ve NATO yetkilileri tarafından arka arkaya açıklamalar yapılmış ve Türkiye'nin mutlaka bu anlaşmadan vazgeçmesi istenmiştir. Oysa Çin'in bu ihaleyle ilgili verdiği teklif her yönüyle Batılı devletler tarafından verilen tekliflerden daha cazip ve Türkiye menfaatlerine daha uygundur.⁷ Kısacası füze savunma sistemi ihalesinin Çinli bir firmaya verilmesi NATO ülkeleri tarafından olumlu karşılanmamış, hatta Türkiye'nin Batıya rağmen bu tür ilişkiler devam ediyor oluşu NATO ülkelerini bir hayli kızdırmıştı. Buna bir de Gelişmekte Olan Ülkeler Grubu olarak tanımlanan BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika)⁸ ile olan ilişkiler de ilave olunca

5 <http://www.aksam.com.tr/siyaset/bizi-sangaya-alin-dasu-abden-kurtulalim/haber-263383>

6 <http://www.diken.com.tr/erdoganin-abye-alternatifisangay-beslisinden-rusya-ve-cinden-destek-geldi/>

7 Çin, Füze Savunma Sistemi ihalesi için ortak teknoloji ve üretim transferi ile birlikte 3.4 milyar dolar teklif vermişlerdi. ABD dahil batılılar ise teknoloji transferi olmaksızın 4.5 milyar dolar teklif etmişlerdi. Türkiye de bu ihaleyi Çin'e verdiğini açıklamıştı. Ancak ABD'nin buna karşı çıkması, ihalenin iptalini beraberinde getirmişti. <http://www.sabah.com.tr/gundem/2015/02/20/turkiyenin-fuze-ihalesine-kaldi>; ayrıca bkz: <https://tr.sputniknews.com/dunya-hali/201507291016830008/>

8 BRIC ülkeleri Brezilya, Rusya, Hindistan (India) ve Çin (China) ülkelerinden oluşmaktadır. BRIC kısaltması bu ülkelerin ekonomilerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Sözü edilen 4 ülke, Rusya'nın çağrısı ile Yekaterinburg'da 2009 yılında yapılan ilk Zirve ile BRIC'i bir topluluktan uluslararası bir organizasyona dönüştürmüştür. 2011'de ise Çin'de yapılan 3. Zirve'de Güney Afrika (South Africa) bahsi geçen 4 ülkeye katılmış, BRIC adı BRICS olarak değiştirilmiştir. BRICS kısaltması; Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika

Batılı ülkeler daha da öfkelenmiş ve Türkiye'nin gittikçe kontrolden çıktığı yönünden de ciddi endişeye kapılmalarına neden olmuştur.

Batılı ülke yönetimlerinin Türkiye'ye dış bilemesinin bir başka nedeni de Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilerin Haziran 2016 itibarıyla yeniden düzelmeye başlaması olmuştur. Bilindiği gibi Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkiler 24 Kasım 2015'te Rus uçağının Türkiye tarafından düşürülmesi ile bozulmuş ve ilişkiler askıya alınmıştı. Bu ilişkilerin tekrar normale dönmesi Haziran 2016 ayını bulmuştu. Türkiye'nin, Rusya'dan özür dilemesi ve özellikle de Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Rusya Federasyonu Başkanı Putin arasındaki 29 Haziran 2016 görüşmesi, bozulan ilişkilerin tekrar rayına girmesi için bir başlangıç olmuştur. Bu görüşmede Putin'in, turizm, ekonomi, tarım ürünlerine, enerji ve diğer yatırımlarla ilgili bütün belgeleri imzalaması ilişkilerin normalleşmesini çabuklaştırmıştır. Hatta Putin, "eskisi gibi yapmayalım, bütün bu antlaşmalar şu bu vs. taktik. Taktik bir ilişki, taktik bir arkadaşlıktır bu, bunu stratejik yapalım"⁹ demesi, başta ABD olmak üzere diğer Siyonist ve emperyal ülkeler ile içerideki mankurtlaşmış yerli batılıları da endişelendirmişti.

Bu görüşme özellikle de Putin'in ilişkileri 'taktik'ten 'stratejik' seviyeye çıkaralım sözü Türkiye'nin kaybedileceği endişesi ile Batıyı harekete geçirmiştir. Zaten PKK terörünün çukur ve hendek olaylarıyla kışkırtılmasının önemli bir nedeni de Türkiye'yi içeride meşgul ederek dışarıya açılarak yeni ittifaklar oluşturmasını engellemeye dönüktü. Tabi daha önce Erdoğan'ın Şanghay İş birliği Örgütü ile ilgili sözleri de AB'yi ve dolayısıyla ABD'yi endişelendirmişti.

15 Temmuz Darbe Girişiminde ABD'nin Rolü

Yukarıda da belirtildiği gibi ABD ile Türki-

Cumhuriyeti'nden oluşan beş önemli ülkenin İngilizce isimlerinin (Brasil, Russia, India, China, South Africa) baş harflerinden oluşan bir grubu ifade ediyor. BRICS, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra IMF ile Dünya Bankası ekseninde kurulan küresel finans düzenine karşı daha fazla söz hakkı kazanmak için kurulmuştur.

9 <http://www.star.com.tr/roportaj/hedret-ersanel-15-temmuzun-arkasinda-amerika-var-haber-1128273/>

ye arasındaki ilişkiler 70 küsur sene öncesine dayanmaktadır. Bu süre içerisinde ABD'nin Türkiye'yi kendisine eş/denk değerde bir ülke, karşılıklı menfaatleri olan bir müttefik olarak asla görmemiştir; daima kullanılan, aldatılan, sömürülen, SSCB'ye karşı ileri karakol görevi yüklenilen, gerektiğinde kendi menfaatleri için -Kore'de olduğu gibi- savaşa sokulan bir ülke olarak görülmüştür. Türkiye'yi yönetenler de çoğunlukla bu ilişki tarzına ya ses çıkarmamış ya da itiraz etmişlerse de, bu itirazı, ilişkileri gözden geçirecek tarzda ciddi bir şekilde gündeme getir(e)memişlerdir. Zaten ABD de buna fırsat vermemiştir.

Türkiye'de, ABD'nin teşvik ve desteği olmadan bir darbenin gerçekleş(tiril)mesi mümkün değildir. Nitekim 1963-64'de Talat Aydemir ve arkadaşlarının, 1969'da Genelkurmay Başkanı Org. Cemal Tural'ın, 1977'de Org. Namık Kemal Ersun'un ve 2004'de birden fazla (Sarıkoz, Ay Işığı, Yakamoz, Eldiven gibi) darbe girişimlerinin başarılı ol(a)mamasının nedeni darbecilerin ABD'den onay almamış olmalarıdır.

Türkiye'de, ABD'nin teşvik ve desteği olmadan bir darbenin gerçekleş(tiril)mesi mümkün değildir. Nitekim 1963-64'de Talat Aydemir ve arkadaşlarının, 1969'da Genelkurmay Başkanı Org. Cemal Tural'ın, 1977'de Org. Namık Kemal Ersun'un ve 2004'de birden fazla (Sarıkoz, Ay Işığı, Yakamoz, Eldiven gibi) darbe girişimlerinin başarılı ol(a)mamasının nedeni darbecilerin ABD'den onay almamış olmalarıdır. 15 Temmuz darbe girişimi de aynı şekilde ABD'nin bilgisi ve onayı dâhilinde gerçekleştirilmek istenen bir darbe idi. Ancak bu darbe girişiminin başarılı olmamasının birçok nedeninin yanında kanaatimizce Obama yönetimi ile neoconlar arasında bir ittifakin sağlanamamış olmasıdır. Böyle bir girişimin bile ABD ve kanlı örgütü CIA'dan habersiz olması mümkün değildir. Nitekim Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, ABD'li yönetmen Oliver Stone'un çektiği 4 bölümlük "Putin Röportajları" (The Putin Interviews") adlı belgeselde, "ABD istihbarat servislerinin neler olup bittiğinden haberdar olmamasına inanmak çok zor. ABD askerleri, İncirlik Hava Üssü'nde konuşlu ve darbe girişimine etkin bir şekilde ka-

tilan askerlerin bir kısmı da oradaydı" ifadesini kullanması¹⁰ da bu düşünceyi teyid etmektedir. Çünkü -ne yazık ki,- geri kalmış/bırakılmış ülkelerde ordular, ülke menfaatlerini/sınırlarını korumak için değil, kendi ülke insanlarına karşı emperyal ülkelerin menfaatlerini korumak için konuşlandırılmış ve eğitilmiştir. Nitekim ABD eski Genelkurmay Başkanı William Crowe asker eğitimindeki amaçlarını şöyle açıklamıştır; "Washington'ın dost ve müttefik ülke subaylarına ABD'de eğitim görmeleri amacıyla sağlanan bursların Uluslar arası Askeri Eğitim ve Talim (IMET) prog-

ramı denilen bir program dâhilinde verildiğini, bu programın dost ve müttefik ülkelere yapılan en etkili ve en çok karşılık alınan yatırım olduğunu ve nüfuz sağlamak açısından son derece başarılı olduğunu, bugün dünyada ordularının başında olan hatta bazı durumlarda ülkelerini yöneten pek çok askerinin bu program sonucu ABD'de eğitim gören kişiler olduğunu, IMET'in diğer ülkelerin askeri ve sivil liderlerine yaklaşılabilmek açısından ABD'ye önemli imkânlar sağladığını, bu öğrencilerin çoğunun üst kademe askeri lider olma vasfına sahip subaylar olduğunu, söz konusu subayların geçmişte olduğu gibi gelecekte de ülkelerinde önemli görevler üstleneceklerini, örneğin bugün dünyada bakan, büyükelçi, kuvvet komutanı ve askeri okul komutanı pozisyonlarında IMET eğitimi görmüş 1500 kişinin bulunduğunu, IMET'in uzun vadeli bir yatırım olarak çok değerli bir güvenlik aracı olduğunu, ABD'ye sayısız yararlar sağladığını" ifade etmiştir.¹¹

10 <https://www.dunya.com/gundem/putin-abd-15-temmuzu-biliyordu-haberi-368396>

11 Ali Kaçar, Emperyal Kuşatma ve İslam Dünyası, Genç Birlik Yayınları, 1. Bsk. Haziran 2011 Ankara, s.122

15 Temmuz Darbe girişiminde ABD'nin rolünü özellikle de neoconların başını çektiği birçok asker, akademisyen ve yorumcunun bir darbe ortamının oluşması için yaptıkları çalışmaların sonucunda basına yansıyan raporlardan anlamak mümkündür. Aslında AKP Hükümeti, yönetime geldiği ilk günlerden itibaren Millî Görüş geleneğinden geliyor olması nedeniyle içeride Kemalist laik ve batıcılar, dışarıda ise özellikle Siyonist neoconlar tarafından istenmemektedir. 1 Mart 2003 tezkeresinin TBMM tarafından kabul edilmemesi, Siyonist neoconların harekete geçmesi için önemli bir fırsat oluşturmuştur. Bu konuda ABD'liler tarafından atılan ilk adım ise, 4 Temmuz 2003'te Türk Özel Kuvvetleri'nin Süleymaniye'deki karargâhını basarak Türkiye askerlerinin başına çuval geçirmeleri olmuştur. 1 Mart tezkeresi ABD'lileri, 4 Temmuz çuval krizi ise Türkiye tarafını rahatsız etmiş ve ilişkileri gerginleştirmiştir. Ve aynı yıl içerisinde birden fazla başarısız darbe girişimi de bu neoconların desteğiyle gerçekleşmiştir. Türkiye ise bu darbeleri, ABD'ye ve özellikle de AB'ye dayanarak boşa çıkarmıştır.

Ancak bu başarısız darbe girişimlerine rağmen darbe tartışmaları bütün hızıyla devam

etmiştir. Bir taraftan laiklik tartışmaları yapılırken, diğer taraftan da Deniz Kuvvetleri Eski Komutanı Özden Örnek'in günlükleriyle darbe teşebbüsleri yeniden gündeme gelmeye başlamıştır. Saldırıları, suikastlar birbirini izlemiş, ülkede tam anlamıyla bir kaotik ortam oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede içeride Rahip Santoro cinayeti (5 Şubat 2006), Danıştay baskını (17.05.2006), Cumhuriyet Gazetesi'ne (05.05.2006-10.05.2006- 11.05.2006) üç farklı zamanlarda bomba atılması ve Hrant Dink (9 Ocak 2007) cinayeti gerçekleştirilmiştir. Amaç halkı terörize ederek bir darbe/muhtıra ile AKP'yi iktidardan uzaklaştırmaktı. Dışarıda ise ABD'den Hudson Enstitüsü Türkiye uzmanı Zeyno Baran, 2006'nın son günlerinde Newsweek Dergisi'nde çıkan bir makalesinde "2007 yılında Türkiye'de yüzde 50 ihtimalle darbe olacağı" ile ilgili öngörüsünü dile getirmiştir. Bu makaleden kısa bir süre sonra 13 Haziran 2007'de Türkiye'de çokça gürültü koparan Hudson toplantısı gerçekleştirilmiştir. CIA elemanı Henri Barkey tarafından Hudson Enstitüsü'nde düzenlenen Türkiye'de darbe konulu toplantının senaryosu şöyleydi: Anayasa Mahkemesi Başkanı Tülay Tuğcu suikast sonucu öldürülecekti...

Beyoğlu'nda patlayan bomba 50 kişinin ölümüne neden olacaktı... Türk Ordusu 50 bin askerle Kuzey Irak'a girecekti... Vs. Hudson toplantısı gündemi Türkiye'de "bomba" gibi patlamıştı. Güya, askerler darbeye hazırlanıyordu!¹²

Zaten bu toplantıdan kısa bir süre önce de Nokta Dergisi 13 Nisan 2007 günü, 2002 sonrasını kapsayan günlerde darbe planlayan bir cuntanın varlığıyla ilgili yaptığı haberler sebebiyle Askeri Mahkeme kararıyla baskına uğramış ve kapatılmıştı. Bu olup bitenler, ister istemez halkta bir korku, bir endişe meydana getirmişti. Acaba bunlar gerçekten bir darbenin ayak sesleri miydi? Oysa 27 Nisan e-Muhtırası ile birçok yetkili darbe döneminin bittiğini söylemişlerdi.¹³

12 Ali Kaçar, 'Hudson'daki İşbirlikçilik ve Suçüstü' başlıklı makale için bkz; Genç Birikim Dergisi Temmuz 2007 Sayı: 98

13 Erdoğan: "Bir kere şunu herkes bilsin. Bakınız bugün 27 Mayıs 1960'ta değiliz. Bugün 12 Eylül 1980'de değiliz. 28 Şubat 1997'de değiliz. Bugün 27 Nisan 2007'de neredeysek işte oradayız. Darbe dönemi artık bitti."- <http://ikincibolge.net/erdogan-darbe-donemi-artik-bitti/1127/>;

TBMM Başkanı Kâhraman, "Şimdiye kadar eline bir kağıt alan geçiyordu mikrofonun başına. 'Darbe yaptık' tamam. Bundan sonra yok böyle bir şey. Darbe dönemi bitti" dedi. http://www.ntv.com.tr/turkiye/darbe-donemi-bitti,tw_S4q28vkmxlpCUc9BwzQ

Halkı endişelendiren olaylar bu kadar da değildi. Atatürkçü Düşünce Derneği'nin (ADD) düzenlediği 'Cumhuriyet Mitingleri' halkı daha da endişelendirmişti. 'Cumhuriyet'e sahip çık' çağrısıyla düzenlenen bu mitingler; Çankaya Köşkü'nü "yıkılmayacak kaleleri" olarak görenlerin laiklik bahanesiyle meclisin, yani milletin iradesinin yansımaları engellemek adına gerçekleştirdiği gövde gösterilerine dönüşmüştür. ADD Başkanı Şener Eruygur ve gazeteci Tuncay Özkan'ın başını çektiği Cumhuriyet mitinglerinin ilki 14 Nisan 2007'de Ankara Tandoğan'da tertip edilmişti. Bu miting, Atatürk Gençliği imzalı 15 metrelik 'Ordu göreve' yazılı dev pankart açılmış, 'Ordu göreve', 'Ya istiklal ya ölüm, 'Laik bağımsız tam demokratik Türkiye, Molla Başbakan istemiyoruz, üniversiteler değil, AKP yıkılacak' sloganları atılarak gerçekleştirilmiştir. Bu mitingdeki korteje dönemin YÖK Başkanı Kemal Gürüz ile yine dönemin İstanbul Üniversitesi Rektörü Kemal Alemdaroğlu'nun yanı sıra 72 rektör katılmıştı.¹⁴ Daha sonra CHP İzmir Milletvekili olan Tuncay Özkan, Cumhuriyet mitinglerinden dolayı korkuttuğumuz in-

14 <http://www.haber7.com/guncel/haber/314915-ordu-goreve-pankarti-da-dosyada>

sanlardan özür dilerim¹⁵ itirafında bulunmuştu.

Tandoğan mitingi e-muhtıra öncesi gerçekleşen bir miting olması sebebiyle üzerinde durulması gereken bir organizasyondur. Mitinglerin ortak özelliği "Mustafa Kemal'in askerleri" olduklarını söyleyen kimselerin sivilliklerini unutup "Türkiye laiktir, laik kalacak" sloganına geri dönmeleri ve askere davetiye çıkarmalarıydı. "Cumhuriyetin bekçisi" olduğu iddiasındaki kesim laikliğin tehlike altında olduğu propagandasını yayarak seçimlere hazırlanırken "cumhurbaşkanlığı seçiminde eşi 'türbanlı' birini Çankaya'ya çıkartmayacakları" vaadi ana muhalefet liderinin ağzından da duyulmuştu. Bu mitinglere ve ana muhalefet partisi liderinin açıklamasına rağmen iktidar partisi 24 Nisan 2007 günü Abdullah Gül'ün ismini Cumhurbaşkanı adayı olarak açıklamıştı. Bu günlerde AKP'nin 354 vekiliyle tek başına adayını seçtiremeyeceği, nitelikli çoğunluk olan 367 milletvekili olmadığı için diğer partilerin seçime katılmaması halinde herhangi bir adayın köşke çıkamayacağı fikri Eski Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu tarafından dile getirilse de gözler seçimlere çevrilmişti. 27 Nisan günü gerçekleşen seçimlerin ilk turuna muhalefetin küçük desteğiyle 361 milletvekili katılmış ve 367 sayısının altında kalınmıştı.

İşte oylamanın olduğu günün akşamı dönemin Genelkurmay Başkanı Org. Yaşar Büyükanıt tarafından internet sitesinde, hanımı başörtülü bir Cumhurbaşkanı engellemek için e-Muhtıra¹⁶ yayınlanmıştır. Eğer iktidar direnmeyip seçim kararı almamış olsaydı, bu

Dışarıda da özellikle de ABD'de darbe ortamının hazırlanması için yoğun çalışmalar yapılmakta ve gerek Gülen ekibi ile gerekse Kemalist ve ulusalcı komutanlarla görüşmelerini sıklaştırmışlardı. Yani CNN International'a çıkan ABD'li analistlerin 15 Temmuz darbesi ile ilgili olarak "Bu olağan ve beklenen bir askeri müdahaledir!" yorumunu yapmaları boşuna değildi.

muhtıra da tıpkı diğer darbe ve muhtıralar gibi amacına ulaşmış olacaktı. Ancak AKP İktidarı 22 Temmuz 2007'de yapılacak üzere erken genel seçimlere gitme kararı ile bu e-Muhtırayı boşa çıkarmıştır. Bu muhtıradan sonra artık darbe dönemi bitti söylemi çokça dile getirilse de darbe tartışmaları bitmemiş ve devam etmiştir.

Dışarıda da özellikle de ABD'de darbe ortamının hazırlanması için yoğun çalışmalar yapılmakta ve gerek Gülen ekibi ile gerekse Kemalist ve ulusalcı komutanlarla görüşmelerini sıklaştırmışlardı. Yani CNN International tv'ye çıkan ABD'li analistlerin 15

Temmuz darbesi ile ilgili olarak "Bu olağan ve beklenen bir askeri müdahaledir!" yorumunu yapmaları boşuna değildi. Çünkü ABD'li kimi danışmanlar Türkiye'de bir darbenin olması için zaten olanca çabalarını sarf etmekteydiler. Bunlardan ilki Dick Cheney'nin ulusal güvenlik danışmanı John Hannah'ın yazdıklarıdır. Hannah, tam bir ay önce Foreign Policy dergisinde: "Erdoğan problemi ABD çıkarları için büyük tehlikeler yaratmaya devam ediyor. Er ya da geç bir hesaplaşma günü yaşanması ihtimal dâhilinde. ABD, zararlarını azaltma hazırlıklarına şimdiden başlamalı..." şeklinde yazmıştır. Diğeri ise Pentagon danışmanı Michael Rubin idi. Rubin, 4 ay önce Newsweek'te darbecilere şöyle güvence vermişti: "ABD'de seçimlerin yaklaştığı şu dönemde Obama idaresinin darbe liderlerini kınamaktan öteye gitmeyeceği açık; hele darbeciler bir de demokrasiyi yeniden inşa etmeye söz verirlerse. Erdoğan, Mısır'ın devrik lideri Mursi'nin sahip olduğu sempatiyi de oluşturmayacak"

Wall Street Journal Türkiye muhabiri Dion Nissenbaum da mayıs ayında darbe olasılığından bahseden Amerikalılardan biriydi. Amerika-

15 <https://www.haber3.com/guncel/tuncay-ozkan-cumhuriyet-mitingleri-icin-ozur-diledi-haberi-3838014>

16 Daha geniş bilgi için bkz; <http://darbeler.com/2015/05/18/27-nisan-e-muhtirasi/>

lı gazeteci Mike Whitney şubat ayında şunu yazdı: "Sorun çıkarıcı Erdoğan, Washington'dan yönetilen bir darbe ile etkisiz hale getirilebilir."¹⁷

ABD basınının etkili isimlerinden Washington Post yazarı David Ignatius, 15 Temmuz darbe girişimi öncesi Suriye PKK'sı ile FETÖ'cü generallerin İncirlik Üssü'nde buluştuğunu yazmıştır. ABD'nin Mayıs ayında organize ettiği görüşmede PKK'nın Suriye kolu PYD'yi temsilen bir heyet, İncirlik'te görevli bazı Türk generallerle görüşmüştür.¹⁸ As-

keri gizlilik çerçevesinde yeterli denetim imkânı bulunmadığı için tercih edilen İncirlik'teki bu toplantılarda, alınan bilgiye göre, FETÖ imamı olduğu iddia edilen sivillerin yanı sıra NATO üyesi bazı ülkelerin üst düzey yetkilileri de hazır bulunmuştur. FETÖ'nün İncirlik'te görevli subay kadrosunun hazır bulunduğu görüşmelere, diğer bazı kritik üslerde görev yapan subaylar da katılmıştır. ABD'nin Suriye ve Irak'ta DEAŞ'a karşı mücadelede 'müttefik' olarak seçtiği PYD/YPG'nin temsilcileri ise bu toplantıya Amerikan yetkililer tarafından kargo uçaklarıyla getirilmiştir. Eğer 15 Temmuz'da darbe gerçekleştirilmiş olsaydı, ABD başta olmak üzere batılı güçlerin Suriye ve Irak başta olmak üzere Ortadoğu politikaları çok daha kolaylıkla hayata geçirilmiş olacaktı. Böylece Türkiye'nin güneyindeki terör koridoru da ABD'nin istediği şekilde gerçekleştirilmiş olacaktı. İncirlik'teki toplantılarda bütün hesaplar buna göre yapılmıştı.¹⁹

Bu darbe girişiminde Afganistan işgali esna-

Wall Street Journal Türkiye muhabiri Dion Nissenbaum da Mayıs ayında darbe olasılığından bahseden Amerikalılardan biriydi. Amerikalı gazeteci Mike Whitney şubat ayında şunu yazdı: "Sorun çıkarıcı Erdoğan, Washington'dan yönetilen bir darbe ile etkisiz hale getirilebilir."

sında ABD öncülüğünde oluşturulan Uluslararası Güvenlik ve Destek Gücü (ISAF) komutanı General John F. Campbell de etkin bir rol oynamıştır. General John F. Campbell, basına yansıyan haberlere göre darbe girişiminden önce 2 defa gizlice Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaretlerinin birisinde Erzurum'da, diğerinde ise Adana'daki İncirlik Üssü'nde gizli görüşmeler yapmıştır. Hatta ordu içerisinde görev yapan tüm subay kadrosunun eğilimleri konusunda hazırlık sürecini yöneten

isim de yine ABD'li General Campbell idi. Mayıs 2016 ayında emekli olan Campbell'ın, darbenin başarılı olması halinde en kısa sürede yeniden Türkiye'ye gelme konusunda cuntacı isimlerle mutabık kaldığı belirtilmiştir. General John F. Campbell'ın darbeye destek amacıyla Nijerya'da bulunan UBA Bank şubesinden CIA aracılığı ile ciddi para akışı sağladığı da basına yansımıştır.

Nijerya merkezli United Bank of Africa (UBA), 6 aylık para trafiğinin üssü olmuştur. Nijerya'dan Türkiye'ye para transferi, CIA tarafından oluşturulan bir ekip tarafından yürütülmüştür. Türkiye'ye gönderilen para, ülke içinde 80 kişilik özel ekibe ait farklı banka hesaplarına havale edilmiştir. CIA'nin oluşturduğu özel ekip üyelerince çekilen para, varacağı son adrese, yani cuntacılara elden teslim edilmiştir. Doğu ve Güneydoğu'da bazı tanınmış isimler bu faaliyette etkin görev alırken, iç ve batı Anadolu'da ise Gülençi çete mensupları kullanılmıştır.²⁰ (Gelecek sayıda Büyükada'daki toplantı, İncirlik üssünün darbedeki rolü ve ABD'lilerle görüşen Fetöcüler gündeme getirilecektir.)

¹⁷ <http://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/soner-yalcin/darbeyi-izleyen-bir-cift-goz-1322280/>

¹⁸ İncirlik'teki FETÖ-PKK ittifak toplantısına katılan bu generaller darbe girişiminden sonra tutuklanmışlardır.

¹⁹ Yeni Şafak - <http://www.ahaber.com.tr/gundem/2016/10/28/15-temmuzdan-once-feto-nato-pkk-incirlikte-toplandi>

²⁰ Yeni Şafak - <http://www.yeniakit.com.tr/haber/iste-kanli-darbe-girisimini-yoneten-hain-abdli-196685.html>

Müslümanın Tatil Anlayışı

İdris KERİMOĞLU

Millet olarak yeni bir eğitim ve öğretim yılını geride bırakıp tatile girerken herkesin kafasında farklı bir tatil geçirme hevesi ve planları vardır. Kimileri turistik bölge ve sahillerde gezinti ve vakit öldürmeyi düşünürken, kimileri de serin ve yaylalık yerleri seçerek kafa dinlemeyi planlamaktadır.

Kimi insanlar da "İslam`da tatil diye bir şey yoktur" deyip bütün bunları kökten reddetmektedir. Peki, İslam`da tatil diye bir şey var mı? Varsa Müslümanın nasıl bir tatil planı olmalı ve bunu nasıl uygulmalıdır? Bütün bu soruların cevabı aşağıdaki ayeti kerimelerde özetlenmiş halde bizlere takdim edilmektedir.

"Elbette her zorluğun yanında bir kolaylık vardır. Gerçekten her zorluğun yanında bir kolaylık daha vardır. Öyleyse boş kalınca hemen

Tatile giden birçok insan tatile yüklediği anlamdan ötürü rehavete kapılıp günlerini gaflet içerisinde geçiriyor olabilir. Bu yüzden bizlere düşen görev mümin kardeşlerimize ilahi görev ve sorumluluklarını hatırlatmaktır veya dini yaşantımıza olan hassasiyetimizle örnek teşkil edebilmektir.

kalk, (başka bir) işe koyul. Ve yalnız Rabbine giden yola yönel." (İnşirah, 5-8)

Evet, iman adamı her zaman bir iştedir. Zira onun gerçek anlamda istirahat edeceği yer cennettir. Bu dünya onun için bir sınav yeridir, sınavda ise boş durmak ve gaflet içerisinde olmak uygun düşmez.

Tatile giden birçok insan tatile yüklediği anlamdan ötürü rehavete kapılıp günlerini gaflet içerisinde geçiriyor olabilir. Bu yüzden bizlere düşen görev

mümin kardeşlerimize ilahi görev ve sorumluluklarını hatırlatmaktır veya dini yaşantımıza olan hassasiyetimizle örnek teşkil edebilmektir.

Toplumun büyük bir kesiminin, cahili çevre kültürünün tesirinde kalarak, hayatın bir vazgeçilmezi, olmazsa olmazı saydığı; senede en az bir kere ve bilhassa yaz aylarında tadılması gereken bir haz olarak algıladığı... Kısaca

hayatın asli bir rüknü kabul ettiği tatil anlayışı, bizim medeniyetimize tamamen yabancı ve aykırı bir kavram ve olgudur. Bunu görmek için, önce kelime olarak ne anlam ifade ettiğine bakalım.

Tatil kelimesi kök olarak "atâlet"ten gelir ve boşluk, hareketsizlik anlamını ifade eder. "Âtıl", "muattal" kelimeleri de ondan türemiş olup, hareketsiz, durgun mânâsınadır. Başka bir ifadeyle: tembel, başıboş, işsiz, çalışmayan anlamlarını taşıyan **âtıl** sıfatı ile bu sıfatın masdarı sayabileceğimiz atâlet ismi, tatil ile aynı köke bağlıdır.

Daha ayrıntılı bir anlatımla tâtil; boşlamak, işletmemek, ihmal etmek, faaliyete bir süre ara vermek, paydos etmek, çalışmayı bırakmak... gibi anlamlara da gelmektedir. Halk dilinde daha çok, hiçbir şey yapmadan durma, dinlenme, kafayı dinlendirme gibi anlamlarda da kullanılır.

Ne var ki, boşluk demek olan tatilin içi, çoğu kimselerce eğlence, gezip tozma, denize girme,

yatlarla denize açılma, kampa çekilme, yatıp uyuma... gibi şeylerle doldurulur.

Modern zihniyet ve çağdaş dünya düzeni daha açık bir ifadeyle; üretimi ve tüketimi çoğaltmak histerisine kapılmış ve bu alanda da reklam sihirbazını kullanan modern zihinli kişiler "maksimum tatil", "sınırsız eğlence..." gibi söylemlerle, insanları ve ne acı ki biraz da Müslümanları avlayarak, kendilerine ait yaşam biçimini onlara da aşılamağa çalışıyorlar.

Bilmem ne tatil köyü, deniz manzaralı lüks oteller, kaplıcalar, kamplar, plajlar, yüzme havuzları... Adları altındaki cezbedici mekânlara çekerek, lüks ve aşırı tüketime, israfa ve hepsinden de kötüsü bâtıla dalmaya, âdeta dinden arındırılmış bir hayata özendiriyor ve hatta zorla çekiyorlar.

Modern hayatın insanı yorduğu doğrudur. Yorulan insan dinlenmelidir ancak dinlenme ile boş kalmayı birbirine karıştırmamak gerekir. İkisi çok farklı şeylerdir. İşte İslâmî düşünce ile modern algının çakıştığı nokta burası ve bugün

birçok "Müslüman" bu çakışmadan habersiz. Bir defa şu kesin olarak bilinmeli ki; Modern insanın tatil anlayışı yanlıştır. Çünkü modern insan, tatili boş kalacak, çok uyuyacak, çok yiyecek, çok gezecek, çok eğlenecek bir zaman dilimi olarak algılıyor. Bu ise İslâm'ın genel çizgileriyle çelişen bir durumdur. Çünkü boş kalmak, atıl kalmak manasındadır ve atıl kalanı bâtil işgal eder. Çünkü Müslüman, her an bir şuur ve bir iş halindedir. Burada şuna da açıklık getirmenin faydalı olacağı kanısındayım. Hani atıllık, boş iş diyoruz ya, peki Müslüman için boş iş nedir? Müslüman için boş iş; ne dünyada ne de ahirette işine yaramayan, fayda sağlamayan her iştir. Yapıldığında ya da yapılmadığında Allah ve Rasulü'nün rızasının, hoşnutluğunun kazanıl(a) madığı her iştir.

Modern insanın tatili sevaba kapalı günaha açık bir tatildir. Oysa Müslüman günaha kapalı sevaba açıktır. Tatilden 5 yıldızlı oteli anlayanlar, dinlenmekten de, açık büfeden tika basa yemek yemeyi, herkesle birlikte denize girmeyi, kumsalda yatmayı, bol müzikli ortamlarda dans etmeyi anlayacaktır. Günah kazanarak dinlenmek Müslümana yakışmaz. Dinlenmek sadece bedeni değil aynı zamanda zihnidir. Günah ise Müslümanı strese sokar. Rahatsız eder. Manevî dünyasında onulmaz yaralar açar. Zaten bir Müslüman günahattan rahatsız olmayacak kadar günaha batmışsa bir şeyler epeydir ters gidiyor demektir.

Müslüman her zaman şunu düşünmelidir: "Allah bana kendi evimde, kendi iş ortamımda, yürüdüğüm, alışveriş yaptığım sokakta ne kadar yakınsa, yapacağım tatil içinde o kadar yakındır" düşüncesinde olmalıdır.

Böyle bir düşünce ile tatile çıkan kişi, hem gittiği yerde lüks harcamalarda, gereksiz masraflarda bulunmaz; hem de haram sınırlarını gözeterek mahremiyet sınırlarına da riayet etmiş olur.

Bugün insanlar en çok nerede günah işler

diye sorsanız ben de dâhil insanların büyük bir çoğunluğu tereddütsüz tatil beldelerinde diye cevap veririz. Mahremiyet sınırlarının aşıldığı, kadın erkek birlikte müzik eşliğinde eğlenildiği, havuz, deniz gibi yerlere karışık ve haram hususuna riayet edilmeden girildiği tatil belde-leri...

Tatil yapmak ve dinlenmekle gösterişi, lüksü, israfı birbirine karıştırmamak gerekir. Gösteriş bir hastalıktır, buna yakalanmış olanların tedavi edilmesi gerekir. İyi bir tatil yapmak, güzelce dinlenmek için ille de beş yıldızlı otellere gitmek, su gibi para harcamak gerekmez.

Her şeyden önce şunu unutmayalım, İslâmî vazifeler tatile girmez! Ertelenemez ve ihmal edilemez! Dünyalık işlerimizin sağlıklı olarak yürütülmesinde belki bir dinlenme payı olarak işten, güçten uzakta kafa dinlemeyi istemek normal görülebilir. Hatta işte başarılı olmanın bir yönü böyle molalar vermekle alakalı olabilir. Ama bunu biz kalkıp da dinimizin gereklerini belli sürelerle ya da dönemlere ayırıp sanki "dini vazifeleri ve ibadetleri" tatile çıkarabilirmişiz gibi bir acayıpliğe çeviremeyiz.

İmanı kalbine yerleştirmiş mümine yaz rehaveti gelmez. Allah'ın nimetlerini anlatmak, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak, Kur'an'a davet etmek, mümin için kararlılıkla sürdürülmesi gereken faaliyetlerdir. Mümin fikri mücadele ile, Allah'a ve dinine hizmet ederek dinlenir. Aksi halde yorulur mümin.

İnsanımız İslami geleneklerinden gelen hayat tarzını bırakıp Batı'yı taklit edeli beri tatil anlayışında da gözle görülür bir değişme ve algılama oluştu. Mesela; şimdilerde artık tatil deyince akrabalık bağlarını sağlamlaştırmaya vesile olan, sıla-ı rahim anlaşılıyor. Gittikçe zayıflayan ailevi ilişkiler yüzünden artık herkes "gönlünce" ve "özgür" bir tatili akrabadan bildiğince uzakta geçirmeye özen gösterir oldu. Ayda yılda bir olan görüşmeler en asgari düzeye indirildi. Eskiden uzakta olanlar hiç olmazsa

bayramlarda büyüklere ziyaret eder ve dua alırlardı. Ama neden ve nasıl oldu bilinmez bayramlar da artık tatil mevsimine dönüştü. Zahmet edip anne-babanın elini öpme birazda teknolojinin hezimetine uğrayıp telefon etme veya mesaj göndermeye indirgendir.

Bu bize ithal edilmiş ve toplum genelinde var olan birçok soruna sebep teşkil eden hayati önem haiz unsurlardandır. Yaşam dâhilinde cereyan eden hadiselerden hiçbirisi yoktur ki; Batı'ya özenip taklit ettiğimiz neticesinde hüsrana uğramayalım. Bugün özellikle de yaz aylarında

albenisi yüksek kavramlardan birisi olan "tatil" de işte böyle bir anlayış neticesinde hızla büyüyen bir sektör halini aldı ve insanları daha doğrusu insanların paralarını ellerinden almak için olmadık yöntemlere başvurdu.

Tatil için -çoğu kimsenin zaten yapmakta olduğu üzere- insanlardan, çevremizden kaçmak yerine, tatil kavramına bir "sıla-i rahim" muhtevası yüklemek daha uygun olmalıdır. Tatili "kaçamak" olmaktan çıkarıp, bir ma'rufu işleme, özellikle modern zamanlarda unutulmaya yüz tutmuş bir İslami ahlakı canlandırma vesilesi haline dönüştürebiliriz.

Tatil, yapısı gereği "harcama" ölçülerinin aşıldığı, israf olgusunun devreye girdiği bir faaliyet. Bu noktaya da dikkat etmek, 5 yıldızlı otellerde eğlenerek Allah Teala'nın rızasına ulaşmanın, "ma'ruf" sınırlarını aşmadan eğlenmenin mümkün olup olmadığını iyi düşünmek

Her şeyden önce şunu unutmayalım, İslâmî vazifeler tatile girmez! Ertelenemez ve ihmal edilemez! Dünyalık işlerimizin sağlıklı olarak yürütülmesinde belki bir dinlenme payı olarak işten, güçten uzakta kafa dinlemeyi istemek normal görülebilir. Hatta işte başarılı olmanın bir yönü böyle molalar vermekle alakalı olabilir. Ama bunu biz kalkıp da dinimizin gereklerini belli sürelerle ya da dönemlere ayırıp sanki "dini vazifeleri ve ibadetleri" tatile çıkarabilirmişiz gibi bir acayipliğe çeviremeyiz.

gerekir.

"Tatil" in bize ait olmayan bir faaliyet olduğunu unutmamalı. "Ötekiler" nasıl tatil yapıyorsa, aynı şekilde, sadece "İslami motifler" katarak tekrarlamak yaptığımız işi İslami kılmaz. Yani birileri şarkılı-türkülü tatil programları tertip ediyorsa bizim de aynı tarz müzikler üzerine İslami motifler taşıyan sözler yazılmak suretiyle "uyarlanmış" ezgiler eşliğinde tatil yapmamız çözüm müdür, iyi düşünmek lazım. Haremlik-selamlığa riayet edilerek de olsa denize girerken meşru sınırlara olması gereken ölçüde riayet ettiğimizi

içimiz rahat olarak söyleyebiliyor muyuz, bir kere daha sorgulamak lazım. Şunu özellikle vurgulamak istiyorum tatile gitmeyin, tatile gitmek caiz değil gibi geneli kapsayacak yargılarda bulunmuyoruz, bulanamayız. Haram-helal sınırlarının aşılmadığı tatil faaliyetlerinin "mübah" olduğunu söylemek mümkündür. Hatta kişiden kişiye değişecek şekilde -ve elbette yine meşru sınırları aşmamak kaydıyla- tatilin kendileri için "vacip" kategorisine girdiği insanlar da olabilir. Sağlık amaçlı tatiller böyledir mesela. Ama haram-helal hudutlarının aşıldığı, haremlik-selamlık hassasiyetinin kaybolduğu, "başkalarına benzeme"/"başkaları gibi hissetme" durumunun ortaya çıktığı, israfa dayalı tatil faaliyetlerinin haram olduğunu söylemek mümkündür.

Haramlardan uzak, rızaya yakın bir hayat yaşamak duasıyla...

Kitaplar Olmasaydı Acaba Bizler Ne Yapardık?

Fatih PALA
fatihpalafatih@gmail.com

14 Haziran 2017 Çarşamba günü, Medeniyet Vakfı Ankara şubesinin Akdere temsilciliğinin iftar davetlisi olarak Ankara'da idim. Her yıl Ramazan ayında, en az bir gün, bu vesileyle Ankara'da oluyorum elhamdulillah. Yaşadığın şehirden başka bir şehirde, her gün gördüğün kardeşlerinin dışındaki başka kardeşleriyle görüşmek ve iftar sofrasında buluşmak hakikaten ayrı bir güzellik.

Akdere temsilciliğindeki önemli vazifemizi tamamladıktan sonra, tabii Ramazan'da Ankara'ya gelinir de Kocatepe Camii'nin külliyesi diyebileceğimiz yerde, her yıl Ramazan ayının ilk gününden son gününe kadar açık olan "Kitap Fuarı"na uğranılmaz mıydı? Tıpkı İstanbul'a Ramazan ayında gidip de "Beyazıt Kitap Fuarı"na katılmamanın olmayacağı gibi.

İftarımızı yapıp akşam namazlarımızı kıldıktan ve sohbetimizden, muhabbetimizden sonra arkadaşlarla fuara gideceğimiz vakti belirledikten sonra yola koyulduk. 00.00'da dönüş otobüsüm kalkacaktı. O zamana kadar doyusuya fuar gezintisi yapmayı planlıyordum. Seferi olduğum ve kılırsam fuara

Ramazan'da Ankara'ya gelinir de Kocatepe Camii'nin külliyesi diyebileceğimiz yerde, her yıl Ramazan ayının ilk gününden son gününe kadar açık olan "Kitap Fuarı"na uğranılmaz mıydı? Tıpkı İstanbul'a Ramazan ayında gidip de "Beyazıt Kitap Fuarı"na katılmamanın olmayacağı gibi.

yetişemeyeceğim için yatsı ve teravih namazlarımı yolda ikame etmeyi uygun buldum. Fuar yerine ulaştığımızda yatsı tamamlanmış, teravih namazının ortalarında idi sanırım cemaat. Nereden mi biliyorum; zira fuarın alanının olduğu bölümün tam ortasından Kocatepe Camii'ne bir kapı açılıyordu ve biz oradan anlıyorduk namazın gidişatını.

Birkaç girişi olan fuar alanının bizim giriş yaptığımız kapının hemen sağında Pınar

Yayınları, solunda da Ekol Yayınları standı karşılıyor misafirlerini. Önceki yıllara nazaran yayınevlerinin ülfetinin az olduğunu, hemen girişte hissetmemiz geç ve zor olmadı. Orta kısımda belirgin bir boşluk görünüyordu. Hayr olsun bakalım, diyerek stant stant gezmeye başlıyoruz. Namaz vaktine denk gelmesinden dolayı ciddi bir sakinlik var. Bunu da hoş karşılıyoruz tabii ki. Kayseri'den yola çıkmadan önce almak için belli başlı kitap isimlerini listelemiştim. Ve önceki yıllardan tecrübem olduğu için hangi yayınevlerine uğrayacağımı tahmin edebiliyordum.

Pınar Yayınları'na bağlı olarak yayıncılık yaptığını bildiğim Açılım Kitap'tan geçtiğimiz

Şubat ayında çıkan Zehra Betül Güney'e ait "Hasan el-Bennâ'yı Yeniden Okumak - Müslüman Kardeşler'de Söylem ve Eylem İlişkisi" kitabının methini duymuştum. Bu, biraz eleştiri alan kitap oldu. O yüzden onu almak istediğim için Pınar'ın standına yaklaştım ama stant görevlisi yoktu. Ya erken gitmişti ya da namazda idi; bilemiyordum artık. Diğer yerlerdeki işimi bitirdikten sonra tekrar gelirim, diyerek başka stantlara yöneldim. Fecr Yayınları'na bağlı olan Meneviş Yayınları'ndan çıkan Nezir Ergenç'in "Önce ve Sadece Allah Vardı" çocuk kitabını almak istiyordum. Ama Fecr'in stant görevlisinin de olmadığını görünce "hayırlısı olsun bakalım" diyerek mekânı adımlamaya devam ettim.

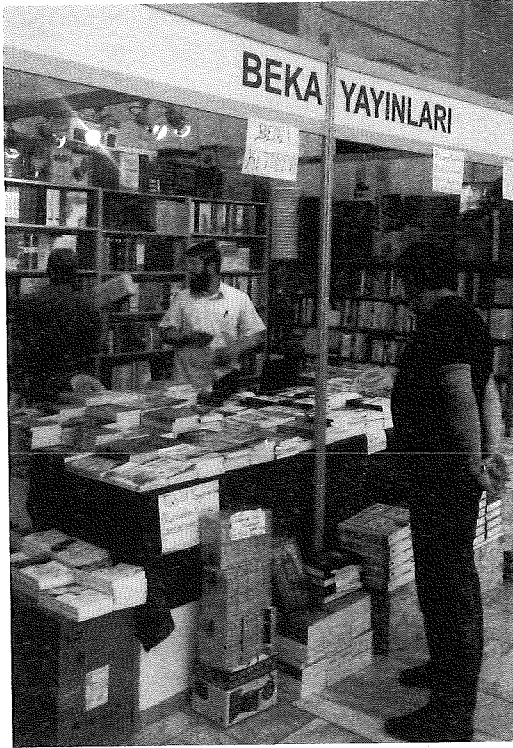
Alanın orta kısmında bir kalabalık ve kalabalığın oluşmasına sebep olan bir yazar vardı ziyaretim esnasında. Yaklaştığımda kimi kitapları İnsan Yayınları arasında çıkan İbrahim Kalın'ın olduğunu fark ettim insanların etrafına toplandığı kişinin. "Ben, Öteki ve Ötesi" çalışmasını imzalıyordu okuyucularının ülfet ettiği. (Kalabalık vardı evet, ama inanın ortam çok soğuk idi. Siyasetin, politikanın ve demokrasinin verdiği bir soğukluk muydu bilemiyorum artık.) Tabi o arada dikkatimi çeken bir şey vardı ki, imzalamanın olduğu yerin hemen yanı başında İnkılab Yayınları standı ve kimsenin ilgiye değer görmediği kitapları... Stant görevlisi ağabey, sessiz ve sakin bir şekilde müşterilerini bekliyordu ama bir taraftan da standının önünün kapanmasına biraz sitemli gibiydi. Derken, listemdeki kitapların kimisinin yayıncısı olan İnkılab'a zaten uğrayacağım için bu arada uğrayayım

ve ağabeyin gönlünü alayım, dedim. Bu stanttan, Afzalur Rahman'ın meşhür "Siret Ansiklopedisi"nden faydalanılarak oluşturulan "Mükemmel Bir Baba Olarak Hz. Muhammed" ile "Mükemmel Bir Eş Olarak Hz. Muhammed" kitaplarını alıverdim. Biraz da muhabbet ettikten sonra, fazla vakit kaybetmeden diğer stantlara doğru kulaç attım.

Asım Gültekin'in yeni kitabı olan "Birden Bine"yi bulabilir miyim, diye şöyle bir göz gezdirirken yayınevi isimlerine, 8-10 yayınevinin birlikte bulunduğu bir stantta "İz Yayınları" ismini görebildiğime sevindim. Hamd olsun ki kitaptan da getirmişler fuara. Daha sonra Damla Yayınları'nın standının dikkat çekici olduğunu söylemeliyim; çünkü yoğunluk, çocuk kitaplarındaydı. Nehir Aydın Gökduman'ın yayınevinden çıkan kitaplarından varsa bizde olmayanlardan alayım da çocuklar nasıplensin, diye düşündüm ama maalesef düşündüğüm gibi olmadı. Bundan böyle mezkûr yazarın mezkûr yayınevinden çıkan kitaplarının, stantlarında yer almasına dikkat edeceklerini ümit ediyorum.

Timaş Yayınları ve Hayrat Yayınları'nın standları oldukları geniş ve çeşitlilik içeriyordu. Oralara da biraz göz gezdirdikten sonra, asıl konaklamam gereken yer ve nam-ı diğer stant olan Beka Yayınları'na ulaşıverdim. Burada, aynı zamanda Ankaralı bir yayınevi olan İtisam Yayınları'nı da görebiliyordum. Zaten standın görevlileri de aynı yayınevinin sorumlusu arkadaşlardı. Tabi bir de Benli Kitabevi ismini anmakta fayda var. Çünkü İtisam Yayınları, Benli

Kitabevi'nin bir kuruluşu oluyor. Benli Kitabevi'nin, özellikle kaynak eserlerin okuyucuya ulaşması noktasında özverili çalışmalar serdeden bir kitapçı olduğunu söylemezsem, bir hakkı teslim etmemiş olurum. Selamımı verip ayaküstü hal hatır sorma işlemlerini de tamamladıktan sonra, kitapları seyre dalmaya koyuluyorum. Öncelikle, henüz çıkan, mütercimliği İshak Doğan'a ve tashihi de -âcizane- bana ait olan İbn Receb el-Hanbelî'nin "Camîu'l-Ulûm ve'l-Hikem/ Hadislerle İlim ve Hikmet" isimli hadisler deryasının berrakça aktığı iki ciltlik çalışmayı aldım; hem de iki takım olarak. Çünkü

gelmeden önce benimle birlikte bir kardeşimin daha istirahatı olmuştu bu çalışmayla ilgili. Bu kitap, İmam Nevevî -rahmetullahi aleyh- 'in meşhur "Kırk Hadis" adlı eserinin şerhi, genişçe açıklaması esasen. Ancak İbn Receb -rahmetullahi aleyh-, bu çalışmaya on (10) hadis daha ekleyerek elli (50) hadise tamamlıyor ve şerhlerini bir güzelce yapıyor. Hiç düşünmeden ve hatta tereddüt etmeden tavsiye edebileceğim bir çalışma. İstifade etmeye başladım elhamdülillah. Böyle benzeri az bulunan bir kaynak eseri yeni bir tercümeyle -Eser, daha önce Semerkand Yayınları'ndan Ali Kaya tercümesi ile çıkmış- bizlere kazandıran İtisam Yayınları'na şükranlarımı sunuyorum. Bu stanttan, ayrıca Muhammed Ali Haşimî'nin "Kur'an ve Sünnet'e Göre Müslüman Kadının Şahsiyeti", Nureddin Yıldız'ın "Aile Davamız", Karınca-Polen Yayınları'ndan çıkan Salih el-Fevzan'ın "Kadınların Erkekler Üzerindeki 100'den Fazla Hakkı" isimli kitapları da almış oldum.

İnsan Yayınları standına baktığımda, yayınevinin benim için almetifarıkası olan Muhammed Esed'in "Mekke'ye Giden Yol" ile Martin Lings'in "Hz. Muhammed'in Hayatı" kitaplarının ve ayrıca yayınevinin ilk kitabı olan Seyyid Hüseyin Nasr'ın "İnsan ve Modern İnsanın Çıkmazı" kitabının albenili kapak

çalışmalarıyla yapılan yeni baskıları okumayanlar için alınmayı hak ediyordu. Ayrıca Beyan Yayınları'na selam verdiğimde, yıllardır yeni baskıları yapılmamış olan ve içlerinde Hz. Muhammed, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hatice, Hz. Aişe, Hz. Zeyneb, Hz. Fatıma, Hz. Hüseyin, Ammar Bin Yasir, Selman-ı Farisi, Mus'ab Bin Umeyr, Ebuzer, Ebu Hanife, İmam Buhari gibi Müslüman şahsiyetlere öncü olan isimlerin bulunduğu biyografi çalışmalarının yeni halleriyle ilgisine sunulmasına ne kadar sevindiğimi bilemezsiniz. Oradayken alamasam da takım halinde

yayınevinden talep ettim çok geçmeden.

Bu arada, girişte sorumlularını bulup göremediğim Pınar ve Fecr Yayınları stantlarına orada bulunduğum zaman zarfında birkaç defa kontrol için gidip gelmişliğim oldu; lakin nasip değilmiş, onlara selam verip de eserlerini koklama fırsatını bulamadım.

Kitaplara ve kitaplarla alakalı olan organizelere karşı ilgimi ve muhabbetimi bahşeden Rabbime sonsuzlarca kere hamd ediyorum, senalarda bulunuyorum. Kitaplar olmasaydı acaba bizler ne olurduk, nasıl yaşadık ya da yaşayabilir miydik, bilemiyorum. Böylesi güzelliklere vesile olanlara teşekkür etmek adaptandır. Fuarı gezmemde ve otogara gecikmeden varmamda bana yoldaşlık eden değerli Harun Akça ile Ali Keleş kardeşlerime de dualar ediyorum, bu misafirperverliklerinden ve kardeşseverliklerinden ötürü.

Kalkış vaktinden biraz önce yerimi almış olduğum otobüsün ne zaman hareket edeceğini önemsemeden, yeni aldığım güzelim arkadaşarımla, kitaplarımla muhabbet kurmaya çoktan başlamıştım bile. Yüce Allah'ın razı olacağı hayatı yaşamak için, bize yardımcı ve meş'ale olacak kitapların sayısının ve taliplisinin artması duasıyla...

Tefrika

Yakup DÖĞER

Dinî, Fikrî veya Siyasî Birliğin Parçalanması.

Sözlükte "ayırma, ayırt etme, parçalama; dağılma, parçalanmışlık" anlamlarındaki tefrika terim olarak belirli bir dinî, fikrî veya siyasî birliğe sahip insan topluluklarının bölünüp parçalanmasını, fırkalara ayrılmasını ifade eder. Tefrikanın karşısı vahdet/cemaattir.⁽¹⁾ 'Fark', iki şey arasında ayırmak, farklı olmak, ayrılmak, yolun çatlama gibi anlamlara gelir. Türkçede de aynı manada kullanılmaktadır. Aynı kökten gelen "Ferik",

Kur'an'da pek çok yerde kullanılır. Her çeşit grup, bölük, küme gibi anlamlara gelir. Fırka kelimesi ise, Kur'an'da yalnızca bir yerde geçer.⁽²⁾

Kur'an, iki toplumun arasında ayırmayı,⁽³⁾ hikmetli işlerin birbirinden ayrılmasını,⁽⁴⁾ Kur'an hükümlerinin kısım kısım ayırt edilmesini,⁽⁵⁾ İsrailoğulları için denizin yarılmasını,⁽⁶⁾ kişi ile toplumun arasında ayrılmasını,⁽⁷⁾ Allah ile Pey-

"Tefrika", ayrılma, ayrılık, bozuşma, "tefrik"de, ayırma, seçme, ayırt etme anlamındadır.⁽²⁰⁾ Bütün bu anlamlarda Kur'an'da birçok yerde geçen kelime hadislerde de aynı anlamlarda kullanılmıştır. Terim olarak ihtilâf, "söz veya davranışta birinin tuttuğu yoldan başka bir yol tutmak" demektir. Tefrika ise, ihtilafın haram boyutunu kapsayacak anlam derinliğine sahiptir. Yani Dinî, fikrî veya siyasî birliğin parçalanması anlamına gelir.

gamberin arasında ayrılma istenmesini,⁽⁸⁾ peygamberler arasında ayırım yapmayı⁽⁹⁾ bu fiille anlatıyor.⁽¹⁰⁾ Tefrika, "görüş ayrılığına düşme" anlamına gelen ihtilâfla yakından ilişkilidir. İhtilâf bazı durumlarda tefrika ile eş anlamlı gibi kullanılsa da genelde fikir ayrılıklarını belirtir.⁽¹¹⁾ Görüş ayrılığı, Kitap ve Sünnetin açıkça hükmünü ortaya koyduğu, ümmetin üzerinde ittifak ettiği bir sahada veya konuda ortaya çıkarsa, yahut içtihadı açık sahada ortaya çıktığı hâlde farklı görüşlere meşruiyet tanımayan bir taassuba

düşülmüş olursa «dinin caiz görmediği» tefrika meydana gelmiş olur.⁽¹²⁾

Konumuz her ne kadar ihtilaf ile ilgili olmasa da kısaca belirtmek gerekirse, ihtilaf tefrikanın farklılık arz ettiğidir. İhtilaf, bir meselede ayrı ayrı görüşlerin ortaya çıkması anlamında terimdir.⁽¹³⁾ Sözlükte "geride kalmak ve biri diğerinin yerine geçmek" anlamındaki ihtilâf, mastar ve isim olarak "bir şeyin diğer bir şeyin

peşinden gelmesi, gidip gelmek, ayrı görüşe, zıt görüşe sahip olmak, önünde olanın zıddı⁽¹⁴⁾ çekişmek, karşı gelmek, eşit olmamak, görüş ayrılığı, anlaşmazlık" gibi manalara gelir. Bütün bu anlamlardaki türevleriyle Kur'an'da birçok yerde geçen kelime hadislerde de aynı anlamlarda kullanılmıştır. Terim olarak ihtilâf, "söz veya davranışta birinin tuttuğu yoldan başka bir yol tutmak" demektir.⁽¹⁵⁾

İhtilaf aynı zamanda, ayrılık, uymayıp, uymama, anlaşmazlıklar, ayrılıklar gibi manalara gelir.⁽¹⁶⁾ İstilahta ise, herhangi bir konunun varlığı kabul edildikten sonra, muhteva ve mahiyeti üzerinde idrak ve anlayış yeteneğine göre değişik sonuçlar çıkarmak şeklinde tanımlamak mümkündür.⁽¹⁷⁾ Bu fitri olan bir ihtilaf çeşididir ki, İslam toplumunu parçalayıcı bir nitelik kazanmadığı sürece, hiçbir sakıncası yoktur. Asıl tehlike tefrika manasına gelen dinde ihtilaf çikarmaktır.⁽¹⁸⁾

Sözlükte ihtilaf, "geride kalmak ve biri diğerinin yerine geçmek" anlamındaki isim olarak "bir şeyin diğer bir şeyin peşinden gelmesi, gidip gelmek, ayrı görüşe sahip olmak, çekişmek,

karşı gelmek, eşit olmamak, görüş ayrılığı, anlaşmazlık, uyuşmazlık⁽¹⁹⁾ gibi manalara gelir. "Tefrika", ayrılma, ayrılık, bozuşma, "tefrik"de, ayırma, seçme, ayırt etme anlamındadır.⁽²⁰⁾ Bütün bu anlamlarda Kur'an'da birçok yerde geçen kelime hadislerde de aynı anlamlarda kullanılmıştır. Terim olarak ihtilâf, "söz veya davranışta birinin tuttuğu yoldan başka bir yol tutmak" demektir⁽²¹⁾ Tefrika ise, ihtilafın haram boyutunu kapsayacak anlam derinliğine sahiptir. Yani Dinî, fikrî veya siyasî birliğin parçalanması anlamına gelir.

Tevhidin zıddı tefrikadır. İslam ihtilafı ve tefrikayı ortadan kaldırıp, kardeşlik, ülfet ve vahdeti inşa eder.⁽²²⁾ Tefrika, iki varlığı birbirinden ayırmak ve parçalamaktır. Kur'an-ı Kerim'de değişik türevleriyle birlikte "tefrika" kelimesinin geçtiği yaklaşık 77 ayet vardır.⁽²³⁾ Kur'an'a göre "açık hükümler karşısında ayrılığa düşmek",⁽²⁴⁾ "Allah ve Rasûlünü birbirine rakip iki güç olarak karşı karşıya getirmek",⁽²⁵⁾ "peygamberler arasında ayrımcılık yapmak",⁽²⁶⁾ "bireysel ve toplumsal hayatın düzenlenmesinde Kur'an'a uygun davranışlarda bulunmama",⁽²⁷⁾ "dini parçalamak"⁽²⁸⁾ gibi davranışların

her biri de tefrika çıkarmaktır. Tefrikanın sonu rahmet değil, azap getirir.⁽²⁹⁾

Ali İmran 105. Ayette ifade edilen üzere, ortaya çıkan tefrika açık hükümler karşısında parçalanmak, ayrılığa düşmek olarak ifade edilmiştir. Bu ayette dikkat çekici olan husus, tefrikanın (*teferrakû*) ve ihtilafın (*ve ihtelefû*) birlikte kullanılıyor olmasıdır. "Allah'ın Rasûlü'nün getirdiği apaçık delillere ve Hidayet'e kavuşan, fakat daha sonra Hidayet'in ana prensiplerinden ayrılıp, çok küçük ve önemsiz meselelere dayanarak kendilerini farklı farklı gruplara ayıran, anlamsız ve faydasız tartışmalarla uğraşan topluluklar kastedilmektedir."⁽³⁰⁾ Yani aynı ortak inanç kaynağına sahip oldukları ve aynı maneviyat temeline dayandıkları halde, "Yahudi" ve "Hıristiyanlar" olarak bölünenler⁽³¹⁾ gibi olmayın denilmektedir. Bunun aksine Bakara Suresi 285. Ayette de Müslümanlar olarak, O'nun elçileri arasında hiç birini diğerinden (*lâ nuferriku*) ayırt etmeyiz" demektedir. İman edenler resullerin "Bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr etmek suretiyle, onlardan hiçbirinin arasını ayırmazlar."⁽³²⁾ Ayetlerdeki ifadeler, ihtilafın manasına aşan içeriklerle donatılmıştır. Bakara Suresinin nüzul zamanı göz önüne alındığında, Yahudi ve Hıristiyanların peygamberlerinin arasını ayırdıkları için, Müslümanların da böyle bir tavırdan uzak durmaları istenmektedir.

Yapılan genel tanımları ortalama ifadeler olarak değerlendirecek olursak, tefrika ayrışmayı anlatan bir anlam içerir. Fark, iki şey arasını ayırmak, birbirinden farklı olmak, birbiriyle zıtlık teşkil etmek gibi anlamlara gelir. Nitekim Medine'de münafıklar bir mescit kurmuştu. Amaçları, rakip mescit yaparak Mü'minler arasında siyasi-dinî parçalanmaya yol açmaktı.⁽³³⁾ Bu anlamın içerisine, insanların arsına düşmanlık sokmak, hiziplere ayırmak, elden geldiğince

Yapılan genel tanımları ortalama ifadeler olarak değerlendirecek olursak, tefrika ayrışmayı anlatan bir anlam içerir. Fark, iki şey arasını ayırmak, birbirinden farklı olmak, birbiriyle zıtlık teşkil etmek gibi anlamlara gelir. Nitekim Medine'de münafıklar bir mescit kurmuştu. Amaçları, rakip mescit yaparak Mü'minler arasında siyasi-dinî parçalanmaya yol açmaktı.

parçalamak gibi düşünce varlığını gösterir. Nitekim Maide Suresi 25. Ayette Hz. Musa (as), "*bizim fasıklarla aramızı ayır*" derken, "*bizi onların, genelinden ve onların cemaatinden ayırt et. Cezada bizi onlara katma*"⁽³⁴⁾ demektedir. Yani, "*Hak ettiğimiz şey sebebiyle bizim lehimize; onların hak ettikleri şey sebebiyle de onların aleyhine hükmetmen suretiyle, aramızı faslet, bizi birbirimizden ayır*" demek olup, bu onlar için bir beddua demektir. Bu ifadeden maksadın, "*Bizi onlarla birlikte bulunmaktan kurtar*" şeklinde olması

da muhtemeldir.⁽³⁵⁾

Dikkat edilirse Hz. Musa (as) ayetteki ifadeyle, "*bizimle şu itaatten çıkan, isyanda ısrar eden sapık kavmin arasını ayır, yani bize bizim hak ettiğimize, onlara da kendi hak ettiklerine göre hükmedip aramızı ayır*"⁽³⁶⁾ derken, kesin bir kopuştan, iki parçanın birbirinden uzaklaşmasını istemektedir. Burada dikkat çekilmeye çalışılan husus, tefrikanın kuşattığı anlamın mahiyetidir. "*Bizimle onların arasını aç*"⁽³⁷⁾ ifadesi kullanılırken, geri dönüşü olmayan bir ayrılığın ortaya çıkışı, "tefrika" ile ifade edilmektedir. Tefrika ile aynı kökten gelen 'firka' ise, insanlardan ayrılan bir topluluk demektir. İslâm tarihinde mezheplere ve cumhuriyetin ilk yıllarında siyasî partilere de 'firka' denilmiştir. Tefrika, bölüklere, fırkalara, partilere, parçalara ayrılmayı ve böylece bir bütünü parçalamayı ifade eder.⁽³⁸⁾

İnkârcıların Tefrikası

Kur'an'da geçen "Tefrika" ile ilgili ayetler baktığımızda genel manada inkarcıların psikolojisi olarak görülmekte, Mü'minlerin ifadelerinde de böyle bir haslete düşmeyeceklerine dair vaatler bulunmaktadır. **Nisa Suresi 150. Ayette** inkar edenler için, "*Allah'ı ve elçilerini (tanı-*

mayıp) inkar eden, Allah ile elçilerinin arasını ayırmak isteyen (yuferrikû), "Bazısına inanınız, bazısını tanımayız" diyen ve bu ikisi arasında bir yol tutturmak isteyenler" denip, küfreden inkarcılardan bahsedilirken, inkarcıların Allah'a ve O'nun resullerine karşı tavrını göstermektedir. Bakara Suresi 136. Ayette iman edenler, **"Deyin ki: "Biz Allah'a; bize indirilene, İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve torunlarına indirilene, Musa ve İsa'ya verilen ile peygamberlere Rabbinden verilene iman ettik. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz (lâ nuferriku) ve biz O'na teslim olmuşuz"** demektedir. Aynı şekilde Bakara Suresi 285. Ayette de benzer ifadeler kullanılırken, iman edenlerin resullerden hiç birinin arasını ayırmadığı (lâ nuferriku) belirtilir.

En'am 159. Ayette geçen ifadeler, tefrikanın daha ileri belirleyicilikteki dünya, ahiret, bedeni, ruhi, psikolojik ve sosyolojik boyutuna işaret etmekte, "Gerçek şu ki, dinlerini parça parça edip kendileri de gruplaşanlar, sen hiçbir şeyde onlardan değilsin. Onların işi ancak Allah'adır. Sonra O, işlemekte olduklarını kendilerine haber verecektir" denilmektedir. Razi bu ayetle ilgili üç görüş olduğunu söylemektedir. **Birinci görüş**, Burada bahsedilen dinler İslâm'ın dışındaki inançlar ve dinlerdir⁽³⁹⁾ Razi'nin bu ifadesi modern kurguya da atıf yapmaktadır. Dinin bir yaşam tarzı, yani hayatın her alanında kabul edilen inanç, egemen düzen, kişisel ve toplumsal ilişkiler, eşya ve kâinat münasebetleri, değer yargıları vs. olarak kabul görüldüğünde,⁽⁴⁰⁾ bu terimle her ne olursa olsun, kişinin yüksek bir otoriteye boyun eğdiği, itaatini ve uyulmasını kabul ettiği,⁽⁴¹⁾ hayatında kanun, kaide ve sınırları ile bağlı bulunduğu,⁽⁴²⁾ kendi-

Ayetlerde dikkat çekilen husus, inkârcıların tefrikanının, Allah ve Resullerinin arasını açtıklarına, resullerden bazılarını kabul edip bazılarını da inkâr etmelerine dairdir. Yani, aralarını açmalarının inkarlarının bir sonucu olarak belirtilmesidir. Mü'minler ise tam da bu noktada uyarılmakta, böyle bir teşebbüste bulunmamaları için Allah'ın öğrettiği şekilde dua ve niyaz etmeleri istenmektedir.

sine itaat etmede büyüklük, mükâfat ve derecelerde ilerleme umduğu, isyan halinde de zillet, aşağılık ve kötü sonuçtan korktuğu⁽⁴³⁾ bir hayat nizamını kastettiği⁽⁴⁴⁾ anlaşılmaktadır. Modern düşüncenin ortaya çıkardığı bütün izim ve ideolojiler de birer din mahiyeti arz eder. Bu sebepten dinler dediğimizde, İslam ve diğer batıl ideolojiler anlaşılır. Razi, Mücahid ve Katâde'den rivayetle "Bu ayette bahis olunanlar Yahudi ve Hıristiyanlardır. Çünkü Hıristiyanlar birçok fırkaya ayrılmışlar ve birbirlerini tekfir etmişlerdir. Keza Yahudiler

de böyledir. Onlar aynı kitabın bağlılarıdır. Aynı zamanda Yahudiler Hıristiyanları da tekfir etmişlerdir demektedir. **İkinci görüş olarak**, Bu ifadeden murad, "Kitabın bir kısmını alıp inandılar, bir kısmını terk ettiler" manasıdır. Nitekim Cenâb-ı Hak, "Yoksa siz kitabın bir kısmına inanıyorsunuz da, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz"⁽⁴⁵⁾ ve "Allah'ı ve peygamberlerini inkâr ederek kâfir olanlar, bir de Allah ile peygamberlerinin arasını ayırmak isteyenler, "Kimine inanınız, kimini inkâr ederiz" diyen kimseler (yok mu?)..."⁽⁴⁶⁾ buyurmuştur.⁽⁴⁷⁾ Nisa Suresi 150. ayete bakıldığında, bu insanların hepsinin aynı seviyede kâfir olduğunda şüphe yoktur: Allah ve Rasûlünü inkâr edenler, Allah'ı kabul edip Rasûlünü (sa) inkâr edenler, rasûllerin bir kısmını kabul edip, bir kısmını reddedenler... Böyle insanların hepsi apaçık kâfirler olduğu anlaşılır.⁽⁴⁸⁾ Zira İslam'a göre herhangi bir peygamberin risaletini inkâr etmek, İslam risaletini inkâr etmek olur. Bu inkâr, Kur'an'da mevcut olan bir kısım haberleri de inkâr demek olur.⁽⁴⁹⁾

Razi ayetle ilgili üçüncü görüşte Mücahid'den nakille şöyle demiştir: «Dinlerini parça parça yapanlar, Muhammed ümmetindedir. Bunlar bidâtçılar ve şüphe ehli kimselerdir.» Bil ki bu

ayetten murad, Müslümanların sözünün özünün bir olmasına ve din hususunda firkalara ayrılmayarak bid'atlar çıkarmamalarına bir teşviktir.⁽⁵⁰⁾

İbni Kesir'de, En'am 159. Ayetin zahirinden anlaşıldığına göre; bu Ayet, Allah'ın dininden ayrılan ve ona muhalif olan herkes hakkında umumidir. Allah Teâlâ elçisini, hidayetle ve hak din ile Allah'ın dinini bütün dinlere üstün kılmak için göndermiştir.⁽⁵¹⁾ O'nun şeriatı tek olup onda ihtilâf ve ayrılık yoktur.⁽⁵²⁾ Kim, bu dinde ihtilâfa düşer arzular ve sapıklıklardan ibaret diğer din sahiplerinde olduğu gibi **"bölük bölük olursa"** Allah Teâlâ onların içinde bulunduğu durumdan elçisini temize çıkarmaktadır.⁽⁵³⁾ Allah Teâlâ başka bir ayette şöyle buyurur : *"Dinden Nuh'a buyurduğunu, size de teşri buyurdu. Sana vah-yettiğimizi... Dine bağlı kalın ve onda tefrikaya düşmeyin"*⁽⁵⁴⁾ buyurmaktadır.⁽⁵⁵⁾

Ayetlerde dikkat çekilen husus, inkârcıların tefrikasının, Allah ve Resullerinin arasını açıklarına, resullerden bazılarını kabul edip bazılarını da inkâr etmelerine dairdir. Yani, aralarını açmalarının inkarlarının bir sonucu olarak belirtilmesidir. Mü'minler ise tam da bu noktada uyarılmakta, böyle bir teşebbüste bulunmalarını için Allah'ın öğrettiği şekilde dua ve niyaz etmeleri istenmektedir. Bunun en bariz ifadeleri Bakara Suresi 285.ayette geçmektedir. **"Resullerinin hepsine iman ederiz ve hiçbirinin arasını açmayız."** Mü'minler böyle derler ve tam da burada inkarcılardan ayrışır, tefrika/ayrışma burada yaşanır.

Ali İmran 105.ayette iman edenler dikkat çekici şekilde uyarılmakta, *"Kendilerine apaçık belgeler geldikten sonra, parçalanıp ayrılan ve anlaşmazlığa düşenler gibi olmayın. İşte onlar için büyük bir azap vardır"* denilmektedir.

Burada dikkat çekmeye çalıştığımız husus, bir bütünü parçalayıp, birini diğerinden ayırmak, arasını açmak, açmaya çalışmak, yani tefrikanın haramlığı hususudur. Modern düşüncenin temel dayanağı da bu merkez üzerinde yükselir. Düalist/ikicilik üzerine kendisini konumlandıran modern düşünce, insandan başlayarak bütün varlıkları doğasının dışında

tefrik etmiştir. Dünya-ahiret, madde-mana, fizik-metafizik, din işi-dünya işi, din-bilim vb. gibi yaklaşımlarla temele dayanan bir tefrikayla hayatı yeniden kurgulamıştır. Mü'minler ise bu yaklaşıma karşı durarak, bu tür ayrışmaların kabul edilebilir olmadığını savunmuştur. İman edenler için, arası tefrik edilenlerin hiç birisinin diğerinden ayılması söz konusu değildir.

Toplumsal tefrika

Tefrika bir bakıma kimliksizlik ve kimlik parçalanmasını da içerdiğinde barındırır. Geleneksel toplumlara nazaran hat safhaya varan kimlik parçalanması, kitabi tabirle tefrika, modern toplumlarda her alanda görülür. Dinde tefrika yaşanması, hayatın diğer alanlarında birliğin olduğu anlamını taşımamaktadır. Bunun tersine, toplumun fertlerini bir arada tutmakta bir harç görevi gören inanç üzerine tefrikanın yaygınlaşması, hayatın bütün alanlarına da sirayet etmekte gecikmez.

Modern iktidarlar ve üzerine inşa edildikleri kurgunun asıl amacı da, toplumsal alanda bireysel tefrikaları körüklemek, fertleri alabil-diğine tefrika içerisine itmektir. Bugün devleti yöneten siyasi partilerden/firkalardan futbol takımlarına, sivil toplum kuruluşlarından meslek odalarına, geleneksel yapıdan modern oluşuma, karı kocadan, evlat ebeveyn ilişkilerine, alışkanlıklardan tüketime, kazançtan harcamaya, daha da ilerisi aynı evde yaşayan aile fertlerinin dahi arasına türlü yollarla tefrika sokulmaktadır.

Bu tefrikanın boyutları öylesine ileri derecede seyretmektedir ki, aynı evde oturan aile fertlerinin dahi farklı televizyon programlarından dolayı farklı odalarda oturdukları, televizyon filmi-dizisinden dolayı misafirlige gitmedikleri, misafir de kabul etmedikleri seviyededir. Özellikle siyasi oluşumların liderlerinin halkın önünde birbirlerine etmedik laflar kalmamasına rağmen, kendi aralarındaki muhabbeti gözler önünden kaçırmazken, tefrikaya sürükledikleri halkın birbirine karşı olan düşmanlıkları her geçen gün sınırları zorlamaktadır.

Yukarıda belirtildiği üzere, tefrikanın arayışı

açmak, ayırmak, parçalamak olduğu göz önüne alınır, bunun modern toplum kurgusunda özellikle iktidarlar eliyle çok başarılı şekilde sağlandığı görülmektedir. Özellikle postmodern iktidarlarda halkı oluşturan en küçük etnik grupların dahi tek tek sayılması, bütünden ayrıştırılması, dillerine, kültürlerine, tarihlerine, düşüncelerine kadar tefrik edilmesi, sosyolojik olarak tefrikanın oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Dipnotlar:

- 1-DİA cilt: 40; sayfa: 279
- 2-Vecdi Akyüz, Kur'an'da Siyasi Kavramlar, Kitabevi Yayınları 187
- 3-) Mâide 5/25
- 4-Duhan 44/4
- 5-İsrâ 17/106
- 6-Bakara 2/50
- 7-Tâhâ 20/94
- 8-Nisâ 4/150
- 9-Bakara 2/136, 285. Ali İmran 3/84
- 10-Hüseyin Kerim Hece Kur'an'da Tefrika Kur'an'î Hayat Dergisi Mart-Nisan 2016
- 11-DİA cilt: 40; sayfa: 279
- 12-Hayrettin Karaman-Birlik, İhtilâf, Tefrika ve Şûra Üzerine
- 13-Prof. Dr. Raşit Küçük- İhtilaf ve Tefrikaya Karşı Tevhid ve Vahdet
- 14-Ali Ünal-Kur'an'da Temel Kavramlar sayfa 403
- 15-DİA cilt: 21; sayfa: 565
- 16-Osmanlıca-Türkçe Sözlük
- 17-Kemal Songür-İhtilaf Ahlakı Küre Medya.com
- 18-Yrd. Doç. Dr. Ramazan Altıntaş-İslam Düşüncesinde Tevhid ve Tefrika Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi sayı 1 sayfa 112
- 19-Prof. Dr. Mehmet Kanar Osmanlı Türkçesi Sözlüğü sayfa 212
- 20-Ferid Develioğlu Osmanlıca-Türkçe Lugat sayfa 1268
- 21-DİA cilt: 21; sayfa: 565
- 22-Yrd. Doç. Dr. Yasin Pişgin Vahdet Bilincinin Kur'an'daki Temelleri Ekev Akademi Dergisi Yıl: 18 Sayı: 58 (Kış 2014) sayfa 29
- 23-Hüseyin Kerim Ece-Kur'an'da Tefrika Kavra-

- mı Kur'ani Hayat Dergisi Mart-Nisan 2016
- 24-AI-i İmran, 3/105
- 25-Nisa, 4/150
- 26- Bakara, 2/136, 285; AI-i İmran, 3/84
- 27-AI-i İmran, 3/103
- 28-Enam, 6/159
- 29-Yrd. Doç. Dr. Ramazan Altıntaş-İslam Düşüncesinde Tevhid ve Tefrika Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi sayı 1 sayfa 112
- 30-Mevdudi-Tefhimul Kur'an
- 31-Muhammed Esed Kur'an Mesajı sayfa167
- 32-İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, Çağrı Yayınları: 3/1126
- 33-Vecdi Akyüz, Kur'an'da Siyasi Kavramlar, Kitabevi Yayınları 190
- 34-İmam Kurtubi, el-Câmiu li-Ahkâmil'l-Kur'an, Buruc Yayınları: 6/159
- 35-Fahrudin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb, Akçağ Yayınları: 9/22
- 36-Elmalı Muhammed Hamdi Yazır Hak Dini Kur'an Dili 3/217
- 37-İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, Çağrı Yayınları: 5/2164
- 38-Ahmed Kalkan-Kavram Tefsiri
- 39-Fahrudin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb, Akçağ Yayınları: 10/261
- 40-Şamil İslam Ansiklopedisi-Din Kavramı
- 41-Zümer 39/2-3, 11-12
- 42-Ali İmran 83
- 43- Ali İmran 3/85
- 44-Mevdudi-4Terim
- 45-Bakara, 85
- 46-Nisa, 150
- 47-Fahrudin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb, Akçağ Yayınları: 10/261
- 48-Mevdudi-Tefhimül Kur'an
- 49-Abdülkerim Zeydan-İslam Davetinin Esasları sayfa 55
- 50-Fahrudin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb, Akçağ Yayınları: 10/261
- 51-Fetih 48/28, Saff 61/9
- 52-Ahzab 33/62, Fetih 48/23
- 53-En'am 6/107, Şura 42/6
- 54-Şura 42/13
- 55-İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, Çağrı Yayınları: 6/2880

Mekrûh Vakti Olmayan İbâdet: Zikir - VI

Muhammed İMAMOĞLU

Bu bölümde genel bir değerlendirme yapıp eksik bıraktığımız bazı bilgileri ikmâl ederek 'Zikir' konulu yazı dizimizi sonlandıracağız. Tefvik Allah'tandır.

Sözlükte "bir şeyi anmak, hatırlamak" anlamındaki zikir (zıkr) kelimesi (çoğulu zükûr, ezkâr) dinî literatürde "Allah'ı anmak ve unutmamak suretiyle gafletten ve nisyandan kurtuluş" anlamında kullanılır. Zikir dil veya kalp ya da her ikisiyle beraber yapılır; bu ise ya unutulmuş bir şeyi hatırlama ya da hatırdaki olanı muha-

faza etme şeklinde olur. Kur'an'da türevleriyle birlikte birçok âyette geçen zikir, Allah'ı dille hamd, tesbih ve tekbir şekliyle övmek; nimetlerini anmak, bunları kalple hissetmek ve tefekkür etmek; kulluğun gereklerini akıl, beden ve mal ile yerine getirmek; namaz kılmak, dua ve istiğfarda bulunmak, kevnî âyetler üzerinde düşünmek şeklindeki mânalarının yanı sıra Kur'an, önceki kutsal kitaplar, levh-i mahfûz,

Kur'an'da bu kadar farklı anlamlarda kullanılan, dolayısıyla çok boyutlu ve insan hayatının bütünü kuşatan zikir, aynı zamanda insanın farklı şekillerde icrâ edebileceği ibâdettir. Zikir, dille, kalple, düşünce ile ve beden diğer organları ile yerine getirilebilen bütüncül bir özelliktir. İnsanın sadece dil ile bazı kelimeleri tekrarlama, filin sadece bir organını tutup onu o parça ile değerlendiren körün tutumuna benzer.

vahiy, ilim, haber, beyan, ikaz, nasihat, şeref, ayıp ve unutkanlığın zıddı gibi anlamlarda da kullanılmıştır.

Kur'an'da bu kadar farklı anlamlarda kullanılan, dolayısıyla çok boyutlu ve insan hayatının bütünü kuşatan zikir, aynı zamanda insanın farklı şekillerde icrâ edebileceği ibâdettir. Zikir, dille, kalple, düşünce ile ve beden diğer organları ile yerine getirilebilen bütüncül bir özelliktir. İnsanın sadece dil ile bazı kelimeleri tekrarlama, filin sadece bir organını tutup onu o par-

ça ile değerlendiren körün tutumuna benzer. Otuzdan fazla anlamından birini almak ve sadece dil ile bazı kelimeleri tekrar etmek zikir değil; zikirden sadece bir bölümdür. Bu parçacı anlayış, dinin tahrif edilmesi demek değilse, en azından gaflet ve cehâlet ürünüdür.

Üstad Mevdûdî ibâdetin üç unsuru (kulluk, itaat ve sadâkat) üzerinde dururken, şu açıklamada bulunur: "Önce ibâdet'in bu anlamı-

nı kafanızda tutun, sorularına ondan sonra cevap verin: Efendisinin kendisinden yapmasını istediği işleri yapmayıp daima elleri bağlı, efendisinin önünde duran ve onun ismini anan bir köle hakkında ne düşünüyorsunuz? Efendisi ona, 'git, şu şu işleri yap' diyor, köle bulunduğu yerden kımıldamıyor, eğilip efendisini on kez selâmlıyor, tekrar ayağa kalkıp elleri bağlı öylece duruyor. Efendisi ona, 'git falan yanlışları düzelt' diye tâlimât veriyor, ama adam yine yerinden kıpırdamıyor, efendisinin önünde eğilmeye devam ediyor.

Efendisi 'hırsızın elini bu kötü işten kes!' diye emrediyor. Bunu duyan köle, hırsızın elini keseceği yerde efendisinin söylediklerini tekrarlamaktan başka bir şey yapmıyor ve 'hırsızın elini kes' emrini yüzlerce kez tekrarlıyor. Şimdi bu kölenin efendisine gerçekten hürmet ettiğini söyleyebilir miyiz? Sizin kölelerinizden bir tanesi böyle davransaydı ne yapardınız, Allah bilir! **Allah'ın kullarından böyle davrananların kendilerini Allah'a ibâdete adanmış olarak kabul etmelerine şaşmıyorum! Böyleleri sabahtan akşama kadar Allah bilir kaç kere Kur'an'daki ilâhî emirleri okurlar, ama bunları yerine getirmek için kollarını bile kıpırdatmazlar. Diğer taraftan ha bire nâfile namaz kılar, ellerine binlik bir tesbih alır ve Allah'ın adını anarlar. Çok acıklı bir makamla Kur'an okurlar! Onları bu halde gördüğümüz zaman: 'Ne kadar müttakî, ne kadar dindar adamlar!' dersiniz. Bu yanlış anlamamanın temelinde ibâdetin gerçek anlamını bilmemek yatar.**¹

Zikir; sadece "Allah!" demek veya O'nu

Allah'ın kitabına karşı kör, sağır ve dilsiz olup, bazı güzel kelime ve isimleri, anlamını ve mesajını düşünmeden belli sayıda tekrarlamasının fazla bir önemi yoktur. Bu tavır, insanın vicdanını bastırması, cehâlet ve yozlaşmayı meşrû görüp yaptığı ile tatmin olması, esas zikir olan Kur'an'a karşı sorumluluğu ihmal etmesine sebep oluyorsa, o takdirde bu zikir anlayışının zararı vardır.

yaratılmışları ve bunların yaratılış sırlarını düşünmek, varlığın her zerresinde mevcut ilâhî hikmetlerini görmek... Bu da kalbî ve fikrî zikir dir. Bedenin memur bulunduğu görevlerle meşgul ve dopdolu olması, kendilerine yasaklanan şeylerden uzak durması ise, fiilî ve bedenî bir zikirdir.

Allah'ın kitabına karşı kör, sağır ve dilsiz olup, bazı güzel kelime ve isimleri, anlamını ve mesajını düşünmeden belli sayıda tekrarlamasının fazla bir önemi yoktur. Bu tavır, insanın vicdanını bastırması, cehâlet ve yozlaşmayı meşrû görüp yaptığı ile tatmin olması, esas zikir olan Kur'an'a karşı sorumluluğu ihmal etmesine sebep oluyorsa, o takdirde bu zikir anlayışının zararı vardır. Hemen tarikatların hepsinde, belirli aşamalardan geçen ve tarikatta kıdemli olanlara, zikir adıyla çok yanlış ifadeler de ders olarak verilmektedir. Anlamını bilmeden (biliyorsa daha kötü) tekrarladığı virdler içinde, belki de insanı şirke götürecek bâtil sözler vardır. Meselâ "Lâ mevcûde illâllah" gibi. Bu sözün anlamı: "Allah'tan başka varlık yoktur" de-

1 Mevdûdî'den naklen; Ebu'l Hasan Ali Nedvî, İslâm'ın Siyasî Yorumu, s. 77, Bedir Yayınları, İstanbul, 2007

mektir.² Bir başka deyişle, "tüm varlık Allah'tır" Yani, iyi-kötü yaratılmış ne varsa hepsinin -hâşâ- Allah olduğunu iddia etmek. Ne büyük hata ve sapıklık! Ne dehşetli bir cehâlet! Allah'ın yarattığını, Allah'ın kendisi yerine koymak. Çok korkunç bir gaflet, affedilmez bir suç! Ve sonra bunun adını zikir koymak! Öyleyse, dikkat edilmesi gereken nokta, anlamını bilmediğimiz kelimeleri durmadan tekrarlamak yerine; ondan daha önce, bilmemiz gereken Allah'ın isimlerini

ve vasıflarını öğrenmek, Allah'ı kendi zikri olan Kur'an'dan tanımak ve Allah'ın gösterdiği doğru yolda yürümektir.

Müslüman; zikri yozlaştıran, Kur'an ve Sünnet ölçüleri içinde bütüncül anlamlarından soyutlayan ve zikir gibi büyük bir ibâdete bid'atler karıştıranlara ve sünnetteki âdâbına uymayanlara bakarak, zikirten gâfil olamaz. Zikri yeniden ihyâ etmek ve zikirle ihyâ olmak zordur. Kur'an kavramlarını yozlaştırmak, anlamlarını daraltmak ne kadar yanlış ise; kuru, yavan, sevgisiz, bereketsiz, zikirsiz, takvâsiz, ihlâssız din anlayışının da insanı kurtarmasını beklemek o kadar yanlıştır. Günümüz muvahhid gençliği, diğer insanlara ve özellikle tasavvufçulara aşırı eleştiri oklarını yöneltir, tenkit kılıcıyla kendinden başka tüm mü'minleri doğrarken, nefsinin ihmali etmekte, eleştirdiği yarı doğruların yerine tam doğruyu kendi şahsında örnek olarak gösterememektedir. Bu tavır da, müslümanlararası kördöğüşü andırmaktadır. İslâm, bir kötülüğü yıkarken, yerine mutlaka ondan çok daha hayırlı bir alternatifi getirmiş ve insana sunmuştur. Soyut tartışmalar, pratiğe/

2 Vahdet-i Vücûd inancı 'Vücûd'un tek olduğu ve bunun da Vücûd-u Mutlak olan Vücûd-u İlahî'den ibaret olduğu anlamına gelir. Buna göre âlem (kâinat) Allah'ın (Vücûd-u İlahî'nin) dış görünüşünden ibarettir. Allah ise âlemin iç görünüşüdür, ikisi arasında cevher, araz farklılığı varsa da bu görünüşten ibaret olup, gerçekte her ikisinin de sıfatlarında fark mevcut değildir. Başta İbn Arabî olmak üzere en açık biçimiyle Sadreddin Konevî (673/1274) Celâleddin Rumî (672/1273), Abdulkadir el-İci(756/1355), İbn Seb'în(669/1270), İbnü'l Fârız(632/1235), Tîlîmsanî gibi ünlü sufilerin söz ve yazılarında kolaylıkla bulunabilecek Vahdet-i Vücûd inancı, günümüz araştırmacılarının çoğunun zihninde Batı kökenli Panteizm kavramını çağırıştırır bir şekilde yer etmiştir. Çünkü Panteizm'e göre de Allah'ın âlemde ayrı ve müstakil bir şahsiyeti yoktur. Vahdet-i Vücûd anlayışında olanlar için kâinatla, Allah bir bütün ve aynı şeydir. İslâm'a göre kâinatla, Allah ayrı ve tamamen farklıdır, bir birlerine benzerlikleri yoktur ve bütün kâinat Allah tarafından yoktan var edilmiş olup, İlah'lıktan pay almamıştır, yani kâinatdaki hiç bir şeyde İlah olma özelliği yoktur. İlah olarak yalnız Allah vardır. Bunun aksini iddia etmek İslâm'a göre şirk koymak demektir.

eyleme dökülmeyen iddialarla Allah'ın rızasına erişilmez. Zikirdeki yanlışlardan yola çıkarak bir Müslümanın zikirsiz bir hayatı tercih etmesi, ancak, şeytanın sağdan yaklaşmasıyla izah edilebilir. **"İman edenlerin Allah'ı zikretme ve O'ndan inen hak/gerçek için kalplerinin saygıyla yumuşaması zamanı daha gelmedi mi?..."** (Hadid,16)

"...İlâhınız bir tek İlâhtır. O'na teslim olun! (Ey Muhammed!) O ihlâslı ve mütevâzi insanları müjdele! Onlar öyle kimselerdir ki, Allah zikredildiği zaman kalpleri titrer; başlarına gelene sabrederler; namazı kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden infak ederler (Allah için harcarlar)." (Hacc, 34-35)

Rabbimiz'in övdüğü insanlar, her durumda, çarşıda-pazarda, işinde-gücünde, alımda-satımda vs. Allah'ı zikretmekten, O'nu hatırlayıp O'nun hükümlerine bağlı kalmaktan geri durmayanlardır. "Öyle adamlar vardır ki (Allah'ı tesbih ederler), ne ticâret ne de alışveriş onları Allah'ı zikretmekten, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoymaz. Onlar, kalplerin ve gözlerin allak bullak olduğu bir günden korkarlar."(Nur,37) İnsan her durumda Allah'ı zikretmekle mükelleftir. Bir kulu, Allah'ı zikirden alıkoyacak hiçbir sebep olamaz/olmamalıdır. Mü'min, rahatlık ve âfiyette Allah'ı zikrettiği ve şükrettiği gibi; musîbetler, âfet ve felâketler olduğunda da Allah'a sığınmak, O'nun yardımını istemek mecbûriyeti hisseden kimsedir. Zikir, içindeki hevâsına karşı zafer silâhı olduğu gibi, dış düşmanlara karşı da zikir, çok önemli bir silâhtir. O yüzden savaş anında, düşmanlarıyla çarpışırken de Allah'ı, hem de çok zikretmek emredilmiştir: "Ey iman edenler! (Savaşmak için) herhangi bir topluluk ile karşılaştığınız zaman sebât edin ve Allah'ı çok zikredin ki başarıya erişesiniz." (Enfal,47)

Şehîd Seyyid Kutub, **"Ey inananlar! Allah'ı çok anın."** (Ahzab,41) âyetinin tefsirini yaparken Allah'ı zikretme olayını şöyle açıklar: "Allah'ı anmak demek, O'na kalpten bağlanmak, sürekli olarak O'nun gözetimi ve denetimi altında yaşamaktır. Yoksa kuru kuruya yüce

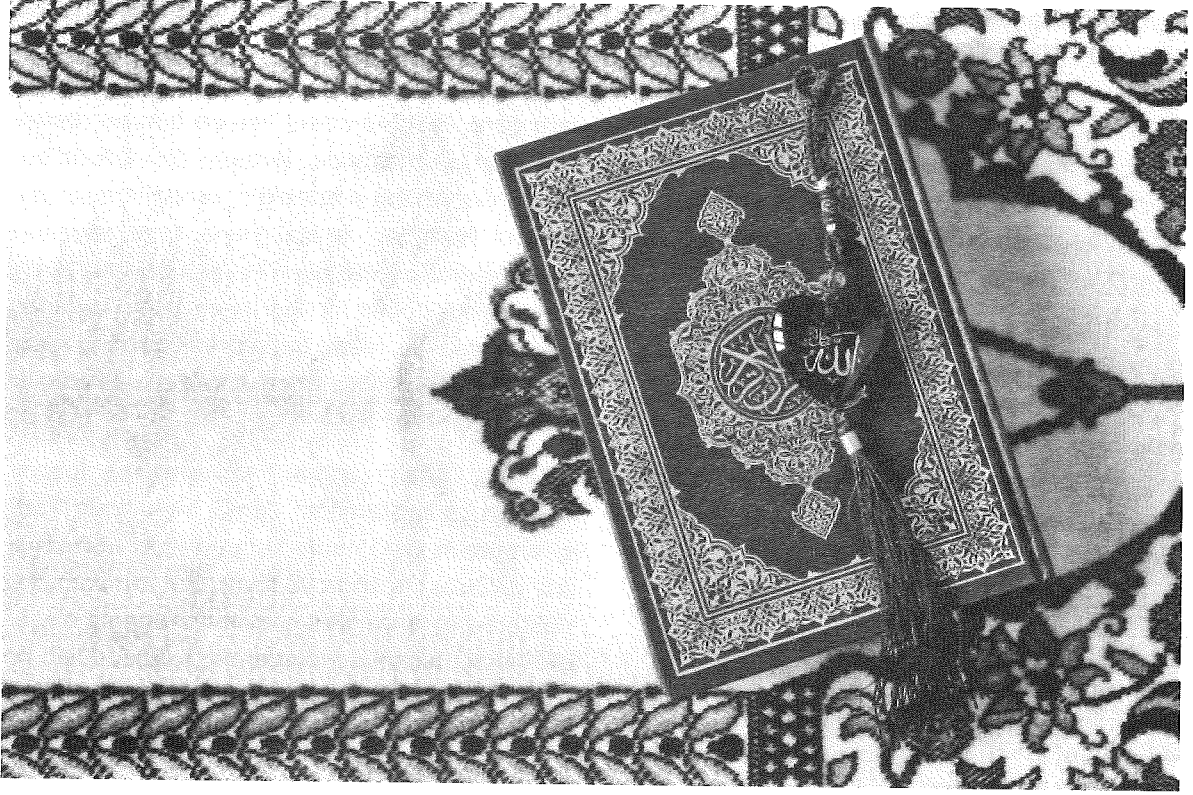
Allah'ın adını tekrarlayıp durmak değildir. Namaz kılmak da Allah'ı anmaktır. Hatta elimizdeki Peygamberimize dayanan bazı açıklamalara göre Allah'ı anmak, hemen hemen namaz kılmakla eş anlamlıdır. Nitekim Ebû Dâvûd'un, Neseî'nin ve İbn-i Mâce'nin sahabîlerden Ebu Saîd-ül Hudrî'ye ve Ebû Hureyre'ye dayandırarak bildirdiklerine göre Peygamberimiz şöyle buyuruyor: "Eğer bir kişi gece eşini uykudan uyandırırda iki rekât namaz kılarlarsa o gece ikisi de Allah'ı çokça anan erkekler ve kadınlar arasına katılırlar.»

Gerçi "Allah'ı anmak" kavramı, namazdan daha geniş kapsamlıdır. Çünkü bu kavram Rabbi anmanın ve O'nunla kalpten ilişki kurmanın her türünü, her biçimini içerir. Bu anmanın dile dökülmesi ya da gizli yapılması önemli değildir. Amaç, biçimi ne olursa olsun, yüce Allah ile canlı, sıcak ve duygulandırıcı bir ilişki kurmaktır. İnsan kalbi yüce Allah ile ilişki kurmadığı, O'nu anmadığı, O'nunla baş başa olmadığı anlarda boştur, ihtirasların oyuncağıdır, şaşkındır. Fakat yüce Allah'ı andığı, O'nunla ilişki halinde olduğu anlarda dolu, ciddi ve kararlı olur; yolunu-yöntemini bilir; nereden kalkıp nereye gideceğinin, adımlarını nereye doğru atacağını bilincinde olur.

Bu yüzden gerek Kur'an-ı Kerim ve gerekse Peygamberimiz sık sık Allah'ı anmamızı teşvik ederler. Kur'an 'Allah'ı anmak' ile insanın geçirdiği bazı vakitler ve durumları arasında bağ kurar. Amaç bu vakitleri ve durumları yüce Allah'ı anmakla donatmak, yüce Allah ile ilişki halinde olmanın bilinci ile renklendirmektir; kalbin Allah bilincinden yoksun kalmaması, O'nu unutmamasıdır.³

Seyyid Kutub'un yukûfiyetle belirttiği gibi Allah'ı anma, hayatın dışında bir olay olarak algılanmamalıdır. Allah'ı zikir/anmak demek, O'nun emirleri doğrultusunda yaşamı düzenlemek demektir. Vahiyle bütünleştiğimiz oranda zikir eylemini gerçekleştirebiliriz. Zikrin bir de toplumsal boyutu vardır. Cemaat boyutu en

3 Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l Kur'an, c. 9, s. 342, Hikmet Yayınları, İstanbul, 1994

fazla olan Cuma namazına Allah'ı zikretmeye koşmamız isteniyor.(Cum'a, 9-10) Dikkat edilirse Cuma konusundaki âyetlerde namaza çağrıldığı zaman Allah'ı anmaya koşulması, namazdan çıkıldıktan sonra yeryüzüne dağılıldığında da Allah'ın çok anılması isteniyor. Bu da bize toplumsal hayatta Allah'ın belirleyiciliğinden uzaklaşmaması, hayatımızda lâik bir alan olmaması gerektiğini vurgular. Zikir, "ez-Zikr" diye nitelendirilen Kur'an'ı okumak, düşünmek, öğüt almak ve yaşamaktır. Salât etmek zikirdir. Kur'an'ın hükümlerini uygulamak zikirdir. Yapmakla Allah'ın rızâsını kazanacağımız her eylem zikirdir. Zikretmek, anlamadan, kuru kuruya bir şeyleri tekrar etmek, vird haline getirmek değil; aksine zikri anlamak ve anladığımızı pratiklerle göstermektir. ⁴

Zikir, insanı Allah'a yaklaştırır. O'nu çok zikreden O'na daha çok yaklaşacaktır. Allah'ın zikrini dilinden düşürmeyen, kalbinden eksiltmeyen, aklından çıkarmaya kişi ile Allah araksındaki uzaklık, soğukluk kalkar. Allah'a karşı insanda bir ünsiyet, samimiyet ve muhabbet oluşur.

Allah'ı zikreden kişi, Allah ile beraberdir. O'nun yasakladığı, rızâ göstermediği bir durumda karşılaşınca zikrullah sâyesinde ona yaklaşmaz. Allah'ın her şeyi her an görüp işittiğini, bildiğini insanın devamlı aklından çıkarmaması, zikirdir, zikrin ta kendisidir. Bunun bir diğer adı takvâ ve ihsandır. Bu anlamıyla zikirden başka hiçbir şey, insanda Allah kontrolünü, murâkabeyi sağlayamaz. Mü'min, karşılaştığı sıkıntılar ve musîbetler ânında Allah'a yönelir, O'na sığınır, O'na tevekkül eder. Bu vasıflar, Allah'ı iyi tanıyan, O'nunla beraber olan, O'nu zikreden kişilerde yer alır. Son zamanlarda yapılan araştırmalarda Allah Teâlâ'yı zikretmek sûretiyle yeni yeni beyin hücrelerinin faâliyete geçtiği, beyinde yeni galerilerin açıldığı, böylece insan için yeni açılımlar meydana geldiği, zikrin bu yolda yeni sıçramalar yaptırdığı ortaya çıkmıştır.

Zaten "zikir ehli" olan Kur'an vârisleri olan âlimlerin olaylara yaklaşımında bu husus açıkça görülmektedir. Müslümanların ayrılmaz vasıfları olan cihad ve zikir, görünüşte birbirlerine hiç benzemeyen vasıf ve amel gibidir. Fakat iyice araştırıldığında, birbirlerine çok yakın, birbirle-

⁴ Rasûl Bozyel, Zikir Üzerine, Haksöz 8 (Kasım 91), s. 7

rini tamamlayan, netice itibarıyla aynı noktada birleşen iki amel olduğu görülecektir. İnsanın kendi nefsi ve şeytanla olan cihadında zikir, bu cihadın ta kendisidir. İnsan, nefsinin ve şeytanın kötülüklerinden ancak Allah'ı zikretmek/hatırlamak sûretiyle kurtulabilmektedir. Ve insanın düşmanlarla yaptığı cihadında en büyük desteği zikir sağlamaktadır. Allah'ın zikriyle бүтүнleşmiş bir bünye, bätılı düşman ilan etmiş, bätilla cepheleşmiş ve onunla asla uyuşmaz hale gelmiştir.

Müslümanlar olarak, zikirle emrolunduğumuz gibi, cihadla da emrolunduk. Hak adına,

Allah'ın askeri olarak bätıla karşı savaşmak müslüman olmanın gereğidir. **"İman edenler Allah yolunda savaşır; kâfirler de tâğüt (bätıl dâvâlar ve şeytan) yolunda savaşır. O halde şeytanın evliyâsına/dostlarına karşı savaşın; şüphe yok ki şeytanın düzeni ve tuzağı zayıftır."** (Nîsa,76) Müslüman, bätılın temsilcilerine karşı yürüteceği bu cihad ve savaşı, "îlâ-yı kelimetullah" (Allah'ın adının yücelmesi) için yapmak zorundadır. Cihadı yerine getirdikçe Allah Teâlâ'nın ismi yücelmekte, Allah'ı zikretmiş olmakta, cihada yönelmektedir. Müslümanların sahip olmakla emrolundukları cihad ve zikir vasıflarını bu noktada birbirlerinden ayırmak mümkün değildir.⁵

Her çeşit ibâdet ve zikir, insanı Rab-bine yaklaştırır. Kendisinin O'nun koruma ve gözetiminde olduğu duygusunu verir; bağış umudu güçlenir, içinde gönül rahatlığı oluşur, üstüne sekînet ve huzur iner. **"İyi bilin ki kalpler, ancak Allah'ın zikriyle tatmin olur, huzur bulur."**(Râ'd, 28) Allah'ın zikri, kulunu kendine yaklaştırır, onu gözetimine alır, nimet ve rızâsıyla dolar, kendini güven ve huzur duyguları kaplar. Zikir, kesinlikle ruhu canlandırır. Allah'ın rızâsı ve bağış yoluyla umudunu güçlendirir, rahatlama ve mutluluk duyguları verir.

Zikir, kalpleri doyuran, iştahların aç gözlülüğünü gideren, susuzları suya kandıran, akılları hedefine ulaştıran bir ibâdettir. Zikir kul için uyanıklılıktır, şuurdur, bilinçli olmaktır. Zikir takvaya ulaştırır, takvayı öğretir, takvaya arkadaş eder. Zikir şuurunu diri tutar, gönülleri gafletten korur. Zikir ilaçtır, zikir iksirdir, zikir âb-ı hayattır, zikir canlara can katan merhemdir. Zikir yoksullukları kanaat zenginliğine, yal-

⁵ Mehmed Göktaş, Cihad-Zikir Ayrılmazlığı, s. 54-55, İstişare Yayınları, Konya, 1988

nızlıkları ebedi ve bitmez dostluğa, mahrumiyetleri ilâhî ilgiye dönüştürür. Zikir dünyalık korkuları giderir, endişeleri umuda çevirir, hayalleri götürür; onun yerine solmaz gerçekleri yerleştirir. Zikir boş kurntular (ümniyye) yerine Allah'ı bilme, takdir etme, önünde kul gibi eğilme ve O'ndan isteme cesareti arama ümidini verir.⁶

İnsan, zikir sâyesinde, iç dünyasında oluşan huzur, sükûnet, doyunluk, tatmin ve ilâhî aydınlığın yardımıyla, hayatın geçici ve iğreti çemberini yarıp zorlukları aşarak, geldiği yer olan baba vatani Cennet'e geldiği gibi saf ve temiz bir şekilde geri dönme imkânını elde eder. Zikirle insan ayrı bir güç ve olgunluk kazanır. Allah'ın da insanı zikretmesi, ancak kişinin gereği gibi Allah'ı zikretmesiyle mümkün olacaktır.⁷

Zikir, Kur'an'ın emrettiği önemli bir ibâdetdir ve yukarıdan beri anlatıldığı şekillerde yerine getirilmesi mümkündür. Bazı kesimler tarafından "gizli mi - açık mı; toplu mu - tek başına mı yapılmalı?" gibi tartışmalara ihtiyaç yoktur. İslâm, mü'minlerin nasıl ibâdet edeceklerini göstermiştir. Emredilen ibâdetlerin dışında dileyen, bid'at olmamak şartıyla, Peygamberimizin yaptığına benzemek kaydıyla, istediği kadar nâfile ibâdet yapabilir. Ancak İslâm'ı bize öğreten Peygamberi ve O'nun sahâbelerinin hayatında, kol kola verilmiş bir şekilde, yatıp kalkarak, bağırıp çağırarak, kendinden geçerek bir zikir yapma şekli yoktur. Hele hele de zikri mutlaka bir üstadın emri altında yapıp, zikri üstaplara, şeyhlere havâle etmek, onların da Allah'a götürmelerini beklemek gibi bir yanlış-

Müslüman, zikir esnâsında acziyet içinde Hakkı düşünmeli, sükûnet ve vakarını bozmamalıdır. Zikir yaptığıı iddiâ eden birtakım kimselerin havalara sıçradığı, tepindikleri, bağırıp çağırdıkları görülmektedir. Bu hareket, zikrin mânâsıyla hiç bağdaşmamaktadır. İslâm'ın ibâdet anlayışına da ters düşmektedir.

lık yoktur. Kul, gücü yettiği kadar ibâdet yapar, dili döndüğü kadar duâ eder, Rabbini anar. Umulur ki Allah Teâlâ ihlâsla yapılan az amellere bile bol karşılık verir.⁸

Zikrin âdâb ve usûlü vardır. İnsan Allah'ı zikrederken (daha doğrusu zikir ibâdetinin bir cüz'ünü icrâ ederken) gülünç ve komik durumlara düşmemeli, maskaralık yapmamalıdır. Zikir yaparken kan ter içinde kalıp başına tavana düşecek kadar hoplayıp zıplamak ibâdet değil; çirkin bir harekettir. Süryânîlerin

rûhânîleri, ibâdet esnasında kan ter içinde kalmaya kadar didinirlerdi. Bizim câhil dervişlerin arasında da bunların hareketlerine benzer davrananların sayısı hiç de az değildir. Bu tamamen cehâletten ve düşünmeden körü körüne taklitten kaynaklanan bir durumdur.⁹

Müslüman, zikir esnâsında acziyet içinde Hakkı düşünmeli, sükûnet ve vakarını bozmamalıdır. Zikir yaptığıı iddiâ eden birtakım kimselerin havalara sıçradığı, tepindikleri, bağırıp çağırdıkları görülmektedir. Bu hareket, zikrin mânâsıyla hiç bağdaşmamaktadır. İslâm'ın ibâdet anlayışına da ters düşmektedir. Zikir, tefekkür, nefis terbiyesi, ihsân gibi dinin emir ve tavsiyeleri; sadece belirli zümrelerin tekelinde kabul edilemez; bunlar bütün Müslümanların malıdır.

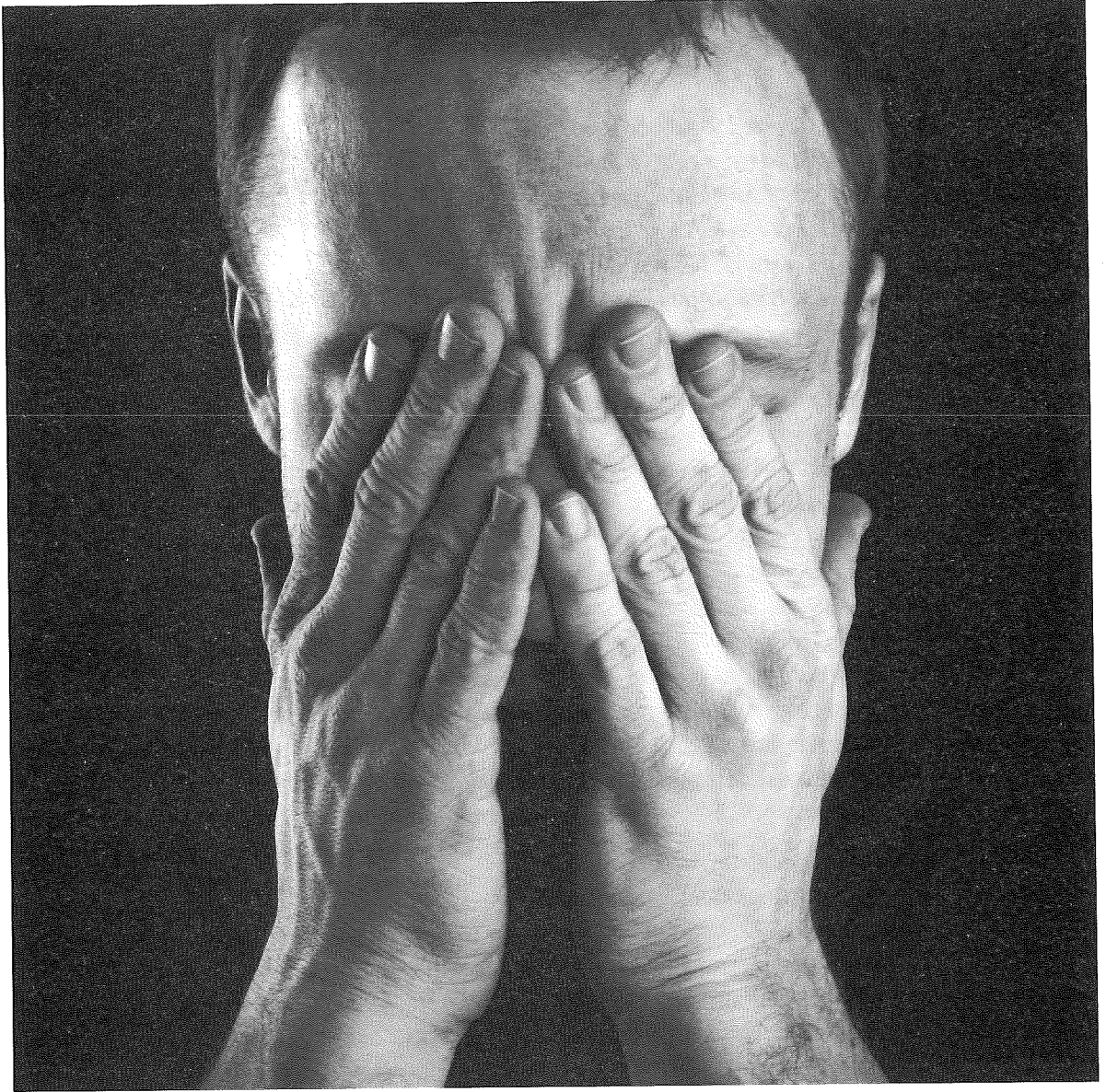
Yazı dizimize son verirken, şöyle bir eleştiri veya soru ile çokça karşılaştığımızı ifâde edelim. **"Tarikatçilerin zikir yapış şekillerine eleştiri sundunuz. Ama Osmanlı Devletinden beridir devam eden bu zikir modellerine niye hiçbir âlim eleştiri sunmamıştır?"**

6 Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, s.861, Beyan Yayınları, İstanbul, 2017

7 Zikrin faydaları hakkında bakınız: İbn Kayyim El-Cevziyye, Zikir ve Zikrin faziletleri, Polen yayınları, İstanbul, 2010

8 Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, s.860- 861

9 Kemaleddin Erdil, Yaşayan Hurâfeler, s. 11, Diyânet Vakfı Yayınları, Ankara, 2008

Bu sizdeki yaklaşım, 'Vahhâbilik' akımıyla revaç bulan bir zihniyetin ürünü müdür?"

Önce şu tarihî arka planı ifâde edelim: "Osmanlı Devleti, Büyük Selçuklu devleti ve Anadolu Selçuklu devletinin mirası üzerinde bina edilmiştir. Büyük Selçuklular dönemi, tasavvufun en bilinen eserlerinin verildiği ve büyük tarikat kurucusu önderlerin yetiştiği dönemdir. Anadolu Selçuklu devleti dönemi ise büyük tarikatların muhtelif İslâm ülkelerinde ve Anadolu'da serpillip boy attığı devirdir. Dolayısıyla bu iki miras üzerindeki Osmanlı, tasavvufun canlı olduğu bir dönemde kuruldu. Büyük Selçuklu Sultanları'ndan itibaren görülmeye başlayan

tasavvuf erbabına yakın ilgi ve muhabbet, Anadolu Selçuklularında gelişerek devam etti.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılışı ve beyliklerin ortaya çıkışında Anadolu'yu kasıp kavuran iki büyük âfet vardır. Bunlardan biri, batıdan gelen Haçlı istilaları, diğeri de doğudan gelen Moğol istilasıdır. Her iki zulüm de halkı canından bezdirip mâneviyatın tesellî iklimine (!) ve tasavvufî ruh atmosferine yöneltti.

Siyasî ve sosyal bakımdan bunalan Anadolu Selçuklularını manevî bakımdan rahatlatan iki önemli şahsiyetten Muhyiddîn İbni Arabî batıda Endülüsten, Mevlânâ Celâleddin Rûmî

ise doğuda Horasan diyarından Belh şehrinden gelmişlerdi. Bu iki şahsiyet Osmanlı'nın mânevî kuruluşunu hazırladılar.

Osmanlı padişahları, Osman Gazi'den başlayarak son padişaha kadar tasavvuf ricâline saygı duymuşlar ve ilgi göstermişlerdir. Osman Gazi Şeyh Edebâli'nin kızıyla evlenince tasavvufa olan ilgisi daha da artmış; Orhan Gazi, âhî şeyhleri kadar Geyikli Baba, Abdal Murad, Abdal Kumral gibi babâî erenlerine ilgi ve saygı duymuşlardır. Murat Hüdavendigâr ise âhî şeyhliğine yükselecek kadar tasavvufî hayatın içindeydi. Yıldırım Bayezid kızını Horasan diyarından gelen Emir sultan ile evlendirecek kadar bu muhitin içinde idi. Çelebi Mehmet ve II. Murat, Hacı Bayram Veli ve çağdaşı bir kısım tasavvuf büyüklerinin hayranı idiler. Fatih Sultan Mehmed'in Akşemseddin ile alakası bu konunun en bariz ve canlı örneğidir. Veli, İakabıyla anılan II. Bayezid'in Halvetî şeyhleriyle olan münasebeti konunun göze çarpan diğer örnekleri arasındadır. Yavuz ve Kanuni'nin Sünbül ve Merkez Efendilerle münasebeti aynı minval üzere devam eden çizgidir.

Osmanlı Devleti zamanında tarikatler yasal müesseseler olarak bütün Müslümanların yakın alâkasını çekmiştir. Sultan II. Abdülhamid'in Şazeli (Dardavi) Şeyhi Muhammed Zâfi el-Medenî'ye intisabı olduğu, Sultan Reşad'ın ise Mevlevî olup Kemahlı Şeyh İsmail Hakkı'ya bağlı olduğu kaynaklarda geçmektedir.¹⁰

İşte bu kadar tasavvuf ve tarikatlarla iç içe olan bir coğrafyada, tarikatlardaki sapkınlıkları, bid'atleri eleştirmek hakikaten zordur. Buna rağmen Hak'tan taraf olan Ehl-i Sünnet ulemâ, bilhassa sapkın zikir yapış şekillerine muhâlefet etmişlerdir. Bir iki örnek vermek gerekirse;

Raks ve devrânın aleyhinde yazdığı "Risâle fi tahkik-i raks ve'd-devrân" adlı risâlede Kemal Paşazade (ö. 1534) şu kesin görüşleri taşıyan fetvayı vermişti: "Raks ve devrân eden kişi, kâfir olur. İmamlığı câiz değildir. Ona ne selâm

verilir, ne de selâmı alınır. Raksı helal göreni doyurmak gûnahtır ve azabı gerektirir. Çünkü bâtila yardım olur. Eğer bir kişi devrân ibadettir ve lüzumludur derse imanını yenilemesi gerekir. Raks ve devrân helal diyen tasavvuf şeyhleri delâlet içindedirler, elleri öpülmez, onlardan sakınılır. Şeyhin böyle dedi diye devrân yapan kişinin öldüğü vakit cenaze namazı kılınmaz, müslüman mezarlığına gömülmez".¹¹

Fâtih Camii imamlarından, İbrahim Halebî (ö. 1549) kaleme aldığı eserinde, Sûfiyenin uyguladığı devrânı, bazı hristiyanların eğlenirken yaptıkları raksa benzetmiştir. Tasavvuf çevrelerinden kendisine yöneltilen, "**şarap içenlere birşey söylemiyor da semâ eden dervişleri tenkid ediyor**" şeklindeki eleştirilere şöyle cevap vermektedir: "Ey miskin, eğer insafılı düşünürsen anlarsın ki bu iş şarap içmekten daha zararlıdır. Şarap içen yaptığının haram olduğuna inanıyor, pek çoğu da tövbe ederek yaptığına pişman oluyor. Ayrıca onu içtiği için halk tarafından aşağılanıyor, zillete düşüyor, ama sûfiler öyle mi. Yaptıkları devrânın ibadet olduğuna inandıkları için tövbe etmeleri, pişman olmaları mümkün değil. Üstelik halkın yanında itibarları yükseliyor."¹²

Bu konularda fikir beyan eden bir başka Şeyhülislâm Minkârizâde Yahya Efendi'dir (ö. 1666). 4. Mehmed dönemi (1648-1687) Şeyhülislâmı olup kendisine sorulan, mutasavvıfların devrân dedikleri ve bazı hususi hareketlerle yaptıkları raks ile Mevlevîlerin semâları ve def, kudüm çalmaları, ney üflemlerinin

11 Kemalpaşazade, Risâle fi tahkik-i raks ve'd-devrân, Konya Bölge Yazmalar Ktp. No. 859/9, s. 96-97'den naklen Reşat Öngören, Osmanlılarda Tasavvuf, s. 372

12 İbrahim Halebî'nin "Risâletü'l-rah ve'l raks li müstahillir-raks" adlı eserinden naklen R. Öngören, A.g.e., s. 378.

İbrahim Halebî, başta Muhyiddin-i Arabî olmak üzere felsefî tasavvufu savunan mutasavvıflara karşı çok sert bir tavır takınmıştır. 'Ni'metü'z-zerîa fi nusratı's-şerîa' adlı eserinde, İbnü'l-Arabî'nin özellikle Fusûsu'l hikem'inde yer alan pek çok görüşünü tenkit etmiştir. Hatta bu tenkitlerinde o kadar ileri gitmiştir ki, Fusûs'tan naklederek değerlendirmesini yaptığı, hemen hemen her paragrafta, İbnü'l-Arabî'ye "yalan söylemek, bühtan, edepsizlik, demogoji ve tahrif yapmak, büyük cehâlet, hamâkat ve hezeyân içinde olmak, hurâfeye sapmak, seriata muhalefet etmek; Peygamber, Kur'ân ve Allah üzerine yalan söylemek ve iftira etmek, sapıklık, ilhâd, apaçık şirk ve küfür içerisinde bulunmak..." şeklinde sert eleştirilerde bulunmuştur.

10 Geniş bilgi için bakınız: Reşat Öngören, Osmanlılarda Tasavvuf, İz Yayıncılık İstanbul, 2000; Necdet Yılmaz, Osmanlı Toplumunda Tasavvuf, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.

dini hükmünün ne olduğu sorusuna şu fetvayı vermişti: **"Bu türden davranışların İslâm'da yerinin mutlak manada olmadığı gibi, sakıncaları da vardır."** Bu kısa ve net fetvadın sonra Minkârizâde konuyu daha ciddi ve kritik duruma getirerek, siyasi platforma taşıyarak bir tavsiyede bulunmuştur: "Yüce padişah içinde kötülük ve günah barındıran bu davranışları yasaklayarak güzel gelenekleri ve hayırlı emanetleri icrâ etsin". Ona göre, değil devrân ve semâ, bazı tarikatlerin ayakta ve cehren yaptıkları zikir bile çirkin ve günahdır. Asolan, zâkirin (dervişin) sanki başında bir kuş varmış da bir kısım hareketlerle onu kaçıracağı gibi oturarak ve sessizce zikretmesidir. Ancak bu şekilde yapılan zikir, şeriat kurallarına ve edebine riayet edilerek yapılan zikirdir. Aynı şekilde Mevleviler, semâi terk etmeli ve mûsiki aleti olan def, kudüm ve ney kullanmalarına son vermelidir. Bunun yerine Mesnevîhanlar hadis-i şerifler naklederek, cemaat va'z ve nasihat dinlemelidir.¹³

Kânûnî Sultan Süleyman döneminde şeyhülislâmlik yapan Çivizâde Muhyiddin Mehmed Efendi, tasavvufehli ve özellikle de Mevlânâ, Muhyiddîn İbni Arabî ve İbrahim Gülşenî gibi mutasavvıflar aleyhine tavır almış ve bu yaklaşımı sebebiyle de şeyhülislâmlik görevinden azledilmiştir.¹⁴ Kânûnî Sultan Süleyman döne-

13 B. Kemikli, "Türk Tasavvuf Edebiyatında Risâle-i Devrân ve Semâ Türü ve Gaybî'nin Konuya İlişkin Görüşleri", A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 37, Ankara, 1997, s. 456.

14 Ferhat Koca, Osmanlılar Dönemi Fıkıh - Tasavvuf İlişkisi: Fakırlar İle Sofular Mücadelesinin Tarihi Serüveni, s.98, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2002/1

"Hakta tarafgirlik olmaz. Söylenenler doğru değilse, o zaman böyle şeylerden, o mezhepten ve kim olursa olsun o kişiden sakındırmış oluruz. Allah biliyor ki, hata edenin hatasını söylemekten maksadımız, şeriatı tenzih etmek ve onu yabancı şeylerden korumaktır. Yoksa söyleyen ve işleyenle bizim bir işimiz yoktur. Bununla ancak ilim emanetini yerine getiriyoruz. Âlimler de hata edenin kusurunu açığa çıkarmak için değil, hakkı ortaya koymak için birbirlerinin hatalarını gösteriyorlar...."

minde şeyhülislâm olan bir kişinin mutasavvıfeye karşı olumsuz tavır alması sebebiyle görevinden azledilmesi, Osmanlı idaresinin tasavvufa karşı oldukça müspet bakması veya tasavvuf zümresinin toplumda geniş bir nüfuzla sahip olması ile açıklanabilir.

Son olarak 16. asırda Birgivi Mehmed Efendi'nin (ö. 981/1573) bazı mutasavvıflara karşı verdiği mücadele ise, Osmanlılar döneminde birtakım önemli dinî ve siyâsî oluşumlara kaynaklık etmiştir. Sûfilerin raks ve deveranlarını caiz görmeyen ve İslâm inancını zedeleyen bidatlerin çoğunun onlar tarafından ihdas edildiğini ileri sürerek, sûfilerin bidat ve aşırılıkları konusunda 'el-Kavlü'l-vasîf beynel-ıfrât ve't-tefrîf' adında bir risâle yazan

tarafından ihdas edildiğini ileri sürerek, sûfilerin bidat ve aşırılıkları konusunda 'el-Kavlü'l-vasîf beynel-ıfrât ve't-tefrîf' adında bir risâle yazan

Birgivi Mehmed Efendi'nin değerlendirmelerini nakledelim: "Bedenin afetleri cidden çoktur, bunların bir kısmını belirtmeye çalışacağız: a) Ölçülü veya ölçsüz hareketlerde bulunmak (mesela dans ve benzeri oyunlar oynamak).

Oyunların hepsi la'b kelimesi kapsamına girer. Bu bakımdan haram sayılır. b) Zamanımızda bazı sofilerin zikrederken tuhaf hareketler göstermesi. Sofilerin böyle yapması, günah bakımından diğer oyunlardan daha şiddetlidir. Çünkü onların bu hareketi ibâdet namına yapılmaktadır. Bu sebeple küfürlerinden bile korkulur. İmam Ebu Vefâ bin Akîl diyor ki: Raks [dans] Kur'an-ı kerimin kesin beyanıyla men edilmiştir (İsra, 37). Beden hareketleriyle bir takım oyunlar oynamak da salınarak kibirle yürümeye benzer, belki ondan daha kötüdür..

Evet, insaf, diyânet ve içten bir istikâmeti olan kimse camilerde henüz sakalı bitmemiş

gençlerle, havâî kimselerle ve tahâret, Kur'an-ı kerim, helal ve haramı hatta İslamiyeti bilmeyen cahil halk tabakasıyla nağmelerle duâlar yapıp rakeden sofilere ve onların eşeğin anırmasına benzeyen nara ve tuhaf seslerini görüp duyduğunda (onları bundan vazgeçirmeye çalışmalı, gücü yetmediği takdirde kalben buğzedip oradan ayrılmalıdır). Çünkü ibâdetü taat namına böyle pespayelik yapan sofi ve hempaları Allah'ın kelamını değiştirir, zikrullâhı tağyir ederler. Bir takım belirsiz kelimelerle, dile alınmayacak hezeyanlarla hay, huy, hiy, hiya diyerek zikrederler. (İşte bunlar dinlerini oyun ve eğlence yapmışlardır) demekten başka ne düşünülebilir? Evet, onların bu kadar aşırı hezeyanlarını gören insafli kişi, fikhî bilgisi ve onların halini geniş bir şekilde tahlil edecek ilmi olmasa bile böyle der ve (Allah'a sığınır)... Evet, ayakta, otururken ve uzanık halde, edeb dâhilinde olursa, zikretmek caizdir. İçine teganni ve raks karışınca, zikir, zikir olmaktan çıkar, sevab yerine günah kazandırır."¹⁵

Yukarıda isimlerinden ve görüşlerinden bahsettiğimiz İbrahim Halebî, Birgivî Mehmed Efendi, Şeyhülislâm Minkârizâde Yahya Efendi ve Çivizâde Muhyiddin Mehmed Efendi gibi âlimlerin hepsi amelde Hanefî mezhebi mensuplarıdır. Öyle iddia edildiği gibi 'Selefî veya Vahhâbî' de değildirler. Hatta hiçbir fıkıh kitabının cehrî zikri meşru görmediğine dikkat çeken Vâni Efendi, buna cevaz veren tasavvuf büyükleri olduğu kendisine hatırlatılınca **"Biz İmâm-ı Âzam (Hanefî) mezhebindeniz, o şeyhlerin mezhebine bağlı değiliz. Bizim sözümüz Hanefî mezhebinden olanadır, onların hali ve ameli kendilerine sipariş olsun."**¹⁶ ifâdesini kullanmıştır.

15 İmam Birgivî, Tarikat-i Muhammediyye, s.469, Demir Kitabevi, İstanbul, 1996.

İmam Birgivî zamanındaki bid'atlarla mücadelesinde maalesef yalnız kalmış ve şu sitemkâr cümleleri dillendirmiştir: "Öyle ki, insanların o bid'atları terk ederek benim sözlerimi kabul etmelerine ihtimal yoktur. Zira beni, ölçsüz konuşanlardan hatta başkanlık sevdasında olan riyakarlardan; yapageldikleri şeylerin câiz ve sünnet olduğuna dair fetva verenleri de olgun âlimlerden sayıyorlar. Artık onların benim sözlerimi kabul etmeleri nasıl düşünülür?" (Ahmet Turan Arslan, İmam Birgivî Hayatı, Eserleri ve Arapça Tedrisatındaki Yeri, s.52, İstanbul, Seha Neşriyat, 1992)

16 Vâni, Tasavvufî bid'atlar, vr. 187-189'dan naklen Muhammed Raşit Akpınar, Osmanlı Toplumunda Selefi Düşüncenin

Felsefî tasavvufun sapkın görüşlerinin günümüz toplumunda da hâkim görüş olduğu âşikârdır. Özellikle çok izlenen Diriliş Ertuğrul, Payitaht Abdulhamid, Yunus Emre gibi dizi ve filmlerdeki Cehrî zikir görüntüleri, topluma 'İslâmî' bir formda lanse edilmektedir. Buna karşın bid'atlere ve hurâfelere karşı mücâdele eden Tevhid ehli âlimlerin ve dâvetçilerin, bu toplumda zorlandıkları ve 'Vahhâbî, mezhepsiz vb.' yaftalarla suçlandıkları mâlumdur. Bu suçlanmalardan âcizâne bu yazı dizisinin yazarı da nasibini almaktadır. Şöyle deniyor: 'Siz nasıl olur da Mevlânâ'yı, Muhyiddin İbni Ârabîyi, Hallâcı Mansur'u, Yunus Emre'yi vb. nasıl eleştirirsiniz?'

Bütün bu ithamlara karşı tavrımız Ebu'l Ferec İbnul-Cevzî'nin dediği gibi olacaktır. O şöyle der: **"Hakta tarafgirlik olmaz. Söylenenler doğru değilse, o zaman böyle şeylerden, o mezhepten ve kim olursa olsun o kişiden sakındırmış oluruz. Allah biliyor ki, hata edenin hatasını söylemekten maksadımız, şeriatı tenzih etmek ve onu yabancı şeylerden korumaktır. Yoksa söyleyen ve işleyenle bizim bir işimiz yoktur. Bununla ancak ilim emanetini yerine getiriyoruz. Âlimler de hata edenin kusurunu açığa çıkarmak için değil, hakkı ortaya koymak için birbirlerinin hatalarını gösteriyorlar. 'Kendisiyle teberrük edilen falan zahide nasıl cevap verilir veya sözü nasıl reddedilir?', diyecek cahillerin sözüne itibar edilmez. Çünkü bağlılık şeriatın getirdiklerine olur, şahıslara değil. Adam cennet ehli veya evliyadan olabilir. Onun derecesi hatasının gösterilmesine engel olmaz."**¹⁷

Zikri konu edindiğimiz bu yazı dizisinin, şu an sadece tasavvufçuların tekelindeymiş gibi addedilen bir Kur'ânî kavramın gereğince anlaşılmasına vesile olmasını yüce Rabbimden niyâz ediyorum. Doğrular Allah'tandır. Hatâlar ve yanlışlar nefsimde âittir. Bunlardan dolayı bağışlaması bol olan Rabbimden bağışlanma dilerim.

Tipik Bir Temsilcisi Olarak Kadızadeliler, s.310, İlahiyat Akademik Dergisi, Gaziantep, 2015.

17 Ebu'l Ferec İbnul-Cevzî, Telbis-i İblis'den naklen İbrahim Sarmış, Tasavvuf ve İslam, Ekin Yayınları, s. 9-15.

12 Mart Darbesi ve ABD!..

Muhammed Emin İSLAM

1 2 Mart darbesinden önce Genel Kurmay Başkanı Cemal Tural da başarısız darbe girişiminde bulunmuştu. Cemal Tural'ın darbe girişimi ve görevden alınış hikayesini C. Arcayürek şöyle anlatmaktadır. "1969 yılında bir gün MİT'in verdiği bilgi "doğru" çıktı. Demirel'e gelen MİT yazısına göre; "Genelkurmay Başkanı Cemal Tural bir darbeyle yönetime el koyma hazırlığı içindeydi. "Tural'ın kimi davranışları zaten dikkat çekiyordu. Gazetelerde küçük haberler çıkıyordu. Genelkurmay Başkanı alışılmışın dışında çabıyla durmadan geziyor, garnizonları bir yana bırakıyor, askeri kıtaları kentin tören alanlarında denetliyordu. İş Bankasına, Ziraat Bankasına gidiyor, denetlediği kurumlar arasına darbelerin anahtar kurumu PTT'yi de alıyordu... MİT raporları ve "Tural'ın 'açık hareketleri' ile amacını" saptayan Demirel, hemen Çankaya Köşküne koştu. Demirel'in 12 Marta kadar ilişkilerin "iyi ve normal" diye nitelediği MİT'in başında Fuat Doğu vardı. Cumhurbaşkanlığı -MİT- Başkanlığından oluşan üçgenin Demirel kenarı henüz kopmamış, devreden çıkarılmamıştı. Doğu'nun, Çankaya'yı da bilgilendirdiği kuşkusuzdu. Çankaya'daki zirvede Sunay "Evet" dedi, doğruladı gidişi. "Ne yapacağız ne önerirsiniz?" diye so-

Çankaya'daki zirvede Sunay "Evet" dedi, doğruladı gidişi. "Ne yapacağız ne önerirsiniz?" diye soruyordu.

"Yapacağımız iş, basit" dedi Başkan: "Tural'ı hemen emekliye sevkedip yerine başka birini getireceğiz."

ruyordu.

"Yapacağımız iş, basit" dedi Başkan: "Tural'ı hemen emekliye sevkedip yerine başka birini getireceğiz." (...) Darbeye kalkıştığınan kuşkulanan bir komutanın "Yasal yollardan tasfiye edilmesi" gündeme geliyordu. Fakat Köşk, askerdi, eski bir genelkurmay başkanı. "Durun" dedi. "Cihat Alpan

Paşayla -Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri ile- Tural'a bir haber göndereyim. Askeri Şuraya naklini istesin" Olacak iş değildi. Darbeci generale "işin çakıldığı" bildirilecekti. Telaşlandı Demirel. "Aman yapmayın" dedi. Çünkü Genel Sekreter Alpan Paşanın Tural'la aynı yörüngede bulunduğu inanıyordu.

"Yapmayın, yoksa karga tulumba hepimizi bir torbaya koyar." Sunay, direniyordu. Tural'ın "kendi isteği ile Askeri Şura üyeliğine geçmesini" istiyordu. Başkan direndi, saat 13.00'tü, "vakit yok" diyordu... Darbe geleceğini bilmesine karşın Sunay, olurunun "zamana bırakınca" Başkan için o dakikada yapacak fazla bir şey kalmıyordu. Saat 17.00'de Köşke tekrar geleceğini söyleyerek Sunay'dan ayrıldı... Tural öğleden sonra "Başbakanın isteğini ve girişimlerini" duymuştu. Çevresine "Beni ayıramazlar, başka yere atayamazlar" diyor, "Kararnameyi

hükümette imzalamayacak bakanlar da var, ben bilirim" diye ekliyordu.

Nereden bilgi almıştı Tural? Birinci olasılık; "Askeri Şuraya atanması ile ilgili kararnameyi imzalamayacağına" inandığı bakanlardan. Ya da Köşkten! Demirel'in söyleşilerde sezdirdiği kuşkusuna bakılırsa -belki de- Tural'ın askerlik öğretmenliğini yaptığı Faruk Sükan'dan. Milli Savunma Bakanlığı Personel Dairesi Başkanına bir kararname hazırlattı. Hükümeti topladı, "şimdi üstü açık bir kararname gelecek. Hepiniz imzalayacaksınız. Üstünü daha sonra biz, usulüne uygun doldurup gerekeni yapacağız" dedi. Yedi dakikada imzalar tamamlandı. Müsteşarı Munis Faik Ozansoy ile Köşke gönderdi. Onaylattı. Personel Başkanı Orhan Paşa, Tural'a durumu özetledi: "Kararnameyi göreyim" dedi Genelkurmay Başkanı. Aslını önüne koydular. "Ya öyle mi?" dedi ve Genelkurmay başkanı olarak girdiği kapıdan, Askeri Şura üyesi olarak çıktı. Yerine, Cumhurbaşkanı Sunay'a bağlılığı ile ünlü Orgeneral Memduh Tağmaç geliyordu. Ve... 1969 yılında Tural darbesi, bir günde

önlenmişti..."¹

12 Mart darbesini anlamak için 1960'dan itibaren Doğan Avcioğlu'nun öncülüğünde çıkmaya başlayan "Yön Dergisi"ni ve dergi etrafında oluşan cunta faaliyetlerini iyi anlamak gerekiyor. Yayın hayatını (1961-1967) daha sonraları "Devrim Dergisi" (1969-1971) olarak devam ettiren bu yön çizgisi, kendisine ("Türk sosyalizmi" veya "yeni devletçilik" adına verdikleri çabaları vardı. Burada bir adım daha giderek şunları söylemek mümkün: Türkiye solunda 1971'e kadar Milli Demokratik Devrim (MDD) tezi altında savunulan bu görüşler, 1960'lı yıllarda Mısır ve Cezayir gibi ülkelerde yaşanan ve bazı çevrelerde "Afrika sosyalizmi" diye tanımlanan milliyetçi-devrimci kalkınma programı ile eşdeğerdir.) Baasçılığı örnek almıştı. Marksizm'den etkilenmiş devletçi, milliyetçi bir hareketti. Bu çizgiye "Üçüncü Dünya Solculuğu" ya da "milliyetçi sol" da denilebilirdi. Bu görüşü benimseyenler kendilerine devrimci demokrat,

1 Cüneyt Arcayürek, Darbeler ve Gizli Servisler, Bilgi Yayınları, 5. bsk. Mayıs 1990, İstanbul, s.105-106-107

cumhuriyetçi demokrat, milli demokratik devrimci de demekteydiler. Bu görüşte hem Marksizm vardı, hem de Kemalizm!.. "Önce Emperyalizm ve İşbirlikçileri"ne karşı "milli demokratik devrim" gerçekleştirilecekti. Sonra da "Kapitalist olmayan yol"dan "milli sosyalizm" kurulacaktı. Ve bu işler, Irak'taki ve Suriye'deki gibi tek parti yöntemleriyle ya da Doğan Avcıoğlu'nun deyimiyle "kadife eldiven içinde demir yumruklu" disipline dayalı bir diktayla yapılacaktı. Çünkü seçim sandığı her seferinde "gerici güçleri" yani, "emperyalizmin işbirlikçileri"ni iktidara taşıyordu.

Yapılan toplantıyı değerlendiren Muhsin Batur; "9 Mart'ta her şey hazırды, sadece düğmeye basmak yeterli idi. Hatta bir general 'artık ok yaydan çıktı, yalnız yönü belli değil' dedi. Faruk Paşa sinirli ve heyecanlı bir şekilde karşı çıkarak "hiçbir şeye tevessül edilmeyecek, hazırlıklar durdurulacak. Genişletilmiş komuta konseyinde konu ele alınacak" diyerek toplantıyı sona erdirdi. Ertesi gün yapılan genişletilmiş komuta konseyinde müdahale kararı çıktı.

cı Adalet Bakanı, Osman Olcay Dışişleri Bakanı, Nusret Fişek Sağlık Bakanı, Altan Öymen Basın Yayın Bakanı, hatta Uğur Mumcu da Gençlik Bakanını olacaktı. Cuntanın en tepe noktasına sızmayı başaran MIT ajanı Mahir Kaynak'ın açıklamalarına göre, cunta 1966'dan itibaren faaliyetliydi ve attığı her adım izleniyordu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde radikal solcu olarak bilinen öğretim görevlisi Mahir Kaynak, Madanoğlu'nun en yakınında yer aldı. Ancak sol cuntanın varlığı ordunun genel eğilimini yansıtan ana gövdeden icazet alamadı. Cunta 1971'in Mart ayında çatladı. 9 Mart'ta sol

İşte, 1970 yılı başlarına gelindiğinde, ülke, genelde öğrenci hareketinin, özelde sosyalist eylemin ideolojik ve fiili önderliği, devrim için silahlı eylem birlikleri şeklinde örgütlenmek isteyen ve silahlı mücadeleyi savunan Marksist-Leninist grupların denetimine geçmek üzereydi. Şehir ve kır gerillaları şeklinde, silahlı eylemler, banka soygunları, adam kaçırmalar, boykotlar ve fabrika, okul işgalleri ülkenin geneline yayılmıştı. Özellikle Şubat sonu ve Mart başlarında siyasi terör şaha kalkmış gibiydi. Bu eylemler sokakta bu şekilde devam ederken, diğer taraftan da askeri kesimde darbe hazırlıkları son aşamaya gelmişti. Bunun için, askerlerce, 9 Mart'ta toplanma ve düğmeye basma kararı alınmıştı. Sivillerden Doğan Avcıoğlu ile 27 Mayısçı emekli General Cemal Madanoğlu'nun başını çektiği bir cuntanın 9 Mart 1971'de bir darbe ile iktidarı devralması kararlaştırıldı. Cuntacılar Devrim Anayasası ve Devrim Partisi Tüzüğü, Devrim Konseyi ve Bakanlar Kurulu listesi hazırladı. Amaç BAAS modelini esas alan sol bir rejimi Türkiye'de egemen kılmaktı. Plana göre Orgeneral Faruk Gürler devlet başkanı, Muhsin Batur başbakan, Tümgeneral Celil Gürkan başbakan yardımcısı, Bahri Sav-

bir darbe planlanmışken, Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur saf değiştirdi. Yapılan toplantıyı değerlendiren Muhsin Batur; "9 Mart'ta her şey hazırды, sadece düğmeye basmak yeterli idi. Hatta bir general 'artık ok yaydan çıktı, yalnız yönü belli değil' dedi. Faruk Paşa sinirli ve heyecanlı bir şekilde karşı çıkarak "hiçbir şeye tevessül edilmeyecek, hazırlıklar durdurulacak. Genişletilmiş komuta konseyinde konu ele alınacak" diyerek toplantıyı sona erdirdi. Ertesi gün yapılan genişletilmiş komuta konseyinde müdahale kararı çıktı. Daha sonra bilindiği gibi 12 Mart muhtırası verilerek hükümet istifaya zorlandı. Ve 15 Mart günü TSK disiplin kurallarına uymadıkları gerekçesiyle 2 Tümgeneral (Celil Gürkan ve Şükrü Köseoğlu), 1 Tuğgeneral (Ali Akar) 1 Tuğamiral (Vedii Bilget) 1 Hv. Tuğgeneral (Ömer Çokgör) ve 8 albay (Kurmaya Albay Nedim Arat, Kurmay Albay Bahattin Tanager, Piyade Albay Kadir Tandoğan, Piyade Albay Ömer Samlı, Kara Pilot Albay Hidayet Ilgar, Muhabere Albay Mehmet Namli, Tank Albay Kadir Ok ve Tank Albay Cavit Bayer tasfiye edilen subaylar arasında yer aldı) ile daha sonra Tuğgeneral Mehmet Tuğcu da emekli edilmiş-

lerdir.² Böylece komutanlar, 9 Mart'taki darbeyi engellediler. 12 Mart'ta da Hükümete muhtıra verildi. Gündüz saat: 13.30 radyo haber bülteninde okunan muhtırayı Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Faruk Gürler, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal Eyiceoğlu ve Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur tarafından imzalanmıştı.

12 Mart Muhtırası radikal sola büyük bir darbe vurdu. CHP'li Erim'in 'Balyoz Harekâtı' adını verdiği bir operasyon sonucunda binlerce solcu tutuklandı, yargılandı, mahkûm edildi. Cuntacılarla işbirliği yapan pek çok solcu örgüt üyesi çatışmalarda hayatlarını kaybederken, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan idam edildi. 12 Mart Muhtırası'nın verildiği gün Süleyman Demirel Hükümeti istifa etti. Bu, Demirel'in ilk şapka eylemiydi. 'İsmet İnönü darbeye önce 'demokrasiye paydos denildiğini sanarak' askerlerin çizmeyi aştığını söyleyecek kadar ileri bir çıkış yapmıştı. Bir iki gün içinde "bilgilendirilmiş"ti. Müdahalenin, "paydos" anlamına gelmediği güvencesini "inanılır kaynaklardan alınca" yumuşamıştı."³ Hatta, öyle ki, darbecilerin güdümünde kurulan hükümete üye verecek kadar, İnönü yumuşamıştı. Bülent Ecevit de İnönü'nün Nihat Erim Hükümeti'ne üye vermesine tepki olarak CHP Genel Sekreterliği görevinden istifa etti. Kısa bir süre sonra da Ecevit, 1972'de 35 yıldır CHP'nin başında olan ve bir dönem Milli Şef olarak anılan İsmet Paşa'yı alt ederek CHP Genel Başkan oldu. 26 Mart 1971'de kurulan Nihat Erim Hükümeti ile ara rejim dönemi de açılmış oldu. Erim'in kurduğu iki ayrı hükümetin ömrü 11 ay oldu. Arkasından Ferit Melen ve Naim Talu Hükümetleri de beklenen başarıyı elde edemedi. 12 Mart Hükümetleri askerin siyasi sistem içindeki yerini sağlamlaştırmaktan başka bir işlev görmediler. 1969'da Süleyman Demirel tek başına iktidar olmuştu. 12 Mart'tan sonra hiçbir parti tek başına çoğunluk sağlayamadı, Türkiye, 12 Mart darbesi ile birlikte siyasal istikrarsızlık sürecine girdi. Bu sürecin diğer ucunda ise 12 Eylül darbesi vardı.

12 Mart muhtırası ile birlikte birçok ilde sıkıyönetim ilan edildi ve bazı gazeteler ile dergiler ise kapatıldı.⁴ Seri tutuklamalar başladı. Doğu Perinçek ve ekibi (PDA-Proleter Devrimci Aydınlik ile başkanı olduğu İhtilalci İşçi Köylü Partisi) ile Dev-Genç ve diğer sol fraksiyonlar yakalanarak, yeni kurulan DGM'lerde yargılanmaya başladılar. DGM hâkiminin, Doğu Perinçek'e mesleğin nedir sorusuna Perinçek; "İhtilalci Komünistlik" cevabını verirken, Dev-Genç üyesi olmaktan dolayı idamla yargılanan Oral Çalışlar ise; "Marksist-Leninist" diye cevap veriyordu.⁵

12 Mart Darbesi ve ABD!..

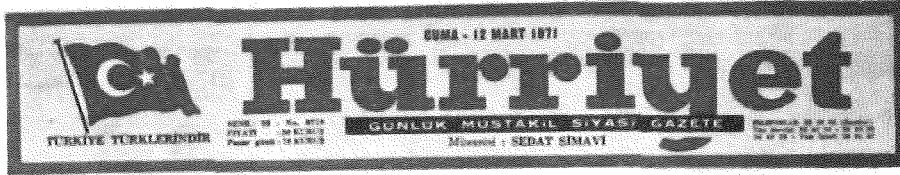
1970'lere doğru dünya dengesinde, özellikle de ABD ile Sovyetler Birliği arasında ilişkilerin yumuşaması ABD'nin Türkiye ile olan ilişkilerini de etkilemiştir. Özellikle de 1963 Ağustosunda ABD ile SSCB'nin Moskova'da nükleer denemeleri sınırlayan bir antlaşmanın imzalanması, bu iki devlet arasındaki ilişkilerde bir yumuşamanın (detant) başlangıcı olmuştu. ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilerde başlayan bu yumuşama gelişerek artıyordu. ABD ile Sovyetler Birliği arasında ilişkilerin yumuşamasının Türkiye açısından anlamı ise, ABD'nin SSCB'ye karşı Türkiye'ye eskisine oranla daha az ihtiyaç duyma şeklinde tezahür etmiş olmasıdır. Ayrıca, dünya dengesinde Sovyetler Birliği'nin konumunu etkileyecek başka faktörler de oluşmaya başlamıştı. ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki yumuşama ile eşzamanlı olarak Çin Halk Cumhuriyeti, SSCB'den bağımsız bir dış siyaset izlemeye koyularak uluslararası ilişkilerde yeni bir etken olarak belirmesi ABD'nin bu devlete karşı ilgisi arttırmakta idi. Bu gelişmeye ilave bir başka gelişme de "üçüncü dünya ülkeleri"nin uluslararası platformda yerlerini almaya başlamalarıdır. İşte bütün bu gelişmeler, ABD'nin Türkiye'ye bakışını da etkilemekteydi. Bu da ABD'nin ve dolayısıyla CIA'nın Türkiye'de daha rahat davranmaya itmiştir. Ayrıca, ABD, Türkiye'nin kendisinin dışında başka bir ülke ya da ülkelerle, hatta en yakın komşularıyla bile kendi onayının dışında siyasi, ekonomik anlamda ilişki kurmasını, kendi menfaatleri için her

2 Muhsin Batur, Anılar ve Görüşler, Milliyet Yay.1985,4 bsk. İst.s.276-277,294,300; Feroz Ahmad 1 amiral, 5 general ve 35 albayın emekli edildiğini belirtiyor. Demokrasi sürecinde Türkiye.s.282

3 Arcayürek, age. s.76

4 Feroz Ahmad, Demokrasi sürecinde Türkiye,Hil Yay. İst.1996,283 vd; ayrıca bkz. A.Gevgili.s.469

5 İlhan Darendelioğlu, Türkiye'de Komünist Hareketleri, Toker Yayınları, 4.bsk. İstanbul .s. 534 ve 558

ORDU ÜLTİMATOM VERDİ "Hükümet çekilsin,"

Ordu'da bütün izinler kalktı

**BİRLİKLER
ALARMDA**

**Milli Hükümet kurulmazsa
ORDU idareye el koyacak**

GENEL Kurmay Başkanı

zaman tehlikeli görmüştür. Nitekim, dönemin Başbakanı Süleyman Demirel 12 Mart darbesinin arkasında ABD dışındaki ülkelerle, özellikle de Sovyetler Birliği ile kurulmaya çalışılan ilişkilerin ABD'yi rahatsız etmesinin yattığını söylemiştir. "Biz komşularımızla iyi münasebetler içinde olmaya, ticari ve kültürel münasebetlerimizi geliştirmeye, etrafımızda bir dostluk halesi kurmaya giriştiğimiz zaman Birleşik Amerika Devletleri bundan rahatsız oldu. Bilhassa bizim Sovyetlerle münasebetlerimizi düzeltmeye girişmemizden rahatsız oldu..."⁶ ABD'nin rahatsızlığına yol açan ilk mesele, Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile ilişkilerini geliştirme yönünde attığı adımlar oldu. Diğer bir mesele ise, Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerin boyutu idi; Demirel bunu da iki noktada toplamakta idi. Birincisi, Türkiye, Amerika ile içli dışlı olmuştu. Münasebetler, devletten devlete olan münasebeti biraz aşmış bulunuyordu. Bunu nerede görüyorsunuz dersenez, şurada görüyoruz: Antlaşmalar yapmışız, bunlar "ikili antlaşmalar" diye sonra çok tartışılmıştır. Mesela iki taraftan iki yüzbaşı

oturmuş bir mektup imzalamışlar, bu da anlaşma olmuş. Hemen hemen yüzlerce böyle misal ortaya çıkmıştır. Biz döndük dedik ki, bunları devletten devlete münasebet haline getirelim. Birinci gelişme budur. Yani gelin bu münasebetlere biraz resmiyet kazandıralım... Bütün o antlaşmalar gözden geçirilmiş(tir). Bu, dört sene sürmüştür. Sonra bunların tümünü tek bir antlaşmanın içinde topladık, bir kısmını iptal ettik.

Demirel'in dikkatleri çekmek istediği ikinci gelişme de şu: "Sovyetler bir U-2 uçağı düşürdüler. Bu U-2 uçağı İncirlik'ten kalkmış. Çok iyi hatırlıyorum. Ankara'da Sovyetlerle müzakerelerde bulunurken, ilk müzakerelerdir bunlar, Kosgin bundan şikâyet etti. Bu iyi komşuluğa yakışmaz, dedi. Biz düşündük, hakikaten dediği laf doğrudur. Sonra askerlerimize sorduk bize lazım mıdır bu uçağın çektiği fotoğraflar. Hayır, dediler, bunlar bize lazım değil, Pentagon'a lazımdır, biz bunların çok zaman neticelerini dahi bilmeyiz. Biz de Ruslara Boğaz'ın önünde bulundurdukları hidrografi gemilerini şikâyet ettik. Çekin dedik hidrografi gemisini, biz de U-2 uçaklarına izin vermeyiz. Biz U-2 uçaklarının uçuşunu durdurmuşuzdur ve Birleşik

6 Çetin Yetkin, Türkiye'de askeri darbeler ve Amerika, Ümit Yay. 1.bsk. 1995, Ank.s.110

Amerika'ya demişizdir ki, buradan uçmayın. Hoşlanmamışlardır bundan.

Bundan ve ikili antlaşmaların derlenip toplanmasından hoşlanmamışlardır. Münasebetlerimizde sıkı fıkılık yerine devletten devlete münasebet tesisinden hoşlanmamışlardır. Çünkü öylesi kolaylarına geliyordu. Sanki kendi ülkelerinin bir parçası gibi Türkiye'yi kullanır durumda olmaları kolaylarına geliyordu.”

Yine Demirel diyor ki: “Bizim 1967’de bazı projelerimiz vardı. Maden kaynaklarımızı kullanmakta çok sıkıntı içindeydik. Biz cevher ihraç eder, metal ithal ederdik. Mesela 5 ton cevher ihraç veririz, karşılığında 1 ton metal alırdık. Soyulmadır bu. Ben cevheri işleyen fabrikalar kurmak düşüncesindeydim, zaten devletin de bir planı vardı, o plana da bunu koymuştuk. Bir demir-çelik fabrikası daha yapalım, bir alüminyum, çinko, kurşun, ferrokrom, boraks, cıva, krommanyazit, volfram fabrikası yapalım istiyorduk.

Bir de o günkü şartlar içinde Türkiye’nin rafinerilerinin kapasiteleri hemen hemen şöyleydi: Mersin’deki rafineri 3 milyon ton, İzmit 1 milyon ton, Batman 4,5 ton. Yine Türkiye, ham petrol yerine işlenmiş petrol aldıkça çok para ödüyor dışarıya. Biz de rafineri kapasitelerini

arttıralım, yeni rafineri yapalım dedik. Ayrıca, Mersin ile İzmit arasında bir rafineri yok. Taşıma yapıyorsunuz. Bunun ortası İzmir’dir. İzmir civarında bir rafineri yapalım; bir de İstanbul Hopa arasında rafineri yok, mesela Samsun, Trabzon gibi bir yerde bir rafineri yapılabilir; belki erkendir ama münasip bir zamanda Orta Anadolu’da bir yere de rafineri yapalım ki, taşımacılıktan kurtulalım gibi düşüncelerimiz vardı...

Bunları batılılara söyledik. Bunları finanse eder misiniz, dedik. Etmeyiz, dediler. Sovyetlere sorduk, siz bunları finanse eder misiniz? Ederiz, dediler. Sovyetler ile müzakere ettik, bunların inşasına geçtik. Bundan rahatsız oldular. Batı rahatsız oldu bundan. Gayet iyi hatırlıyorum, 1967’de Amerikan Sefiri Başbakanlığa geldi, beni ziyaret etti. Hala gözümün önünde olay. Kapıdan girdi, daha oturmadan. “Are you changing axis?” diye bana sordu. Yani, “Aksını mı değiştiriyorsunuz?”. Sovyetlerle bizim münasebetlerimizi düzeltmemizden çok rahatsız olmuştu Amerika.” Pekiyi, bize çizilen bu tabloda başta ABD olmak üzere batının Türkiye’nin öz kaynakları ile kalkınmasından yana olmadığı sonucunu çıkarmamız gerekmiyor muydu? Demirel’in bu soruya verdiği yanıt da şöyle: “Türkiye aslında şu anda batı için büyük bir pazar değil. Buna rağmen, ne olursa olsun, ilerde önemli bir pazar olur düşüncesi içinde olmuş-

lardır. Batı Türkiye'nin sanayileşmesini istememiştir veya mümkün görmemiştir. Bize tavsiye edilen tarımdır ve light industry, yani hafif endüstridir ve ağır sanayi ve sanayileşmenin diğer kollarını pek hoş karşılamamışlardır. Türkiye'nin sanayileşmesini batı kabullenmemiştir..."⁸

ABD ve Batı Türkiye'nin bazı yatırımlar için ihtiyacı olan maddi yardım konusunda isteksiz hatta tamamen duyarsız davranınca, Türkiye ister istemez başka ülkelerle ve özellikle de Sovyetler Birliği ile görüşmelere başladı. Ve müsbet bir karşılık da gördü. Bu ilişkilerin ileriye dönük gelişmesi için de karşılıklı ziyaretler başladı. SSCB Başbakanı Aleksey Kosigin, 20-27 Aralık 1966 tarihleri arasında Türkiye ziyaretini, 25 Mart 1967'de TC ile SSCB arasında, Türkiye'de kurulacak yedi sanayi birimi için teknik ve parasal yardım antlaşmasının imzalanması izledi. 19-29 Eylül 1967 tarihleri arasında Başbakan Süleyman Demirel, SSCB'yi ziyaret etti. Böylece düzelen ilişkiler sonucunda şu gelişmelerin olduğunu görüyoruz.

19 Nisan 1968: İstanbul-Moskova aktarmasız yataklı vagon treni seferi antlaşması. 7 Mayıs 1968: Üçüncü Demir Çelik Sanayi ön proje antlaşması.

19 Haziran 1968: Arpaçay Barajı protokolünün imzalanması.

23 Haziran 1968 Sovyet uzmanlarından oluşan bir kurulun Türkiye'ye gelmesi.

8-12 Temmuz 1968: Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in SSCB'yi ziyareti.

10 Ekim 1969: İskenderun Demir-Çelik Sanayi ile ilgi antlaşmanın imzalanması.

12-21 Kasım 1969: Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın SSCB'yi ziyareti.

16-23 Mayıs 1970: SSCB Dışişleri Bakan Yardımcısı Vladimir M. Vinogradov'un Türkiye'yi ziyareti.⁹

Gelişmelere salt sanayileşme açısından bakarsak, Aliağa Petrol Rafinerisi, Üçüncü Demir-Çelik Sanayi ve Seydişehir Alüminyum İşletmeleri Sovyet yardımı ile gerçekleştirilecektir.

Ancak Türkiye ile SSCB arasındaki ilişkiler 12 Mart darbesinden sonra durmuş ve yeni gelişmeler olmamıştır. Bu durumu Gönübol ve Kürkçüoğlu şöyle belirtmişlerdir: "12 Mart müdahalesinden sonra Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ekonomik ilişkilerde önemli sayılabilecek yeni gelişmeler olmamıştır.¹⁰ Böylece ABD'nin isteği gerçekleşmiş oldu. Çünkü ABD, SSCB ile Türkiye ilişkilerinin devamını istemiyordu ve bunu da 12 Mart darbesi ile engellemişti. 27 Mayıs 1960'da Adnan Menderes Hükümetinin başına gelenler, aynı gerekçelerle Süleyman Demirel Hükümetinin de başına 12 Mart darbesiyle gelmişti. İbret alınmadığı için tarih tekrür etmekteydi.

Bu gelişmelere bir de Türkiye'nin, 1970'te Ürdün ile Filistin Kurtuluş Örgütü gerillaları arasında çıkan çatışma, Suriye'yi de içine alacak biçimde genişleyince, ABD'nin bu olaylara müdahale için Türkiye'deki üslerden yararlanmasına izin vermemesi eklenince, artık ABD açısından Türkiye'de bir iktidar değişikliğine gitme ihtiyacı doğmuştu. 12 Mart darbesinin gerçekleştirilmesinde önemli etkenlerden bir tanesi de haşhaş ekiminin mevcut hükümet tarafından devam ettirilmesi isteğidir.

12 Mart Darbesinde CIA Altımızı Oydu!..

Aslında, Adalet Partisi (AP) yöneticileri de başta Demirel olmak üzere, Demokrat Partisi (DP) gibi batı ve özellikle de ABD yanlısıydılar. Ancak, ABD için bir hükümetin yalnız ABD yanlısı olmak yeterli değildi. O hükümet, aynı zamanda, ülkede Amerikan karşıtı gelişmelere de engel olabilecek güç ve yetenekte olmalıydı. Oysa, 1965-1971 dönemi Türkiye'de çok güçlü ve yaygın bir anti emperyalist uyanış dönemi başlamıştı. Bu durumun ABD'yi rahatsız ettiği tartışma götürmez. Mevcut hükümetin ABD'ye karşı gelişen bu olayları bastırmaması, tam tersine bu olayların kışkırtıcısı olduğu tahmin edilen Sovyetlerle siyasi ve iktisadi ilişkileri geliştirme çabaları ABD açısından bardağı taşıran son damla olmuştu. Dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in şu sözleri ise gerçeği bütün çıplaklığı ile ortaya koymaktadır: "Amerika, şuna aldırılmaz: Bir memlekette demokratik idare olmuş, şoven idare olmuş, faşist idare olmuş, ona hiç bakmaz. Amerika, o

8 Yetkin, age.s.112-113

9 Mehmet Gönübol-Ömer Kürkçüoğlu, Olaylarla Türk Dış Politikası c.I (1919/1973), AÜ. Siyasal Bilgiler Fak. Yayınları, 5.bsk.1982, Ankara s.549-550

10 Gönübol-Kürkçüoğlu, age. s.550

memleketin kendisine ne ölçüde tabi olduğuna, kendi politikasına ne dereceye kadar satelit (uydu) haline gelebileceğine bakar..."¹¹

ABD ve Gizli istihbarat Teşkilatı CIA, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin oluşumunun he aşamasında belirleyici bir görev görmüştür. MAH'ın -daha sonraları MİT- oluşumundan tutun, ordunun bugünkü şekilde dizaynına kadar ve hatta hangi siyasi partinin iktidara ya da kimin hangi partinin -özellikle de iktidara

aday partilerin- başına geleceğini ABD ve CIA belirliyordu. Nitekim, Cüneyt Arcayürek Mahir Kaynak ile yaptığı röportajda, Mahir Kaynak konu ile ilgili olarak şunları söylemektedir; Sol darbe girişimi ve ardından sağ bir darbe! 12 Martı böyle özetliyordu. "İngilizlerin kışkırtıcı hareketleri, varsayalım ki doğru. CIA ve Amerikalılar ne zaman devreye giriyorlar?" "... CIA başından beri devredeydi. Yani sol darbeye İngilizler rol alacak, karşı darbeyi Amerikalılar vuracaktı. Ama iki servis arasında temelde, bir iş bölümü var mıydı, yoksa birbirlerine rakip miydiler? Onu kestiremiyorum açıkçası."

Yine soruyorum: "Amerikalılar, 12 Mart olayını bütün ayrıntılarıyla baştan biliyorlar mıydı?" "Biliyorlardı. Çünkü beni biliyorlardı. Beni, kendim ifşa etmedim. Ama birtakım kanallardan benim kimliğimi öğrendiklerini anladım. Teşkilattaki bazı adamların tavrı nedeniyle bütün bu şeylerin, bütün bu bilgilerin Amerikalıların bilgisi dışında olmadığını da anladım. O zaman öyle anlaşılıyor ki, bir yanda İngilizler diyorum, bir yanda Amerikalılar bu işi biliyor. (...)"¹²

İşin en ilginç tarafı CIA'nın Türkiye'de darbe yapacağını Türkiye'nin Başbakanı Demirel değil de İran Şah'ının biliyor olmasıydı. Dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil darbe ile ilgili İran Şah'ı tarafından kendisinin bilgilen-dirilişini İsmail Cem'e şöyle anlatmıştır;

"12 Mart müdahalesinden sonra Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ekonomik ilişkilerde önemli sayılabilecek yeni gelişmeler olmamıştır. " Böylece ABD'nin isteği gerçekleşmiş oldu. Çünkü ABD, SSCB ile Türkiye ilişkilerinin devamını istemiyordu ve bunu da 12 Mart darbesi ile engellemiştir.

"Dakka'ya gidiyordum. Tahran'daydım. İran Şahı haber yollamış. Şah, Dışişleri Bakanı ve ben, yemek yiyeceğiz. Gittim. (Şah) özel bir odasına oturttu. Kendisinin ve babasının Türkiye'de iken çekilmiş ve neşredilmemiş bir fotoğrafını hediye ettim. Mütehas-sis oldu.

(Şah) bana dedi ki; "... Endişe duyuyor musunuz? Bir iş çıkacak sizden, askerlerden bir şeyler çıkacak. Bak, Sayın Çağlayangil, dedi, Türk-İran dostluğu tarihten gelmiş, Türk-İran

dostluğu bana babamdan miras kalmış, bunların hepsi güzel. Türk-İran dostluğunu muhafaza etmek için endişe ediyorum. Ama siyasettir bu, daha fazlası olmayabilir, üzülme. Siyaset bu, her şeyin sırası gelir, zaten sen de böyle düşünürsün. Asker bir şey çıkaracak" dedi.

Majeste, zelzele olmak ihtimali yok mu? diye cevap verdim. Yani şimdi burada İran'da zelzele olabilir, bu saray da çökebilir. Niye oturuyorsunuz burada? Zelzele ihtimali bu, çöker ve ölürsün.

Ordu da isyan eder. Senin ordun da isyan eder, benim ordum da isyan eder, Amerikan ordusu da isyan eder. Yani bir ordu isyan etmek kararını aldıktan sonra... nerede olursa olsun duman attırır. Bir kere o silah sana çevrilmişse..."¹³

"... Türkiye'nin 12 Mart öncesindeki dış politikası, bir hükümet değişimini dışarıdan hazırlatacak ölçüde Amerika ve NATO'yu rahatsız etmiş midir?

Kanımızca bu sorunun cevabı, kesin bir "evet"tir.

Belgeleriyle ve gelişmeleriyle belirtmeye çalıştığımız gibi, Türkiye'nin bu dönemdeki dış politikası, büyük müttefiki Amerika'yı önemli ölçüde tedirgin etmiştir. Üslerin kullanımına getirdiği kayıtlarla, Ortadoğu'da İsrail aleyhinde ve Araplar lehinde bir etken yaratmasıyla,

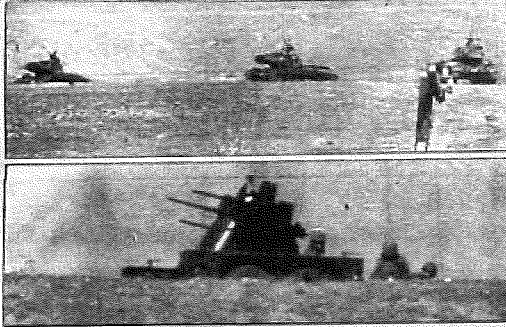
11 İsmail Cem, Tarih açısından 12 Mart, 2. bsk. -iki cilt bir arada- Cem Yay. 1978 İst. s.299

12 Arcayürek, age.s.124,125

13 Cem age. s.301

ORDU ÜLTİMATOM VERDİ

Hükümet istifa etti

ASKERİ birliklerin karargahları civarında duman taneleri (sağa) ve mevzilerine yerleşimlerini uygulayan topları alarm durumunda bekleyenler. (Foto: Savaşçı TAYLANER - Ankara)

Ankara Dadıcağı askeri belden alına alındı.

Milli Hükümet kurulmazsa ORDU idareye el koyacak

ANKARA, (HA) - Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karer, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları, dışişleri bakanı, Sanayi, Enerji ve Millet Meclisi başkanlarına ortak bir ultimatoma vererek Türkiye'nin anarşik bir ortamı sürüklenmesinin, parlamento ve hükümetin sorum-

Özgür Özel, Başbakan Yardımcısı

İsmail Hakkı Karer, Genelkurmay Başkanı

Mustafa Kemal Atatürk, Cumhurbaşkanı

İsmail Hakkı Karer, Genelkurmay Başkanı

Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu politikasına dayalı destek olmasıyla, haşhaş meselesindeki direnciyle, en önemlisi, yarattığı "belirsizlikle", Türk hükümeti, kendini "istenmeyen yönetimler" arasına koymuştur...¹⁴

Aynı röportajda Çağlayangil, 'CIA altımızı oymuş ama haberimiz olmamış' demişti.¹⁵

27 Mayıs'da darbe yaptırmayı gerektiren nedenlerin aynısı, 12 Mart darbesinden önce de vardı ve bu nedenle de 12 Mart darbesi gerçekleştirildi. Nitekim, "Açıka görüleceği üzere, 12 Mart 1971 öncesi bir çok açıdan 27 Mayıs 1960 öncesini andırmaktadır. Gerçekten de:

1- Türkiye, belirli sınıf ve katmanların çıkarları gözetilse de yine sanayileşme ve genel olarak kalkınma girişimlerinde önemli atılımlar yapmaktadır.

2- Başta ABD olmak üzere batılı ülkeler bu atılımlara sıcak bakmazken, başlıca destek yine SSCB'den sağlanmaktadır.

3- Üstelik SSCB ile diplomatik alanda yine iyi ilişkiler kurulmaya başlanmıştır.

4- Özellikle Ortadoğu'da Türkiye, ABD'nin her isteğini hemen yerine getiren bir ülke olmak durumundan çıkmak sürecine girmiştir.

5- Bunun dışında da Türkiye'de ABD'nin kimi isteklerini kendi ulusal çıkarlarına aykırı görebilecek ve bu nedenle de bunları yerine getiremeyecek bir hükümet işbaşındadır...¹⁶

Nasıl ki 27 Mayıs darbesinden ülke, tekrar ABD kulvarına girmişse, 12 Mart darbesinden sonra da aynı şekilde ABD kulvarına girmiştir. Yani ABD isteklerine uygun olarak "12 Mart yönetimi sırasında kalkınma girişimleri duraksamış, ekonomide sıkıntılar baş göstermiş, SSCB ile ekonomik işbirliğinde başkaca bir adım atılmamış, dış siyasette ABD etkisi daha da duyulur duruma gelmiş, başta haşhaş ekiminin yasaklanması olmak üzere ABD istekleri yerine getirilmiş, öğrenci ve işçi eylemleri bastırılmış... 12 Martın bu uygulamaları ABD çıkarları ile tam bir uyum içindedir. Üstelik, toplumsal ve siyasal tepkilere set çekebilecek güçte partiler üstü bir hükümet kurulmakla da kalmamış, sıkıyönetim ilan edilerek ülke bir cendere içine sokulmuştur."¹⁷

14 Cem age. s.315

15Ayrıca bkz; http://www.star.com.tr/yazar/Darbelerde_Amerikan_parmagi_mi_Hadi_canim_siz_de-yazi-556092/

16 Yetkin age. s.142-143

17 Yetkin age. s.144

27 Mayıs Darbesi ve ABD

M. Ali TUNÇER

Türkiye, 1945 yılında, dünyanın içinde bulunduğu konjoktüre uygun olarak ve batılı devletlerin de dayatmasıyla çok partili sisteme geçmiştir. Çok partili sisteme geçişle, Türkiye’de, siyasal ve sosyal hayatın normalleştiği, insanların özgürleştiği, yeni kurulan partilerin kendi tüzüklerine uygun olarak faaliyet gösterdikleri anlaşılmamalıdır. Çünkü kurulan her yeni parti, ‘asil’ parti CHP’nin bir türevi olarak kurulmak zorunda bırakılmıştır. Dolayısıyla Türkiye’de kurulan ve kurulacak olan her yeni parti, tüzüğünü ve faaliyetlerini, ana parti olan CHP’nin ku-

rucu ideolojisi Kemalizm’e göre tanzim etmeyi kabullenmek zorundadır. Aksi halde bu anlayışa aykırı olarak kurulan ya da faaliyet gösteren her parti, hizmetine bakılmaksızın hemen kapatılmıştır. Bu anlayış, sadece çok partili sisteme geçişin ilk yıllarında geçerli olmamış, bugün de geçerliliğini aynen devam ettirmektedir. Bu nedendir ki, Türkiye, kapatılan partiler nedeniyle adeta bir parti mezarlığına dönüşmüştür.

Bilindiği gibi, İkinci dünya Savaşı’ndan sonra

Türkiye’nin kalkınması ve ekonomik ve askerî açıdan güçlenmesi için ABD tarafından yapılan askerî ve ekonomik yardımlar, ne yazık ki, Türkiye’nin elini kolunu bağlamıştır. Buna Türkiye’yi ‘küçük Amerika’ yapmak isteyen siyasilerin ABD hayranlığı da eklenince, olayın vahameti daha da artmıştır. Türkiye’nin gözü kapalı bu teslimiyetine rağmen, başlangıçta, bütün çabalarına rağmen 4 Nisan 1949’da kurulan NATO’ya da alınmamıştır.

dönemin süper emperyal ülkelerinin yaptıkları paylaşımında Türkiye, ABD’nin arka bahçesine düşmüştür. Bu yıllar itibari ile Türkiye ile ABD arasında başlayan ikili ilişkiler, daima ABD lehine gelişmiş ve Türkiye, ABD tarafından, adeta, 52 ya da 53’ncü eyaleti muamelesine tabi tutulmuştur. Türkiye’nin kalkınması ve ekonomik ve askerî açıdan güçlenmesi için ABD tarafından yapılan askerî ve ekonomik yardımlar, ne yazık ki, Türkiye’nin elini kolunu bağlamıştır. Buna Türkiye’yi ‘küçük Amerika’ yapmak isteyen siyasilerin ABD hayranlığı da eklenince, olayın vahameti daha da artmıştır. Türkiye’nin gözü kapalı bu teslimiyetine rağmen, başlangıçta, bütün çabalarına rağmen 4 Nisan 1949’da kurulan NATO’ya da alınmamıştır. Ancak, ilerleyen yıllarda ABD’nin de himmet etmesiyle, Türkiye, NATO üyesi ülkelerin özellikle de ABD’nin menfaatlerini gerçekleştirmek için önce Kore’ye savaşa gönderilmiş ve daha sonra da 1952’de NATO’ya kabul edilmiştir. Türkiye’nin NATO’ya üye olmasıyla birlikte,

ABD'nin Türkiye'deki etkinliği daha da artmıştır. ABD, sadece ekonomik ve askeri yardım yapmakla yetinmemiş, bu yardımların nasıl kullanılacağının belirlenmesinin yanında, ordu ve Milli Amala Hizmetleri (MAH ya da MEH: Milli Emniyet Hizmetleri) yani istihbarat örgütü başta olmak üzere, Türkiye, ABD menfaatleri çerçevesinde yeniden dizayn edilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ordunun örgütlenişi, subayların eğitimi, savaş taktik ve stratejileri için Almanya'daki askeri sistem model alınmıştı. Cumhuriyet döneminde de Alman etkisi varlığını korumakla birlikte giderek İngiliz modeli egemen olmaya başlamıştı. 2. Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte İngiliz modeli, yerini ABD modeline bırakmıştı. O yıllardan itibaren de Türkiye'de, orduda her alanda ABD modelinin etkisi hüküm sürmeye başlamıştır. Subayların terfi, tayin şekli dahil olmak üzere, gerek Türkiye'de ve gerekse Amerika'da gördükleri eğitim müfredatları bu modele uygun hale getirilmiştir. ABD'nin yarım asırdan fazladır Türkiye'de askeri ve politik alanda etkisinin devam etmesi, bu eğitim sayesinde olmaktadır. Çünkü alınan eğitim o kişinin dünya görüşü üzerinde de şu ya da bu ölçüde etkili olmaktadır.

Türkiye, NATO'ya girmesiyle birlikte, 1952 yılının 27 Eylülü'nde, diğer NATO üyesi ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de Gladyo örgütlenmesine gidilmiştir. Genel olarak NATO'nun gizli orduları olarak örgütlenen bu yapının

Türkiye'de kurulduğu dönemdeki ismi Seferberlik Tetkik Kurulu idi. Bu örgüt, ABD tarafından kurulmuş ve faaliyetini de ABD'de hazırlanan talimnamelere göre yapmaktadır. ABD güdümlü bu örgütün Türkiye'de CIA kontrolünde gerçeleştirdiği ilk eylem 6-7 Eylül 1955 olaylarıdır. CIA güdümlü bu örgütün ikinci eylemi ise, 27 Mayıs darbesidir. Aslında DP ve dolayısıyla Menderes ve ekibi ABD yanlısı politika izlemekteydiler. Ama ABD, kendi arka bahçesine düşen Türkiye'nin kendisinden habersiz nefes almasını bile istemiyordu.

DP'nin İktidar Olmasıyla Darbe Girişimleri Başlamıştı!..

Elbette konumuz 27 Mayıs darbesini ve DP iktidarını bütün yönleriyle incelemek değildir. Bizim burada üzerinde durmak istediğimiz asıl konu 27 Mayıs darbesinde ABD'nin ve ABD güdümlü Seferberlik Tetkik Kurulu'nun fonksiyonunu irdelemektir. Ancak, DP'ye yönelik darbe girişimlerini ana hatlarıyla da olsa gündeme getirmek konumuzun daha net anlaşılması için önem arz etmektedir. Demokrat Parti 14 Mayıs 1950'de yalnız başına iktidara gelince ordu içerisinde özellikle de İnönü yanlısı cuntayı harekete geçirmiştir.

DP döneminde ilk darbe olayı, yani ordu içindeki cuntanın harekete geçtiği haberi, 5 Haziran 1950'de bir albayın Başbakan Menderes'i ziyaret ederek 8-9 Haziran gecesi hükümete karşı darbe yapılacağı ihbarıyla gündeme gel-

mişti. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile görüşen Menderes, 6 Haziran günü gerçekleştirdiği bir operasyonla "Genelkurmay Başkanı Orgeneral Abdurrahman Nafiz Güran'ın yerine Orgeneral Nuri Yamut, 2. Başkan İzzet Aksalur'un yerine Korgeneral Şahap Gürler getirilmiş; Orgeneral Salih Omurtak, Orgeneral Kazım Orbay ve Hakkı Akoğuz Paşalar emekli edilmişlerdir. 1. Ordu Kumandanı Asım Tınaztepe, 2. Ordu Kumandanı Muzaffer Tuğsavul, 3. Ordu Kumandanı Mehmet Berköz Paşalar, Askeri Şuraya tayin edilmişler; Deniz Kuvvetleri Kumandanı Mehmet Ali Ülgen ve Hava Kuvvetleri Kumandanı Zeki Doğan Paşalar merkeze alınmışlardır. 15 General ve 150 Albay da 2-3 ay içinde emekli edilmek üzere görevden alınmışlardır..."¹ İlk darbe olayı böylece -geçici de olsa- engellenmişti. Ancak bu engelleme, aynı zamanda hem DP iktidarının, hem de Menderes ve iki arkadaşının sonunu da hazırlamıştır.

DP, 1950 seçimlerinden sonra 1954 ve 1957'de² yapılan her iki seçimde de yalnız başına iktidar olmuştu. CHP, halkın iradesiyle yani normal seçimle iktidara gelme şansının olmadığını görünce, seçim dışı yöntemle iktidara gelme yollarını aramaya başlamıştı. CHP bu amaçla, gerek halkı -özellikle de işçi ve üniversite gençliği- ve gerekse ordu içerisindeki genç subayları, hükümet aleyhine kışkırtmaya başlamıştı.³ Bu nedenle de gençliğin ve ordunun içerisindeki en küçük rahatsızlıklar bile büyütülerek, o dönem kimi medya mensuplarının yardımıyla da gündeme getirilmeye çalışılmaktaydı. Zaten ordu içerisinde, hükümet aleyhtarı kıpırdamalar da, DP'nin iktidara gelmesinden bu yana hiç eksik olmamıştı. Ordu içinde, hükümete yönelik eleştirilerin başında ise laiklik karşıtı faaliyetler gelmekteydi; irticain hortlatıldığı, Atatürkçülüğe karşı faaliyetlerin yoğunlaştırıldığı, ezanın⁴

Arapça okunmaya ve imam hatip okulları ile Kur'an Kurslarının açılmaya başlanması ise, bu kıpırdamaları daha da tetiklemekteydi. Oysa 5816 sayılı Mustafa Kemal'i Koruma Kanunu Menderes hükümeti tarafından çıkarılmıştı. Ayrıca Müslüman'ım diyen herkesin üzerinde demoklesin kılıcı gibi sallanan ve Müslümanlara adeta kan kusturan 163. Maddenin alanı ve ceza miktarları Menderes hükümeti tarafından ağırlaştırılmıştı. İsim ve unvanında İslam bulunan bazı partiler, irticai faaliyet gösteriyor gerekçesiyle yine Menderes hükümeti tarafından kapatılmıştı. Yani, İslam karşıtlığı ya da Atatürkçülüğe bağlılık noktasında, Menderes hükümeti, CHP hükümetini aratmazken, ordu içerisinde bu tür hükümet karşıtı faaliyetlerin yoğunlaşması, CHP ve onun doğrultusunda bulananlar açısından bir iktidar mücadelesinden başka bir anlam taşımıyordu.

Ordunun içerisinde 1954'lerden itibaren darbe yapmak için grupların oluşturulmasına hız verilmişti. Bu grupların ilki, 1955'de İstanbul Harp Okulu'nda okuyan iki genç subay Dünder Seyhan ile Faruk Güventürk tarafından kurulmuştu. İlerleyen yıllarda bu oluşuma 1960 darbesinde etkin rol oynayan Suphi Gürsoytrak, Orhan Kubibay ve Orhan Erkanlı da katılmıştı. Bu oluşumun başkanlığına Güventürk, sekreterliğine ise Dünder Seyhan seçilmişti. Bu oluşumun dışında Ankara'da da, cuntacı zihniyete sahip iki farklı oluşum faaliyet göstermekteydi. Ankara'daki bu oluşumların ilki o zaman binbaşı olan Osman Köksal, Sezai Okan ve Talat Aydemir, diğer oluşum ise Sadi Koçaş ve Kenan Esengil tarafından kurulmuştu. Kısa bir süre sonra İstanbul'daki Seyhan grubuyla, Ankara'daki Aydemir grubu birleşme kararı almışlardı. Bu birleşme 1957 yazında, Üsküdar'da, bir zamanlar Mahmut Şevket Paşa tarafından kullanılan tarihi evde yapılan bir törenle gerçekleştirilmişti. Bu birleşik grubun, Ankara'daki diğer Koçaş grubuyla birleşme girişimleri müsbet sonuç vermemişti. Aydemir ve Seyhan Grubu, 1957'de yapılacak genel seçimlerde Menderes hükümeti konumunu yeniden pekiştirmeden

1 Hikmet Özdemir, Ordunun Olağandışı Rolü, İz Yayıncılık, İstanbul 1994 s.145

2 2 Mayıs 1954'de yapılan seçimlerde DP 503, CHP 31; 27 Ekim 1957'de yapılan seçimlerde ise DP 424, CHP ise 178 sandalye kazanmıştı.

3 O dönemlerde CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün 'Ben bile sizi kurtaramam' sözü ile 'Şartlar tamam olduğu zaman, milletler için ihtilal meşru bir haktır!..' sözü 27 Mayıs darbesinde oynadığı rolü göstermesi açısından önemlidir. Daha geniş bilgi için bkz: Şevket Süreyya Aydemir İkinci Adam, III.Cilt, Remzi Kitabevi, tarihsiz, s.400

4 Darbecilerden Madanoğlu, Doğu Perinçek'e; "Laikliğin terkedildiğini, bu arada ezanın yeniden Arapçaya çevrildiğini belirtiyor. 'Allah Arap değil ki' diyor, 'neden ezan Arapça olsun.'"

İkibine Doğru Dergisi, 22-28 Mayıs 1988 'Komutanlara CIA sivil veriyor' başlıklı röportajdan. Aynı şekilde Alpaslan Türkeş de 'DP'nin ihanete evvela ezanı Arapça okutmakla başladığını ve Türk camiiinde Türkçe Kur'an okunması gerektiğini' söyleyerek Madanoğlu ile aynı düşüncede olduğunu belirtmiştir. Ridvan Kaya Haksöz Dergisi, 86. Sayı 'Kışlada Siyaset ve 27 Mayıs Darbesi' başlıklı makaleden.

darbe yapmayı ısrarla gündeme getirmişlerse de, bu teklif arkadaşları tarafından kabul edilmemiştir.⁵ Kendilerine lider arayan Aydemir ve Seyhan grubuna mensup Faruk Güventürk, dönemin DP'li Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin'e giderek 'bir tabancam var, emrinizdedir' diyerek 'devrimin lideri' olmasını teklif etmiştir. Bu teklifi kabul etmeyen Ergin, Güventürk'ü suçüstü de yakalatmamıştır.⁶

Bu birleşik grup darbe yapmak üzere hazırlık yaparken, kısa bir süre önce kendi gruplarına dahil olan bir binbaşı tarafından ihbar edilmişti. Bu Binbaşı, Harp Okulu'nda çalışkanlığı ve zekâsıyla sivrilmiş, kısa zamanda kurmay olup NATO'da görev yapmış, birkaç dil bilen Samet Kuşçu idi. Samet Kuşçu, bu ihbarı önce 'Ordu Temsil Bürosu'nda askerliğini yaparken tanıştığı Mithat Perin'e yapmıştı. Kuşçu, Perin ile yaptığı görüşmede, hal hatır sormadan söyleyeceklerini art arda sıraladı: "Tıpkı Mısır'da olduğu gibi bazı subaylar Nasır tipi ihtilal hazırlığı için-

deler. Başlarında Yarbay Faruk Güventürk var. Beni Başbakan Menderes'le acilen görüştür!"⁷ ricasında bulunmuştur. Bu subaylardan bazı- larının Hükümete sadık olduklarından kuşku- lanılan Samet Kuşçu, "Onlar beni ihbar etmeden önce ben onları ihbar edeyim" diyerek, ihbarı gerçekleştirmişti.⁸ Yeterli delil bulunmadığı için Binbaşı Kuşçu'nun ihbar ettiği isimlerin tutuk- lanması mümkün değildi. Darbecilerin tutukla- nabilmesi için nasıl delil elde edileceği yapılan kısa bir tartışmanın sonunda bulunmuştu. Bu tartışmanın sonucunda Binbaşı Kuşçu darbe- cilerinden birini evine çağırıp konuşturacak ve bunu da banda kaydedecekti. Ancak bu şekilde delil elde edildikten sonra darbecilerin yargılan- maları mümkün olabilecekti.

Samet Kuşçu, bu planı gerçekleştirmek için, İstanbul Kolordu Kurmay Başkanlığı'nda görev yapan Albay İlhami Barut'u evine çağırmıştı. Ancak Albay Barut, Binbaşı Kuşçu'nun sohbet sırasında neden bağırarak konuştuğuna önce

5 William Hale, 1789'dan Günümüze Türkiye'de Ordu ve Siyaset, Hil Yayınları, Birinci Bsk. Ocak 1996, İstanbul, s.95-96

6 William Hale, age. s. 96

7 Soner Yalçın-Doğan Yurdakul, Bay Pipo, Doğan Yayıncılık, 2. Bsk. Ocak 2000, İstanbul s. 93

8 <http://www.sabah.com.tr/barlas.html>

bir anlam verememişti. Ama balkondaki kararıyı görünce işi kavramıştı. Olayı anlamış ve dikkatli konuşmaya başlamıştı. Bu görüşme neticesinde 45 dakikalık bandı dinleyen İçişleri Bakanı Namık Gedik, hırsından dişlerini dudağına geçirmiş ve 'bu ne rezalet' diye bağırma-ya başlamıştı. Delil kasete göre, ortada ihtilal filan yoktu. Bakanın hışmından korkan Binbaşı Kuşçu pencereden atlayıp kaçmıştı...

Birkaç saat sonra...

İstanbul Emniyet
Müdürü Hayrettin

Nakipoğlu'nun telefonu çaldı. Arayan ABD Konsolosluğu'nda görevli CIA'nın İstanbul istasyon şefiydi:

"Burada bize sığınmak istediğini söyleyen bir Türk subayı var. Türkiye'de ihtilal yapılacağını söylüyor, bilgiler veriyor. Lütfen gelip alırmısınız?" Binbaşı Kuşçu, Türk hükümetini inandıramayınca soluğu Amerikalıların yanında almıştı.⁹

Tarihe 9 subay davası olarak geçecek tutuklamalar, 25-26 Aralık 1957 gecesi yapılan baskınların neticesinde gerçekleştirilmişti. Bu baskınlarda tutuklanan subayların sayısı 9'a çıkmıştı. Tutuklanan bu subaylar isimleri şöyleydi; Emekli Albay Cemal Yıldırım, Kurmay Albay Naci Aşkun, Kurmay Albay İlhami Barut, Topçu Yarbay Faruk Gürler, Kurmay Yüzbaşı Kazım Özfirat, Piyade Binbaşı Ata Tan, Ahmet Dalkılıç ve Piyade Yüzbaşı Hasan Sabuncu Harbiye'deki Merkez Komutanlığı'nda, muhbir Binbaşı Samet Kuşçu ise Kasımpaşa'daki Deniz Kuvvetleri Cezaevi'nde tutuklanmıştı. Bu 9 sanık 26 Mayıs 1958'de 1.Ordu Mahkemesi'ne çıktı. Mahkeme Başkanı, adı daha sonraları darbe söylentileri ile anılan General Cemal Tural idi. Savcı Emekli Albay Yıldırım ve muhbir Samet Kuşçu'yu isyan tahrikçiliği ile diğer 7 subayı fesat suçu işlemekle suçluyordu. Haziran ayında

Eğitim önemliydi. Çünkü bir ülkede etkinlik, ancak eğitilen sivil ve askeri bürokratlar kanalıyla mümkün olabiliyordu. Bu nedenle ABD, diğer ülke sivil ve askeri bürokratlarını, kendi amaçlarına uygun olarak eğitilmesine önem vermekteydi. Bu nedenle, kimi subaylar ABD'de eğitime tabi tutuluyor, kimileri ise, ABD'de eğitilen subaylar kanalıyla Türkiye'de eğitilmekteydi.

askeri mahkeme muhbir Kuşçu dışındakileri serbest bıraktı. 9 Subay davası 25 Kasım 1958 tarihinde 8 subayın beraatine ve muhbir Samet Kuşçu'nun 2 yıl hapis ve askerlikten atılmasına hükmetmesiyle neticelenmişti.

ABD Türk Silahlı Kuvvetleri Mensuplarına Sivil Vermekteydi!..

ABD 1950'li yıllardan itibaren Türk Silahlı Kuvvetlerini yeniden dizayn etmeye başlamıştı. Artık Türkiye ordusunda ne Alman modeli, ne de İngiliz modeli geçerliydi; Türk Si-

lahlı Kuvvetler için tek model vardı, o da, ABD modeliydi. Artık eğitimler, terfiler bu yeni modele göre verilmekteydi. Ancak bu, TSK'da bütünüyle ABD modelinin geçerli olduğu anlamına gelmiyordu. Çünkü TSK'da daha önce Alman ya da İngiliz modeline göre eğitilmiş ve halen görev yapan çok sayıda üst rütbeli subay bulunmaktaydı. Bu nedenle, TSK, Alman ve İngiliz modeline göre eğitilenlerle, ABD modeline göre eğitilenler olmak üzere ikiye ayrılmıştı. 27 Mayıs 1960 öncesi ordudaki darbeci gizli örgütlenmeler içinde bulunan ve 22 Şubat 1962, 21 Mayıs 1963 tarihlerinde iki ayrı darbe girişiminde bulunan Kurmay Albay Talat Aydemir anılarında bu farklılığı şu şekilde açıklamaktaydı: "Bu karargâhtaki (Genelkurmaydaki) kurmay subaylar hepsi Akademi tahsillerini eski sistemde ikmal etmişlerdi. Harp Akademilerinin vermiş olduğu baskı altından kurtulamamışlardı... En mühimi, yeni sistemde yetişen kurmay subayların yanında bilgi bakımından zayıf kalmalarıydı. Çünkü yeni yetişen kurmay subaylar, Amerikan doktrinlerine göre yetiştirilmişlerdi. Halen Türk ordusu NATO devletleri orduları içinde görev alıyordu. Hazırlanan bütün planlar yeni usullere göre yapılıyordu. Eski Alman doktrinleri yerine Amerikan doktrinleri konmuştu."¹⁰

Eğitim önemliydi. Çünkü bir ülkede etkinlik,

10 Çetin Yetkin, Türkiye'de Askeri Darbeler ve Amerika, Ümit Yayıncılık, Birinci Bsk. Şubat 1995, Ankara, s.31

ancak eğitilen sivil ve askeri bürokratlar kanalıyla mümkün olabiliyordu. Bu nedenle ABD, diğer ülke sivil ve askeri bürokratlarını, kendi amaçlarına uygun olarak eğitilmesine önem vermekteydi. Bu nedenle, kimi subaylar ABD’de eğitime tabi tutuluyor, kimileri ise, ABD’de eğitilen subaylar kanalıyla Türkiye’de eğitilmekteydi. Eğitimle neyi amaçladıklarını ABD Genelkurmay eski Başkanı William Crowe; “ (...) Washington’un dost ve müttefik ülke subaylarına ABD’de eğitim görmeleri amacıyla sağlanan bursların Uluslar arası Askeri Eğitim ve Talim (IMET) Programı denilen bir program dahilinde verildiğini, bu programın dost ve müttefik ülkelere yapılan en etkili ve en çok karşılık alınan yatırım olduğunu ve nüfuz sağlamak açısından son derece başarılı olduğunu, bugün dünyada ordularının başında olan hatta bazı durumlarda ülkelerinin yöneten pek çok askerin bu program sonucu ABD’de eğitim gören kişiler olduğunu, IMET’in diğer ülkelerin askeri ve sivil liderlerine yaklaşabilmek açısından ABD’ye önemli imkanlar sağladığını, bu öğrencilerin çoğunun üst kademe askeri lider olma vasfına sahip subaylar olduğunu, söz konusu subayların geçmişte olduğu gibi, gelecekte de ülkelerinde önemli görevler üstleneceklerini, örneğin bugün dünyada bakan, büyükelçi, kuvvet komutanı ve askeri okul komutanı pozisyonlarında IMET eğitimi görmüş 1500 kişinin bulunduğunu, IMET’in uzun vadeli bir yatırım olarak çok değerli bir güvenlik aracı olduğunu, ABD’ye sayısız yararlar sağladığını” ifade etmiştir. Haberin devamında; ABD’nin IMET programı çerçevesinden sağladığı kredilerde Türkiye’nin liste başında olduğu bildirilmektedir.¹¹ ABD Savunma eski Bakanı McNamara da 1962’de Amerikan Senatosunun Dış İlişkiler Komitesinde konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir: “Gelecek yıl Amerikan askeri okullarında yabancı uluslardan 18.000 kişi eğitim görüyor olacaktır. Bu kişilerden her biri demokrasimizin nasıl çalıştığına tanık olacak, bizim hükümet geleneklerimizi ve felsefemizi öğreneceklerdir. Ülkelerine döndüklerinde de her biri bunun uygulayıcısı olacaktır.”¹²

ABD, Türkiye’de orduya, istihbarat teşkilatına, ekonomiye ve siyasete yön verebilecek

bir güçte idi. Türkiye’nin, ABD’den habersiz ya da ABD’nin hoşuna gitmeyen herhangi bir şey yapabilecek bir gücü yoktu. ABD o kadar ileri gitmişti ki, MİT (MAH ya da MEH) elemanlarına maaşlarını doğrudan CIA ajanları kanalıyla vermekteydi. İstihbarat elemanları eğitmek için, kendi kontrolünde okul bile açmıştı. 27 Mayıs’ta da, 12 Mart’ta da darbecilerin önde gelenlerinden Cemal Madanoğlu CIA’nın Türkiye’deki etkinliği şöyle dile getirmektedir; “CIA bize sicil verir hale gelmişti. Amerikan müşavir heyetleri gelir hakkımızda rapor tutardı. Sonra bu raporlara göre geri hizmete gidersiniz...”¹³

ABD’nin ordu içindeki etkisini yine darbecilerden Suphi Gürsoytrak şöyle anlatmaktadır; “ABD, ordunun her kesimine, en küçük birimine kadar her yere girmişti 1960’tan önce. Örneğin, bilmem neredeki bir alayda, ‘uzman’ sıfatlı erler vardı. Subayların, hepimizin er düzeyinde ‘uzmanlara teslim edilen ordu adına içimiz sızlıyordu. Yakınıyorduk. Harp Akademisi’nde ABD’li uzmanlar bize, ‘Harp tarihi, stratejisi okumayın’ diyorlardı. Onlara göre, ne gerek vardı. Bize ‘NATO çerçevesinde verilecek görevleri yapacak nitelikte olsun eğitiminiz, yeterli’ diyorlardı... İçini çekti Gürsoytrak. Ordunun büyük küçük bütün birimlerine giren Amerika, kuşkusuz “istihbarat elemanlarını” da yerleştirmişti. Sürekli rapor alıyordu Amerika. Ordu dışındaki devlet kademelerinde de aynı durum olduğuna göre, CIA bir yandan, ABD büyükelçiliği bir yandan, soluk alışımızı bile saptıyorlardı.”¹⁴

ABD Türkiye’nin Sanayileşmesini İstemiyordu!..

ABD başta olmak üzere, uluslararası kuruluşlar, devrin süper güçleri, Türkiye’nin sanayileşmesini istemiyorlardı. Bu nedenle, her vesileyle yatırımların durdurulmasını, büyüme hızının düşürülmesini dayatıyorlardı Türkiye’ye! Menderes hükümeti ise ülkeyi kalkındırmak, bu amaçla da sanayileşmek istiyordu. Ancak, Türkiye’nin imkânları bunun için yeterli değildi. Menderes hükümeti mali destek için başvuruda bulunduğu her Batılı devlet menfi cevap vermenin yanında sanayileşmeye gerek olmadığını

11 Taha İslam, Zirvedeki Mankurtlar, GBY Yayınları, Ankara, s.272

12 Yetkin, age. s.33

13 Cüneyt Arcayürek, Darbeler ve Gizli Servisler, Bilgi Yayınları, 5. bsk. Mayıs 1990, İstanbul, s.35

14 Arcayürek, age. s.53

söylemekteydi. Eski diplomatlardan Ercüment Yavuzalp bir yabancı yazarın Türkiye'yi eleştirilmesi üzerine, Menderes'in şöyle dediğini belirtmektedir:

"Bu yabancı, Türkiye'de bir fabrikanın fonksiyonu nedir bilmez. O bunu kendi tuzu kuru ülkesindeki kriterlere göre değerlendirir. Biz fabrikadan, üretim yanında başka fonksiyonlar da bekleriz. Türkiye'de bir yere fabrikanın kurulması demek, oraya okul, revir, doktor gitmesi demektir. Fötr şapkalı adam gitmesi, istihdam yaratılması ve tarımın gelişmesi demektir. Bunları o adam bilmez ki... Ona akıl hocalığı yapan benim adamım da bilmez. Benim için mesele, şekerin sadece kilo başına maliyeti değildir. Ben fabrikaları kurarken onun bu yan fonksiyonlarını da göz önünde tutmak mecburiyetindeyim..." Yavuzalp, gereğinden çok tekstil fabrikası açtığı eleştirilerine karşı da Menderes'in, "Çok fabrika yaptığımız söyleniyor. Yani fabrika yapmayıp da hep pamuk ihracatçısı mı kalalım? Ne için pamuğumu işleyip satmayayım? İhracat niye yapmayalım? Farz edin ki, ihraç edemedik. O zaman bez yapar satarım. O da olmadı iplik yapar satarım. Hammadde satıcısı olmaktan daha iyi değil mi?...".¹⁵ Bir başka Emekli diplomat Semih Günver de, ABD'nin Türkiye'nin sanayileşmesini istemediklerini şu sözlerle belirtmektedir; "Menderes ve Zorlu'nun en büyük sorunları, ülkenin sanayileşmesinin gecikmesi idi... Benim o yıllardaki intibam Amerikalıların, Türkiye'yi kuvvetli bir sanayi ülkesi haline getirmek niyetinde olmadıkları ve ülkemizi genel stratejilerinde, icabında kendilerinin kullanacakları bir askeri üs olarak korumak ve ekonomimizi dışa bağımlı tutmayı tercih etmekte oldukları idi."¹⁶ ABD'nin bu tavrını, gazeteci Nur Batur, "Milliyet Gazetesi'nde 13-19 Şubat 1989'da yayımlanan "İngiliz gizli belgelerinde Menderes-Amerika kavgası ve 27 Mayıs doğru" başlıklı yazısında İngiliz kaynaklarına dayanarak şöyle dile getirmektedir. Bu yazı dizisinde İngiltere'nin Ankara Büyükelçiliği Müsteşarının İngiltere'ye verdiği gizli raporlarda özetle, ABD'nin Menderes ve Zorlu'dan yatırımları durduracak kararlar

almalarını, sanayileşmeden vazgeçmelerini istediği, ABD'nin Menderes ve Zorlu'nun tutumlarından hoşnut olmadıkları belirtilmektedir.

DP iktidarı döneminde Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreter İktisadi İşler Yardımcısı, sonra da Genel Sekreter olarak Menderes ve Zorlu ile birlikte çalışan Melih Esenbel de diyor ki: "Amerika, Menderes ve Zorlu'ya baskı yapıyordu. Amerika, Menderes'ten devalüasyon yapmasını, ithalatı kısıtlamasını, kalkınma hızını düşürmesini istiyordu. O zaman kalkınma hızı yüzde 8-9 dolayına çıkmıştı ve bizden 4'e düşürmemizi istiyorlardı. Menderes ise başlattığı yatırımları tamamlayabilmek için sonuna kadar direndi. Eğer 1954'te Amerika'nın istediği gibi devalüasyon yapılmış olsaydı, yatırımlar aksayacaktı. Hâlbuki Menderes yatırımları durdurmak istemiyordu".¹⁷

DP Milletvekillerinden ve Yassıada sanıklarından gazeteci Mithat Perin de Adnan Menderes ile ilgili bir anısını şöyle anlatmaktadır:

"Menderes ekonomik yardım istemek için Almanya'ya gitmişti. Refakatine aldığı gazeteciler meyanında ben de vardım... Krupp'a ve başka yerlere gittik. Türkiye bir an evvel sanayileşmeyi ileri götürmek çabasında. Ama Almanya buna yanaşmıyordu. Aslında Batı, Türkiye'de ağır sanayiye müsaade etmiyordu. Müzakere sırasında Zorlu [Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu] masaya vurup çıkmıştı. Almanya, demirçelik fabrikası, rafineri gibi tesislere yanaşmıyordu.

O sıralar Almanların bir geleneği vardı. Misafirleri Ren Nehri üzerinde gemiyle gezdirirlerdi. Biz de böyle bir geziye davet edildik. Gemide ev sahipliğini Ludwig Erhard yapıyordu. Menderes ve bizler gemide güvertede oturduğumuz bir sırada Erhard purosunu tüttüre tüttüre geldi. Gelir gelmez de birdenbire sordu:

-Siz, dedi, ağır sanayide niçin bu kadar ısrar ediyorsunuz ekselans?

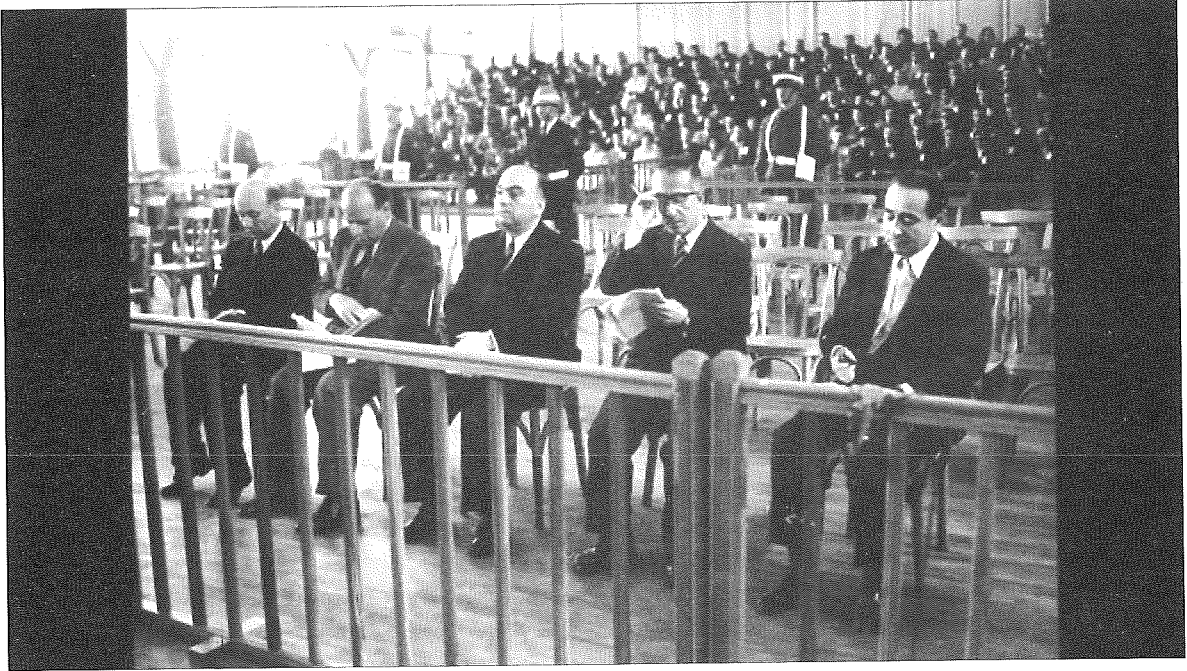
Ben gitmek istedim. Menderes, "kal, kal," diyerek kalmamı istedi. Anlaşılan konuşmaya şahit olmamı istiyordu.

Menderes Erhard'a;

¹⁵ http://www.anadolucinar.net/mayis_2006/27mayisihtilali.html

¹⁶ http://www.anadolucinar.net/mayis_2006/27mayisihtilali.html

¹⁷ Yetkin, age. s.53-54

-Sizin pişmiş toprağınızı çimento olarak almamızı mı istiyorsunuz hala? Türkiye bunu aşmıştır... dedi.

Erhard dedi ki:

-Size biz kredi açmayalım. Size avans para verelim: Türkiye’de tarımı geliştirin, entansif tarım yapın, Avrupa’nın hububat, meyve, sebze ambarı olun. Eksperlerimizi gönderelim, makinelerimizi gönderelim. Üretecekleriniz için peşin para ödeyelim.

Adnan Bey birdenbire:

-Biz sizin hiçbir şeyinizi istemiyoruz, dedi. Kolumdan tuttu, geminin önünde bir Amerikan bar vardı, beni oraya götürdü. Ben;

-Beyefendi, çok sinirlendiniz, deyince...

-Bırak bu pis adamları, dedi. Hep kafaların da bizi geri bıraktırmak var. Bunun için ellerinden geleni yapıyorlar.

Hemen o sırada gülererek Erhard geldi:

-Ekselans, bana bir bira ısmarlar mısınız, dedikten sonra,

-Niçin kızılıyorsunuz? Politika bu. Tartışacağız, sonunda bir noktaya geleceğiz, dedi ve arkasından ilginç bir ses tonuyla konuştu:

-Avrupa’daki harplerin kaynağında daima demir-çelik sanayii bulunur. Bunu aklınızdan çı-

karmayın. Bu hala geçerlidir.”¹⁸

Çeşitli ülkelerde büyükelçilik yapan Mahmut Dikerdem, 12 Eylül döneminde Barış Derneği Davası’ndan da yargılanarak tutuklanmıştı. Mahmut Dikerdem Marksist Hariciyeci olarak bilinir ve tanınır. Marksist bir anlayışa sahip olmasına rağmen Dikerdem de, Menderes hükümetinin devrilmesinde, Amerika’nın dümen suyundan çıkma eğiliminin rol oynadığını düşünüyor.

Dikerdem bu konuyla ilgili şu tesbitlerde bulunuyor: “1960’da Menderes-Zorlu ikilisini iktidardan düşürmek için ABD’nin ciddi nedenleri vardı. 1947’den beri ABD’nin dümen suyuna girmeyi milli politika olarak kabullenmiş bir ülkenin hükümeti, ilk kez kendi başına bir harekete yelteniyordu. Soğuk savaşın henüz hızını kaybetmediği bir dönemde NATO üyesi bir müttefikin, ABD’den izin almadan Moskova ile diyalog kurmaya kalkışması, NATO içinde ve Hür Dünya’da siyasi dalgalanmalara yol açacak nitelikte bir olaydı ve cezasız bırakılmamalıydı.”

Dikerdem, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’nun, ABD ve Sovyetler Birliği ile ilişkileri kendisine şöyle değerlendirdiğini aktarıyor: “Şimdiye kadar Sovyetlerle ilişkilerimizde Amerika’nın müttefiki gibi davranmayı ön planda tutuyorduk. Soğuk savaş döneminde

18 Yetkin, age. s.51-53

Amerika'nın müttefiki olmanın gereği, Sovyetlerle ilişkilerimizi en alçak düzeyde tutmaktı. Bu dönemin sona erdiğinin işaretini, Sovyetlerle baş başa görüşmelere başlamak suretiyle, bizzat Amerika vermiş bulunuyor. Şimdi bizim de Sovyet Hükümeti ile ikili müzakerelere girişmek, dondurulmuş ilişkilere canlılık vermek hem hakkımızdır hem çıkarımıza uygundur. Bugüne kadar Sovyetler'in karşısına NATO bloğu olarak çıkıyorduk, soğuk savaşın mantığı bunu gerektiriyordu. Mademki Amerikalılar Moskova ile diyalog kurmanın kendileri için zamanı geldiğine inandılar, bizim de vakit yitirmeden Sovyetlerle normal ve giderek dostça ilişkiye yönelmemiz zorunludur. Amerikalılar'a danışmadan Moskova ziyaretini düzenledik, danışsak Ruslar'la baş başa görüşmemizi engellemek isteyeceklerini biliyorduk. Sovyet hükümeti önerimizi hemen kabul ettiği gibi ziyaret tarihinin bir an önce açıklanmasını istedi. 15 Temmuz tarihi üzerine anlaştık."

Dikerdem devam ediyor: "Menderes'in Moskova'ya gitme kararının, Amerikan CIA'sını harekete geçirerek DP iktidarının sonunu çabuklaştırdığını ileri sürenler oldu. 27 Mayıs sabahı Ankara Radyosu'nda yayınlanan ilk bildiri de Millî Birlik Komitesi'nin, NATO ve CENTO'ya bağlılığını vurgulaması, bu söylentilere ağırlık kazandırdı. (...)¹⁹

Bütün bu anlatılanlar da göstermektedir ki, ABD ve dolayısıyla Batılı ülkeler, Türkiye'nin sanayileşmesini istemiyorlardı. Türkiye hükümetleri tarafından bu yönde atılan ya da atılacak her adım bir şekilde engelleniyordu. Nitekim Menderes Hükümetine yönelik yapılan 27 Mayıs darbesi de bunun bir göstergesidir.

Menderes'i Sovyetler Birliği'yle İlişkiye Geçmesi Bitirdi!..

Menderes ve hükümeti sanayileşmeyi devam ettirebilmek için dış mali kaynağa ihtiyaç duymaktaydı. Bunun için de ABD başta olmak üzere Batılı ülkelere mali yardım talebinde bulunmuştur. Bu amaçla Almanya'ya da, ABD'ye de başvurulmuş, ancak, bu ülkeler dâhil hiçbir Batılı ülkeden müsbet cevap alınamamıştı. Gazeteci Kemal Bağlum, ABD'den istenen mali yardım ile ilgili gelişmeleri "Anipol-

itik, 1945-1960" adlı eserinde şöyle anlatmaktadır: "Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu 1959 sonlarına doğru Amerika'dan 20 milyon dolarlık ek bir yardım istemi için Washington'a gelmişti. Kendisi ile çeşitli iç ve dış politikadan söz ediyorduk. Zorlu, Amerika'nın Türkiye'ye karşı takındığı yeni durumdan söz ederken bana şunları söylemişti: "Bizim en büyük hatamız kayıtsız şartsız Amerika'ya tabi olmamız. Böyle bir politika sonsuza kadar devam edemez. Türkiye sırtını Amerika'ya dayamakla hiçbir sonuca varamaz. Aksine kendimizden çok şey veririz, yine de onları memnun edemeyiz... Türkiye NATO ve Amerika'nın yanı sıra Üçüncü Dünya ülkeleri ve Sovyetler ile belli ölçüde ve Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda yeni bir politika izlemek zorundadır... Bir yıldan beri Adnan Bey'e bunu telkin ediyorum... Adnan Bey bu ısrarlarım karşısında Sovyetlerle ekonomik alanda işbirliğini yapmasını ve Üçüncü Dünya ülkelerinin lideri durumunda bulunan Hindistan ile ilişki kurulmasını kabul etti. Ben de Başbakan Adnan Menderes'in Moskova'yı resmen ziyaret etmesi için gerekli girişimlerde bulundum. Bu girişimlerin özellikle Amerika'yı rahatsız ettiğini de biliyorum. Tahminime göre 1960 ortalarına doğru Adnan Menderes Moskova'ya gidecek..."²⁰

Menderes hükümeti, istediği kredileri Batı'dan alamayınca Sovyetler Birliği'ne yönelmek zorunda kalmıştı. Bunu yaparken ABD'yi haberdar etmeyi de ihmal etmemişti. ABD görünüşte, Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile görüşmesini normal karşılamıştı. Oysa ABD, bundan hiç hoşlanmamıştı. Büyükelçi Semih Günver bu olaya tanıklığını şöyle anlatmaktadır; 'Ankara'daki Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliği, Dışişleri Bakanlığımızla yaptığı temaslarda bu ziyaret tasarısının normal telakki edilmesi gerektiğini açıkladı. Niyetimiz hakkında kendilerine ve CIA'ya gerekli bilgiler verildi. Ankara'daki ABD Büyükelçisi Moskova ziyaretine bir itirazları olmadığını bir mektupla Zorlu'ya bildirdi. Zeki Kuneralp Amerikalıların bu tekliflerinde samimi oldukları inancındaydı. Fakat CIA'nın derhal harekete geçtiği, ziyareti önlemeye çalıştığı intibah alındı. Aslında Washington, Moskova ziyaretinden hiç mi hiç hoşlanmamıştı. 1947'den beri Amerika'nın dümen suyuna girmiş bir ülkenin hükümeti ilk kez kendi başına bir harekete te-

¹⁹ Alişan Satılmış-Metin Turhan, Derin Devletin Solcuları, Platin Yayınları, 3.bsk, Ağustos 2004, Ankara, s.106,107

²⁰ Yetkin, age. s.62

vessül ediyordu.”²¹

Menderes Hükümeti'nin Sovyetler Birliği ile ilişkiye geçmesine ABD'nin nasıl bir tavır takındığını dönemin Hürriyet Gazetesi'nin Neşriyat Müdürü Necati Zincirkıran da bir soru üzerine şöyle anlatıyor:

“27 Mayıs olayının içinde yaşadım. Hürriyet'in Ankara temsilcisiydim ve Adnan Menderes'le beraberdim Eskişehir'de. Bana göre 27 Mayıs İhtilalini Amerika yaptırdı, Menderes'i tasfiye etmek için. DP geldikten sonra müthiş bir kalkınma hamlesi başladı, yatırımlar yapıldı ve para sıkışıklığı oldu, 500-600 milyon dolar kadar. Bunu ABD'den istedi. ABD vermedi bu parayı. 1958'de devalüasyon yapıldı. ABD'den bu yardımlar gelmediği halde basma fabrikaları yani Sümerbank tevsi edildi, Aliğa'da rafineri açıldı, İskenderun'da demir çelik, Bandırma'da sülfürik asit fabrikası kuruldu, Seydişehir alüminyum yatakları çalıştırıldı, bunlarla ilgili projeler oluşturuldu. Menderes 1959'da gidecek Rusya'ya, gidemiyor. 1960'ta temmuz ayına erteliyor gidişini. Bu anlaşmaları yapacak. ABD buna karşı geliyor, 'NATO üyesisin. Bizim düşmanımız olan bir ülke ile ekonomik işbirliği içine giriyorsun' diyor. Türkiye'de sokak hareketleri başlatıyor. Öğrenci hareketleri oluyor. Sonra da Türk ordusunda tasfiye gerçekleşiyor. 27 Mayıs İhtilali'nden sonra onu da Amerikalılar yapıyor. Benim arkadaşlarım vardı, çok değerli subaylar. Onların bir kısmı ile konuştum. Onlar 'Bizi ABD tasfiye ettirdi' dediler. Bu konu enteresan. Bu konuyu derinlemesine araştırmak istiyorum. Yakın tarihi aydınlatma açısından çok önemli.”²²

Amerika, Menderes Hükümeti'nin Sovyetler Birliği ile ilişkiye geçmesini kesinlikle istemiyordu. Menderes Hükümeti ise, başladığı yatırımları tamamlamak istiyordu. Bunun için de mali yardıma ihtiyacı vardı. Mali yardımı ise, başta ABD olmak üzere hiçbir batılı devlet vermek istemiyordu. Sovyetler Birliği ise, Türkiye'nin istediği mali yardımdan fazlasını verebileceğini taahhüt ediyordu. Menderes Hükümeti'nin, Sovyetler Birliği ile bu şekilde ilişkiye geçmesi, ABD'yi tedirgin etmişti. ABD bunu Menderes

Hükümeti'ne hissettirmesine rağmen, istediği sonucu alamayınca, Menderes'ten kurtulmanın yollarını aramaya başlamıştır. Türkiye'de, özellikle Ordu içerisinde, CHP'nin de kışkırtmasıyla kıpırdamalar 1950'li yılların ortasından itibaren başlamıştı. ABD'nin bu ve daha sonra oluşan cunta örgütlenmelerinden haberdar olmaması mümkün değildi. Bu tür örgütlenmeler 1950'li yılların sonlarına doğru daha da artmış ve büyüyecek ABD, Türkiye'de istediği ortamı oluşturmuştu.

27 Mayıs Darbesinde ABD'nin Rolü!..

Menderes hükümeti, iktidarının son yıllarında ABD'nin, iktidarının ilk yıllarından itibaren ise, başta CHP olmak üzere diğer laik ve Kemalist güçlerin menfaatlerine aykırı davranmaktaydı. Zaten CHP ve diğer laik ve Kemalist güçler, DP'nin iktidara gelmesiyle birlikte cephe almışlar ve DP'yi iktidardan uzaklaştırmak için çeşitli gayri meşru yollar denemekteydiler. Çünkü DP'nin iktidarı ile halka göreceli de olsa özgürlük gelmişti. Bu çerçevede, Ezan Arapça okunmaya başlanmış, kontrollü de olsa Kur'an Kursları ve İmam Hatip Okulları açılmıştı. DP'nin, halka sağladığı içerikten yoksun da olsa bu haklar, laik ve Kemalist güçler tarafından hoş karşılanmamıştı. Onlara göre, DP'nin sağladığı bu açılımlar nedeniyle Atatürkçülük elden gidiyor ve irtica hortluyordu. DP'nin üç defa üst üste yalnız başına iktidara gelmesi, CHP ve diğer laik güçlerin iktidara halk desteğiyle gelmesinin olmadığı kanaatini de oluşturmuştu. CHP ve diğer laik ve oligarşik güçler için iktidara gelebilmenin tek yolu kalmıştı, o da askeri bir darbeye iktidara el koymaktı.

Menderes hükümetinin, ABD'nin dışında yeni müttefikler araması ve bu çerçevede Sovyetler Birliği'yle görüşmelere başlaması ABD'nin hiç hoşuna gitmemişti. ABD, 1940'lı yılların sonlarından itibaren yaptığı ekonomik ve askeri yardımlarla, Türkiye içerisinde çok güçlü bir konuma gelmişti. Orduyu, istihbarat teşkilatını kendi menfaatlerine uygun olarak dizayn etmiş ve her şeyden önemlisi 5-6 Eylül 1955 olaylarını gerçekleştiren Seferberlik Tetkik Kurulu yani Özel Harp Dairesi/Gladyo teşkilatını kur(dur)muştu. ABD, bu teşkilatlar üzerinde çok etkiliydi; istediği zaman istediği şekilde, bu teşkilatlar kanalıyla, Türkiye'de karışıklık yapabilecek

21 http://www.anadolucinar.net/mayis_2006/27mayisihtilali.html; ayrıca bkz; Yetkin, age. s. 64

22 <http://www.aksyon.com.tr/detay.php?id=27852>

gücü ve imkânı vardı.

ABD, Menderes hükümetini 1950'li yılların ortalarından itibaren ekonomik olarak sıkıştırılmaya başlamıştı. Menderes hükümetinin kısmen de olsa buna direnmesi üzerine de, ülke içindeki imkânlarını ve illegal güçlerini devreye sokmaya başlamıştı. ABD'den habersiz askerin ya da başka güçlerin hiçbir şey yapma imkânları yoktu. Çünkü istihbarat teşkilatı ve ordu bütünüyle ABD'nin kontrolündeydi. Darbecilerden Gürsoytrak'ın ifadesiyle ABD 'soluk alışımızı bile kontrol'²³ edebilecek kadar Türkiye'nin adeta kılcal damarlarına nüfuz etmişti. 1950'li yılların sonlarına doğru yavaş yavaş sokaklar ısın(dırıl)maya başlanmıştı. Sokakların hareketlenmesi darbeye doğru gidişi göstermekte idi. 1960 yılına doğru tam anlamıyla psikolojik bir harp başlatılmış ve darbe için ortam hazırlanmaya başlanmıştı. Yalan haber ve dedikodularla gençler; başta üniversiteliler olmak üzere lise ve ortaokul öğrencileri sokaklara dökülmüş; her gün bir yerlerde sıradan insanın ne oluyor, nereye gidiyoruz türünde korku verici eylem

ve mitingler yapılmaktaydı. CHP Gençlik kolları, gençleri tahrik etmek için okul okul dolaşarak, gençlere; "Ağabeyleriniz kurşunlanıyor, siz duracak mısınız? Siz bu vatanın evlatları değil misiniz?" diyerek gençleri provoke etmekteydi. Bu provokatif hareketlerle de yetinilmeyerek, gençlere yönelik katliam gerçekleştirildiği, hatta tankların paletlerinin altında öğrencilerin ezildiği türü yalanlarla gençlerin sokağa dökülmeleri için tahrik edilmeye çalışılmaktaydı. Oysa olaylarda, sadece kazaen o da kendi hatası neticesinde bir ortaokul öğrencisi ölmüştü. Şenliğe gidercesine eyleme giden Nedim Özpolat adlı bir ortaokul öğrencisi, bir tankın üzerine çıkarak eylem yaparken, tankın üzerinden düşmüş ve ölmüştü. Ama bu olay öyle yansıtılmamış, tam tersine tankların paletleri altında ezildiği şeklinde propaganda yapılarak halk ve özellikle de gençler tahrik edilmeye çalışılmıştır. Gençlerin kıyım makinelerine atıldığı ve cesetlerin betona karıştırıldığı türü yalan haberlerle gençler, en azından onlarca öğrencinin hedef alınarak öldürüldüğüne inandırılmıştı. Oysa asker sessizdi ve dostça davranıyordu. Köprü'nün üzerinden karşı

tarafa yürürken, bir genç kız, belli aralıklarla sıralanmış süngülu askerlerden birinin önüne dikilmiş ve ağlayarak "kime taktın o süngüyü" diye haykırıyordu. Asker hiç ona bakmadan, bir emir almış gibi, süngüyü çıkarıp belindeki yerine koymuştur. Gençler sokaklarda "Olur mu, böyle olur mu, kardeş kardeşi vurur mu? Kahrolası diktatörler bu dünya size kalır mı?" nakaratını Plevne Marşı'nın bestesiyle söylüyorlardı.²⁴

Öğrenci olaylarının artması ve üniversitelerde olayların çıkması üzerine 29 Nisan 1960 günü İstanbul ve Ankara'da sıkıyönetim ilan edildi. Fahri Özdilek İstanbul, Namık Argüç de Ankara sıkıyönetim komutanlığına getirildi. Sokaklarda eylem yapan, yürüyen sadece üniversite öğrencileri değildi. 21 Mayıs'ta Harp Okulu öğrencileri de Ankara'da sessiz gösteri yapmışlardı. Darbeciler de son hazırlıklarını yapmış ve darbe için ortam hazırlanmıştı. Önce 25 Mayıs'ı 26 Mayıs'a bağlayan akşam darbe düşünülmüştü. Ancak, Menderes'in yurt dışı (Yunanistan) gezisini iptal edip Eskişehir'e gitme kararı alması üzerine, darbe tarihi bir gün sonraya ertelenecek 26-27 Mayıs gecesi yapmaya karar verilmişti. Ve o gece, herhangi bir direnme yaşanmadan 27 Mayıs darbesi gerçekleştirilmiş oldu. Menderes ise, 27 Mayıs sabahı her şeyden habersiz olarak Eskişehir'den Kütahya'ya hareket etmişti. Üstten ise helikopter ile darbecilerin görevlendirdiği 12 Mart (1971) darbecilerinden Albay Muhsin Batur, Menderes'i takip etmekteydi. Kütahya'ya varır varmaz da Menderes tutuklanarak Ankara'ya getirilmişti.²⁵

Darbeciler adına ilk açıklamayı dönemin kudretli Albayı Türkeş yapmıştı. Türkeş, yaptığı bu ilk açıklamada NATO'ya, CENTO'ya ve ABD ile yapılan diğer ikili ilişkileri bağlı olduklarını açıklamıştı. Darbeciler bu açıklamayla da yetinmemişlerdi, Washington'daki Büyükelçi Melih Esenbel kanalıyla da ikili anlaşmalara saygılı olunacağı teminatını ABD'li yetkililere iletilmişlerdi. Ayrıca, ABD Büyükelçiliği'ne sabahın erken saatlerinde MBK üyesi Albay Sami Küçük giderek, "Ordu yönetime el koydu, endişelenmenize hiç gerek yok" mesajını vermesi de, darbecilerin ABD'ye olan ilgisini göstermek-

te idi.²⁶ Amerikan yardımlarına kafa tutanlar, 1 Haziran 1960'ta maaşları ödeyebilmek için Amerikan Büyükelçiliği'nin kapısını çalarak Büyükelçi Warren'dan yardımı hızlandırmasını isteyeceklerdi.

Menderes Hükümeti'ne yardım etmeyen ABD ise, Darbecilere kesenin ağzını açmış ve cömertçe yardımda bulunmuştu. 5 Temmuz 1960'da, ABD 1 milyar liralık yardım yapmıştı. Bu yardımın 500 milyonu Milli Savunmaya, 200 milyonu diğer işlere harcanacaktı.²⁷ ABD'nin, 27 Mayıs darbecilerine yaptığı yardım bu kadar da değildi. Peki, ne olmuştu da, Menderes Hükümetine kapılarını kapatan ABD, darbecilere bu kadar cömert davranıyordu? Gerçi Türkiye'nin bütçesi tam takırdı; bütçede maaşları ödeyecek para bile yoktu. Bu amaçla dönemin ABD'nin Ankara Büyükelçisi Warren ile görüşen Cemal Gürsel bu durumu şöyle gündeme getirmişti; "Maliye Bakan Yardımcısına hazine kaç para olduğunu sordum. 'Maaşlar ve diğer ödemeler için 180 milyon lira gerekiyor ama 23 milyon var' dedi. İlk maaşları ödemenin ne kadar önemli olduğunu söylememe gerek yok. ABD, Türkiye'ye yaptığı olağan ödemesini, 1 Haziran'dan önce yapıp destek olabilir mi?"²⁸ diye sormuştu. Türkeş ise, ABD Büyükelçisi'ne 'acil olarak paraya ihtiyacımız var' diyordu.²⁹ Ve ABD, sadece maaşların ödenmesiyle ilgili değil başka konularda da, darbecilere cömertçe maddi destek sağlamayı ihmal etmemişti. Herhalde bu yardımlar darbecilerin kara gözü ve karakaşısı için yapılmamıştı.

Ordunun içinde, özellikle de üst rütbelerde Talat Aydemir'in de belirttiği gibi Alman ve İngiliz ekolüne bağlı subaylar vardı. ABD, uzun zamandan beri bu subayların tasfiyesini istiyordu. Menderes Hükümeti, ABD'nin bu tasfiye isteğini ordu düzeninin bozulacağı endişesiyle kabul etmemişti.³⁰ ABD tarafından 27 Mayıs'tan birkaç gün sonra yani Haziran ayının başlarında bu tasfiye isteği 27 Mayıs darbecileri nezdinde tekrar gündeme getirilmişti. Ancak, ABD'nin bu isteğinin yerine getirilebilmesi

24 <http://www.aksyon.com.tr/detay.php?id=21627>

25 Daha geniş bilgi için bkz. William Hale, age. s.104-105

26 <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2000/07/10/221797.asp>

27 Cemal A. Kalyoncu, Aksiyon Dergisi, Sayı:755

28 Nur Batur, Sabah Gazetesi, 01.07.2007

29 Nur Batur, agg.

30 Tamer Korkmaz, Yeni Şafak,27.05.2008

için, mali desteğe ihtiyaç vardı. Bu nedenle, darbeciler, bu tasfiyeyi gerçekleştirmek için ABD'den mali yardım istediler. Bu amaçla da NATO Başkomutanı Norstad'ı Türkiye'ye davet ettiler. Bu görüşmeyi Abdi İpekçi ve Ömer Sami Coşar, 27 Mayıs üzerine yazdıkları kitapta şöyle nakletmektedirler; "NATO Başkomutanı Norstad acele Ankara'ya davet edilmiş, kendisine orduda yapılmak istenen operasyon açıklanmış ve Türk Silahlı Kuvvetlerine daha dinamik bir nitelik kazandıracak bu gençleştirme ameliyesi için desteği istenmişti. Norstad tasarımı uygun karşılamış ve gereken mali yardımın sağlanmasında yardımcı olacağını vaat etmişti -Nitekim Amerika bu iş için 12 milyon dolarlık bir yardımda bulunmuştur.." Tasfiye edilecek subaylar ile ilgili ön çalışmalar ise, o tarihlerde Washington'da ateşemiliter olan ve bu iş için özel surette getirilen Albay Dündar Seyhan³¹ katılmıştı.³² NATO Başkomutanı Norstad kanalıyla ABD'den temin edilen mali yardım neticesinde darbeci subayların teşkil ettiği Milli Birlik Komitesi tarafından yayınlanan 2 Ağustos 1960 günlü 42 sayılı kanunla, Türk ordusundan 275 general ve 7.000 subay emekliye sevk edilmişti. Bu emsali az görülen bir tasfiye operasyonuydu. Çünkü ordu içerisinde sadece 15 general kalmıştı. ABD Büyükelçisi Fletcher Warren'in 11 Ağustos tarihli raporuna göre, generallerin % 90'ı, albayların % 55'i, yarbayların % 40'ı, binbaşlıların da % 5'i emekliye sevk edilmişti.³³

EMİNSU (Emekli İnkılâp Subayları Derneği Mensupları)³⁴ adı altında örgütlenen bu subaylar arasında 3 Haziran'da Genelkurmay Başkanlığı'na henüz yeni getirilen Orgeneral Ragıp Gümüşpala da vardı. Diğer orgeneraller ise Millî Savunma Yüksek Kurul Genel Sekreteri Vedat Garan, Yüksek Askerî Şûra üyeleri Fazıl Bilge, Hür ve Kabul Edilmiş Mason Locası üyesi Eşref Manas ve Canip İskilipligil... Peki, emekliye sevk edilmeyen ve ABD yanlısı olarak bilinen subaylar kimlerdi? Bu isimlere bakıldığı

zaman, bu isimlerin çoğu daha sonraki darbecilerde birinci derecede rol aldıkları görülecektir. İlerdeki yıllarda kendilerinden çok söz edilecek olan bu subayların adları şöyledir: Memduh Tağmaç, Faruk Gürler, Cela Eyiceoğlu, Semih Sancar, Faik Türün, Eşref Akıncı, Cahit Akyol, Sadi Koçaş, Orhan Süerdem, Sabri Yirmibeşoğlu, Naci Gür İlhan Şener, Hanifi Öncül... 1961 Ağustos'unda bir üst rütbeye yükseltilen subaylar arasında da şunlar bulunmaktadır: Haydar Saltık, Muhsin Batur, Tefvik Türüng, Nevzat Bölügiray, Ali Elverdi, Necip Torumtay, Nejat Tümer, Adnan Doğu, Ferruh Şenerdem, Süleyman Takkeci. Başka bir deyişle, bu subaylar da 27 Mayıs'ın emekliye ayırmadığı, orduda bıraktığı subaylardır.³⁵

27 Mayıs 1960'tan tam 30 yıl sonra 27 Mayıs 1990'da Hürriyet gazetesinde yer alan şu haberde, bu dönemde ABD yanlısı olan subayların isimleri, ABD belgelerine dayalı olarak şöyle açıklanıyordu. ABD Dışişleri Bakanlığının 27 Mayıs ihtilalinden bir yıl sonra hazırladığı bu belge/raporda, darbecilerin karakterine varıncaya kadar deşifre ediliyordu. Gizliliği sona erdiği için açıklanan raporda, başta Orgeneral Cemal Gürsel olmak üzere Milli Birlik Komitesi üyelerinin çoğunluğu Amerikan yanlısı olarak nitelendiriliyordu. Raporda, Gürsel'den başka bazı 27 Mayısçılar için adlarının karşısına yazılmış notlarda şu değerlendirmeler de yer alıyor?

Fahri Özdilek: Amerikan yanlısı ve batıcı. Cemal Madanoğlu: Sağlam bir Amerikan yanlısı. Mucip Ataklı: Paris'teki NATO karargâhlarında görev yaptı. Osman Köksal: 1952-53 yıllarında Kore'de savaştı ve ABD'nin üstün hizmet maddesiyle ödüllendirildi. Sami Küçük: Amerikan yanlısı olduğunu saklamaz. Suphi Karaman: Avrupa'da bulundu. ABD'nin yürüttüğü Atom silahları kursunu bitirdi. Ahmet Yıldız: ABD'de Fort Still'deki top okulunu bitirdi. Fort Bragg'daki psikolojik savaş merkezinde eğitim gördü. Suphi Gürsoytrak: Fort Leavenworth'daki ABD Kurmay Kolejinde mezun.³⁶ Darbecilerin kimliklerinden de anlaşıldığı üzere, hem gençtiler, hem de hepsi de ABD eğitiminden geçmişlerdi. Oysa üst rütbelerde bulunan komutanların çoğu ise, ya Alman ya da İngiliz modeline göre eğitilerek

31 Dündar Seyhan, Talat Aydemir ile birlikte 1955 ve daha sonraki yıllarda TSK içerisinde cunta oluşumlarında başta gelen darbeci aktörlerdendi.

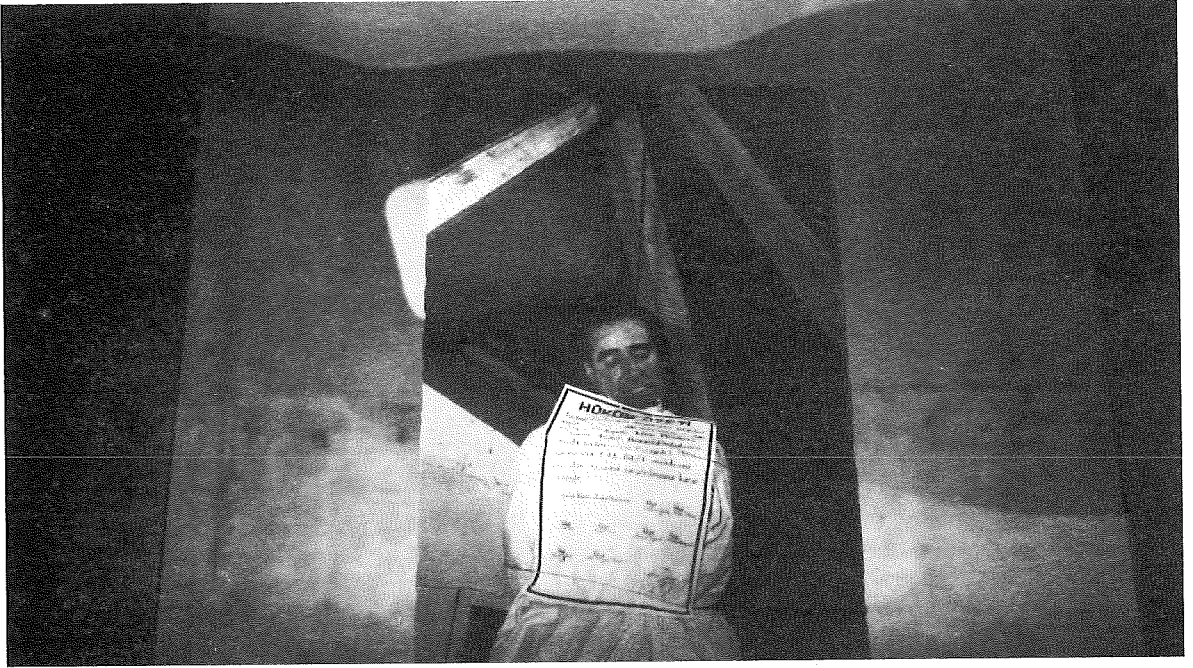
32 Nakleden, Yetkin, age. s.33; ayrıca bkz: <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=27852>;

33 <http://www.haber10.com/makale/15672/>

34 Emekli edilen 20 subay, tekrar orduya dönmek için 6 Eylül 1960 Emekli İnkılâp Subayları Yardımlaşma Derneği'ni kurdular.

35 Yetkin, age. s. 29

36 Yetkin, age, s.31-32

yetişmişlerdi. Ordu içerisinde çok yaygın olmasa da bir kuşak çatışması hissedilmekte idi. Bu nedenle ABD, ordunun yenilenerek gençleştirilmesini istiyordu. Ancak Menderes hükümeti ise, ABD'nin bu isteğini kabul etmiyordu. Çünkü Menderes Hükümeti'ne göre, ordu içerisinde, orduyu rahatsız edecek bir huzursuzluk çıkabilirdi. ABD'nin hoşuna gitmeyen bir başka konu daha vardı, o da, Türkiye'nin sanayileşme konusunda çizdiği sınırın dışına çıkması ve Sovyetler Birliği ile ikili ilişkiye geçmesi idi.

Türkiye'de, o dönemde ABD çok güçlü idi. Nitekim, kısa bir süre önce yani 6 -7 Eylül 1955'de gerçekleşen olaylarda, Sabri Yirmibeşoğlu'nun da belirttiği gibi Özel Harp Dairesi'nin kullanıldığı, bu dairenin de (o zaman ki ismi Seferberlik Tetkik kurulu) ABD tarafından kurulduğu ve yönlendirildiği bilinmektedir. Bu olaylarla o dönemlerde İngiltere öncülüğünde Yunanistan ve Türkiye'nin de katılımıyla 29 Ağustos'ta Londra'da Kıbrıs ile ilgili bir konferans düzenlenmişti. Bu konferansın sonuç bildirisi 6 Eylül günü, çıkan bu olaylardan dolayı yayımlanamadan konferans sona ermişti. (bkz. 6-7 Eylül Olayları başlıklı kısma) ABD, bu olaylarla İngiltere'nin Kıbrıs'ta etkinliğinin azaltılması amacına yönelikti ve başarılı da olunmuştu.

Aynı şekilde, Menderes Hükümeti, özellikle son yıllarda ABD'nin belirlemiş olduğu çerçeve-

nin dışında kendisine yer aramaya ve siyaset oluşturmaya başlamıştı. Menderes Hükümeti'nin ısrarla sanayileşmek istemesi ve Sovyetler Birliği'yle ikili ilişkileri başlatmak istemesi, bu amaca yönelikti. Menderes Hükümeti'nin bu tavrı, ABD'nin hiç hoşuna gitmemişti. Bu nedenle uzun zamandan beri faaliyet gösteren cunta faaliyetleri ABD tarafından sadece görmezden gelinmedi, aynı zamanda el altından da desteklendi. Çünkü bu cunta faaliyetlerinin o gün -aslında bugün de- ABD'den destek almadan başarılı olması mümkün değildi. Üstelik, 50-60 yıl sonra bile darbelerin arkasındaki asıl güç olarak görülen Gladyo/Kontrgerilla/Özel Harp Dairesi, o günlerde faaliyetliydi. Sadece 6-7 Eylül olayları değil, aynı zamanda Kıbrıs'ta kurulan TMT (Türk Mukavemet Teşkilatı) de faaldti. Zaten yukarıdan beri anlattıklarımızdan da açıkça anlaşılabilir, ABD'nin, 27 Mayıs darbesinin arkasında değil, tam anlamıyla içinde olduğu, darbecileri yönlendirdiği, darbeden sonra mali anlamda bütün sıkıntılarını giderdiği ve orduda 7000 küsur subayın tasfiye edilmesinde etkin rol oynadığı açıkça görülmektedir. Elbette ABD askeriyle gelip Türkiye'de darbe yapmamıştır. Ancak güdümünde ve emrinde olan güçleri devreye sokarak, içerideki işbirlikçisi darbeci askerleri de kullanmak suretiyle Menderes Hükümeti'ne karşı darbe gerçekleştirmişti.

Umre Notları - I

Selâhaddin ACAR

Bu sene Allah'ü Teâlâ'ya hamdolsun ki Ramazan ayının son on günü ve bayramda bize Umre yolculuğu yapmak nasip oldu. Ramazan ayında umre yapmanın Peygamber (SAV) ile hac yapmış gibi sevap kazanılacağı niyetiyle böyle bir karar vermiş olduk.

Umre; Hac mevsimi dışında Kâbe'yi ve Mekke ve Medine'deki mukaddes yerleri ziyaret etmek demektir. İstilahî olarak da Kâbe-i Muazzama'yı tavaftan ve Safâ ile Merve denilen iki mukaddes mevki arasında sa'yetmekten ibarettir. Farz olan hacca Hacc-ı Ekber denildiği gibi, Umreye de Hacc-ı Asgar denilir.¹

Belirli bir zamana bağlı olmaksızın ihrama girip (ihram yasaklarına dikkat ederek ibadeti yerine getirmeye çalışarak, Kâbe'de Hacer-ul Esved'e selam vererek ve niyet ederek tavafa başlamak birinci tavaftan yedinci tavafa kadar Allah'ü Teâlâ'yı teşbih, tehlil ve tekbir ederek tavafı tamamlamak, Safa ile Merve arasında sa'y yaptıktan sonra tıraş olup ihramdan çıkmak suretiyle yerine getirilen bir ibadettir.²

Umre ile ilgili **Kur'an-ı Kerim'de** aşağıdaki ayetler geçmektedir:

"Şüphesiz Safa ile Merve, Allah'ın (dininin) nişanelerindedir. Onun için her kim hac ve umre niyetiyle Kâbe'yi ziyaret eder ve onları da tavaf ederse, bunda bir günah yoktur.[2] Her kim de gönülünden koparak bir hayır işlerse, şüphesiz Allah onu bilir, karşılığını verir." (**Bakara,2/158**)

Umre; Hac mevsimi dışında Kâbe'yi ve Mekke ve Medine'deki mukaddes yerleri ziyaret etmek demektir. İstilahî olarak da Kâbe-i Muazzama'yı tavaftan ve Safâ ile Merve denilen iki mukaddes mevki arasında sa'yetmekten ibarettir. Farz olan hacca Hacc-ı Ekber denildiği gibi, Umreye de Hacc-ı Asgar denilir.

3/96-97)

Umrenin önemiyle ilgili olarak bazı hadisler de bulunmaktadır:

Ebû Hüreyre (r.a.) 'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Umre ibadeti, daha sonraki bir umreye kadar işlenecek günahlara kefârettir. Mebrûr hacın karşılığı ise, ancak cennettir." (Buhârî, "Umre", 1; Müslim, "Hac", 437. Ayrıca bk. Tirmizî, "Hac", 88; Nesâî, "Menâsik", 3, 5, 77; İbn Mâce, "Menâsik", 3.)

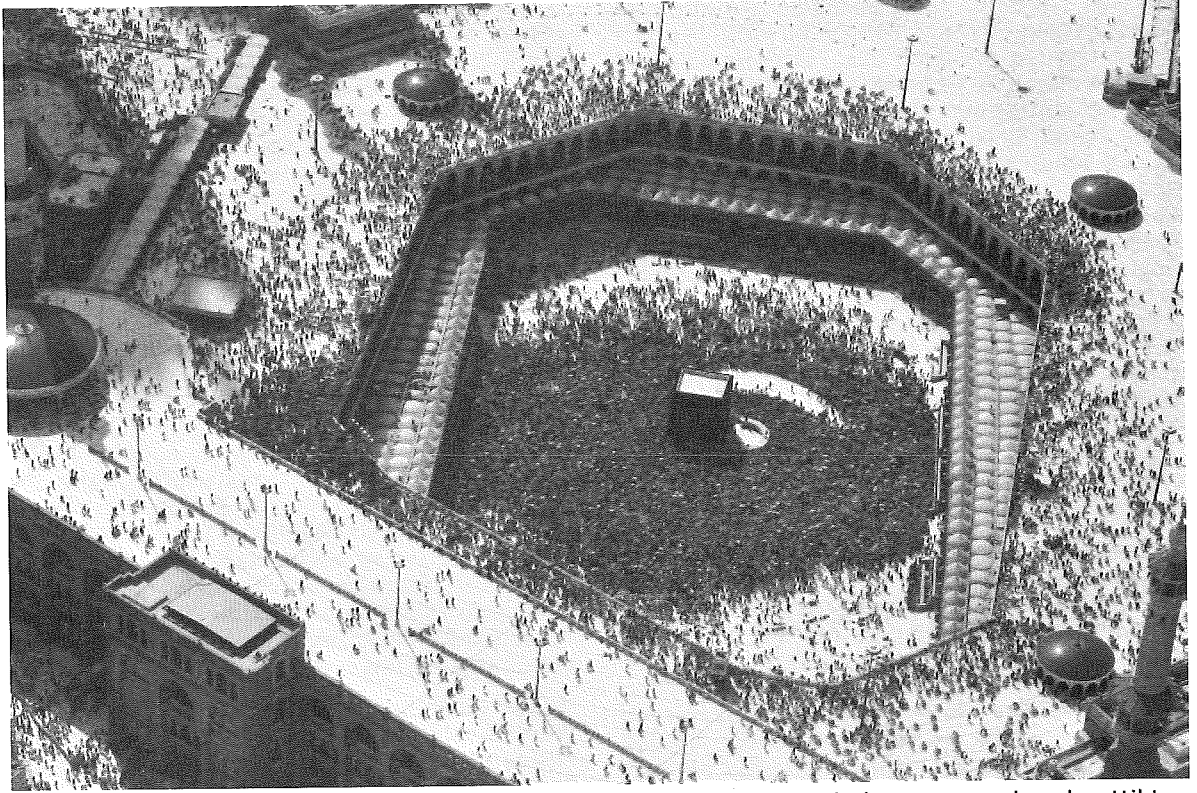
Hz. Ömer (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Hac ve umreyi peşi peşine yapınız. Bu ikisi, körüğün; demir, altın ve gümüşün pasını yok ettiği gibi, fakirliği ve günâhları yok eder. Mebrûr hacın sevabı ancak cennettir" (Tirmizî, "Hac", 2; Nesâî, "Hac", 6; İbn Mâce, "Menâsik", 3)

Ümmü Ma'kıl (r.anha)'dan rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ramazan ayında yapılan umre hacca bedeldir." Yani hac gibi sevâb kazandırır. (Ebû Dâvûd, Menâsik: 79; İbn Mâce, Menâsik: 45)

15 gün sürecek bu yolculuk için bir dizi hazırlıktan sonra Ramazan ayının 20. günü yola

1 www.osmanlicaturkce.com

2 Umre Rehberi, Keleş, Ekrem, s. 12, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, Ankara, 2010

çıktık. Doğrudan Mekke'ye ineceğimiz yani mikat³ mahallinin dışında olduğumuz için, Havvaalanında ihramlarımıza⁴ büründük. Böylece ihram yasakları⁵ da başlamış oldu. Umre için niyet ettikten⁶ ve telbiyeden⁷ sonra iki rekât

namaz⁸ kıldık. Sabah namazını da eda ettikten sonra Türk Hava Yollarının uçağı ile Cidde'ye doğru yola koyulduk.

Hz. Havva Annemizin Cennetten sonra Cidde'ye indirildiğı ve Hz. Âdem ile Arafat'ta buluştuğı söylenmektedir.

Uçakta Cidde'ye inerken konuşmalar yapıldı, salavatlar getirildi, THY seccade ve zikirmatihini! de içinde bulunduğu bir bel çantası hediye etti. Mekke'de THY'nin bu hediyesini, transit gelen başka ülke umrecilerinde de gördük. Eskiden böyle uygulamaya rastlamamıştık, iyi ve sevindirici bir gelişme. Daha kutsal topraklara inmeden bu tip iyi uygulamalar bizleri sevindirdi.

Uçaktan indikten sonra pasaport kontrolüne tabi tutulduk ve havaalanının dışındaki çadırların bulunduğu yerde yaklaşık 180 umreci toplandık. İklim tabiiki Ankara'dan farklıydı. Bayağı bir süre bekledikten sonra otobüslerle Mekke'ye yoluna koyulduk. Yaklaşık 1 saatlik yolculuktan sonra Mekke'ye vardık ve oteldeki odalarımıza yerleştik. Sonra umre ibadetimizi yerine getirmek amacıyla Kâbe'ye doğru yola koyulduk.

Otelimiz yürüme mesafesinde denilmesine

8 İhrama girmeden önce iki rek'at namaz kılmak sünnettir. Bu namazın ilk rek'atında "Kâfirûn", ikinci rek'atında da "İhlas" sûrelerinin okunması efdâldir. <https://hacveumre.diyaret.gov.tr/DokHacSozluk.aspx#.WWO3vWILS00>, Hac ve Umre Sözlüğü

3 Mikat; Mekke-i Mükerrreme yolu üzerinde hacıların ihrama girdikleri yer, www.osmanlicaturkce.com

4 İhram; Hac ve Umre niyetiyle, diğer zamanlarda helâl olan bir kısım fiil ve davranışları, kişinin kendisine belirli bir süre için harâm kılması demektir. Bu esnada erkeklerin büründükleri «ridâ ve izâr» denilen iki parça örtüye de halk arasında "ihram" denilmektedir. İhram niyyet ve telbiye ile olur.

<https://hacveumre.diyaret.gov.tr/DokHacSozluk.aspx#.WWO3vWILS00>, Hac ve Umre Sözlüğü

5 İhram yasakları; İhramlı iken yapılması cezayı gerektiren fiil ve davranışlardır. (Tırnak kesmek, elbise giymek...gibi). <https://hacveumre.diyaret.gov.tr/DokHacSozluk.aspx#.WWO3vWILS00>, Hac ve Umre Sözlüğü

6 Niyet, kişinin, yapacağı ibadete zihnen karar vermesidir. Esas niyet budur. Niyetin, "Allah'ım! Senin rızan için umre yapmak istiyorum. Bunu kolaylaştır ve kabul eyle" şeklinde söylenmesi de güzel olur. Umre Rehberi, Keleş, Ekrem, s. 12, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, Ankara, 2010

7 Niyet yapıldıktan sonra Telbiye söylenerek ihrama girilmiş olur. Telbiye; Lebbeyk, Allahümme lebbeyk, lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk. İnnexl-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk lâ şerîke lek.

Anlamı; "Buyur Allahım buyur! Emrindeyim buyur! Senin hiçbir ortağın yoktur. Emrindeyim buyur! Şüphesiz hamd sana mahsustur. Nimet de senin, mülk de senindir. Senin hiçbir ortağın yoktur." Umre Rehberi, Keleş, Ekrem, s. 12, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, Ankara, 2010

rağmen 1 km'den fazla yürüdük. Yürüme mesafesi demek buymuş. Esasen bu konu hep tartışma konusu olmuştur biz Türkiyeli umre ve hac yolcuları için. Genellikle de "yürüme mesafesi" beklentisinden pek memnun kalmamaktadır. Bunda belki bizlerin "yürümeme" beklentisi ve inadı kadar, Diyanet dâhil Türkiye'deki acentaların satış amaçlı yuvarlamacılığı(!) ve kolaylığı da vardır sanıyorum! Ayrıca Suud İdaresi, Hilton ve benzeri lüks otelleri Kâbe'ye adeta yaklaştırmış, diğer otelleri ise uzaklaştırmış, acentaların da yapabileceği pek bir şey kalmamış. Zaten kutsal topraklara varmanın heyecanı ile "yürüme veya yürümeme mesafesi" kavramını unutuyor, diğer coğrafya Müslümanları ile umre, tavaf ve namaz ibadetlerine koyuluyorsunuz, bu tartışmayı bir dahaki seferinize kadar unutuyorsunuz. Belki de "gerçek yürüme mesafesi" sizi Kâbe'ye değil de otele bağımlı hale getiriyordur.

Bizle birlikte gelen bazı Diyanet İşleri Başkanlığının Hocaları Peygamber Efendimizin hayatında Medine'ye hicret ettikten sonra sadece dört defa umre yaptığını, bir umreye geldiğinde de tekrar tekrar çıkıp birden fazla umre yapmadığını söylemelerine rağmen bizler Türkiye'den gelen umreciler olarak ısrar ve inatla birden fazla umre yaptık, biz de bu geleneğe uyarak ve birden fazla umre yapmanın yasak olmadığı düşünce ve motivasyonu içerisinde üç defa umre yapma fırsatı bulduk, belki Ramazan ayı olmamış olsaydı bu sayının artırılması mümkün bile olabilirdi! Ancak tabii ki nafîle ibadetlerin sayısı değil niteliği yani Allah'ın rızasına uygun ve ihlaslı ve takvalı bir şekilde yapılması önem arz etmektedir. Mescid-i Haram'da tavaf⁹ ve say¹⁰ yapanları, son on gün itikâfa kalanları veya ikindi vaktinden sonra iftar ve sahur yapmak için yiyecekleri ile gelenleri görüyorsunuz.

Mescid-i Haram'ın Selam Kapısından girme-ye çalıştık, çok kalabalıktı, kapıları kapatmışlardı, bizi Umre Kapısına yönlendirdiler.

Bu Ramazanda 7 milyon Müslümanın Kâbe'yi ziyaret için geldiği söylendi, Kâbe'nin tüm kat-

9Tavaf; Hâcer-i Esved köşesinden başlayarak Kâbe'nin etrafını usulüne göre yedi defa dolaşmaktır. Devirlerden her birine «şavt» denir. İhramlı iken tavafta erkekler ıztıba yaparlar. İztıba; ridâ'nın bir ucunu sağ koltuk altından geçirip sol omuz üzerine atmak, böylece sağ omuz ve kolu ihram'ın dışında bırakmaktır. Remel yapılması gereken tavafların bütün şavtlarında "ıztıba" sünnettir. Tavaf bitince omuz örtülür; tavaf namazı, omuz örtülü olarak kılınır. Remel yapılan tavaf dışarda hiçbir zaman ıztıba yapılmaz. <https://hacveumre.diyaret.gov.tr/RehberAyet.aspx#.WWZXhmiLS00>

10 Safa ile Merve, Kâbe'nin doğu tarafında bulunan iki tepenin adıdır. Bu iki tepe arasında usulünce gidip gelme demek olan "sa'y", Hz. İbrahim, eşi Hacer ve oğlu İsmail'e dayanan bir geleneğin ihyası olup, haccin ve umrenin vaciblerinden- dir. Hervele; Sa'yın her şavtında Safâ ve Merve adlı tepeler arasındaki vâdî tabanına inildiğinde, yeşil ışıkla işaretli sütunlar arasında, erkeklerin sür'atlı, çalımı ve canlı yürü- meleridir. Erkekler için sünnettir. Kadınlar "hervele" yapmazlar. <https://hacveumre.diyaret.gov.tr/RehberAyet.aspx#.WWZXhmiLS00>

larının ve dışarının tamamen dolduğuna tanık olduk. Muazzam bir topluluk. Allaha şükürler olsun ki hepsi de umre, tavaf, namaz ibadetlerini yerine getirebiliyorlardı. Umre yapmak isteyenleri, geri çevirmiyorlar, Umre kapısından içeri alarak tavaf ve say yapmalarına imkân tanıyorlardı. Ben umre veya tavaf yapamadım diyene tanık olmadım, zaten buradaki idareciler de tavaf ve umre ibadetini kolaylaştırmışlar, umre kapısından rahatça giriliyor, zemin dâhil 4 yerde tavaf ve 3 yerde de say yapılabiliyor, geçişler güzel ayarlanmış.

Kâbe'ye akın akın insan geldiğini görüyor ve bazen insan bu kadar insanı Kâbe'nin nasıl içine aldığına şaşırıyordum. Bir an için umre veya hac için bir araya gelmiş milyonlarca Müslümanın memleketlerine dönünce de aynı ahenk içinde Allah'a kul olmaları ve İslam düşmanlarına karşı birlik olmaları halinde Kudüs dâhil İslam topraklarının Allahu Teâlâ'nın izniyle kurtulabileceğini, eziyet ve katliamların sona erebileceğini, Müslümanların üzerine üşüşmüş kâfir ve zalimlerin işbirlikçi alçaklarını da toplayıp defolup gideceklerini idrak ediyorsunuz. Rabbim bize o günleri nasip etsin, Amin.

Biz de Babul Umre'den girdik, Hâcer-i Esved¹¹ selamlayarak 7 şavttan oluşan tavafımızı eda ettik, akabinde iki rekât tavaf namazı¹² kıldık, bu arada akşam ezanı okundu, orucumuzu açtık, akşam namazını eda ettikten sonra "say"ımızı gerçekleştirdik, saçlarımızı traş ettikten sonra da ihramlarımızdan çıktık. Böylece Ramazan ayında ilk umremizi Allaha şükür gerçekleştirmiş olduk.¹³

11Hâcer-i Esved; 18-19 cm. kutrunda, kırmızımsı, esmer, parlak bir taştır. Kâbe inşa edilirken Hz. İsmail tarafından Ebû Kubeys dağından getirilen bu mübarek taş, tavafa başlanacak yere işaret olmak üzere, hâlen bulunduğu köşeye konulmuştur. Tavafa başlarken, her şavtın sonunda ve sa'ye başlarken bu taşı istilâm etmek sünnettir; Hz. Ömer: "Çok iyi biliyorum ki sen, faydası da zararı da olmayan bir taş parçasısın. Eğer Rasûlüllah (s.a.)'ın öptüğünü görmeseydim, seni öpmezdim" demiştir. <https://hacveumre.diyaret.gov.tr/Dok-HacSozluk.aspx#.WWO3vWILS00>

12 Tavaf Namazı; İster farz, ister vâcib, ister sünnet veya nâfile olsun, bütün tavaflardan sonra iki rek'at namaz kılmak vaciptir. Ancak, haccin veya tavafın vâcibi değil, -vitir namazı gibi- müstakil bir vaciptir. Kerâhet vakti değilse, tavaf bitince, ara vermeden hemen kılmak efdaldır. Daha sonra hatta memleketine döndükten sonra kılmakla da vâcib edâ edilmiş olur; fakat gereksiz olarak geciktirmek mekruhtur.

Tavaf namazının "Makam-ı İbrahim"ın arkasında kılınması müstehaptır. Orada mümkün olmazsa, sırası ile Hıcr'de Altınoluk'un altında, veya Hıcr'in herhangi bir yerinde yahut Harem-i Şerif'in uygun bir yerinde kılınır. Bu yerlerden hiç birinde kılınamamışsa, Harem bölgesinde kılınabilir. Harem bölgesi dışında kılınmakla da vâcib edâ edilirse de sevap ve fazileti az olur.

İhram namazında olduğu gibi bu namazın da ilk rek'atında Fatiha'dan sonra "Kâfirûn", ikinci rek'atında Fâtiha'dan sonra "İhlâs" sûrelerinin okunması efdaldır.

<https://hacveumre.diyaret.gov.tr/DokHacSozluk.aspx#.WWO3vWILS00>

13 Safa ile Merve arasında Say yapan Müslümanlar, <http://www.umrebilgileri.com>

Kader

M. Cihat BATMAZ

Her devinimde çatırdayan ahşap sedir üzerinde, avuçları birbirine kavuşmuş biçimde, ayak baş parmaklarını birbirlerine sürterek oturan Nuri Hoca kaygılı bir görünüm veriyordu. Çayları odaya servis eden öğrencisi Ceylan misafirlerin gözünde, nendense bu iş için henüz küçükmüş izlenimi oluşturdu. Ceylan'ın gözlerinde, çay uzatırken öğretmene

bir şey ikram eden her öğrencinin gözlerinde oluşan mutlu bir parlıltı oluştu. Odanın tam düz olmayan zemini, sıvasız duvarlarda oluşmuş esmer lekeler ve sivrisinek fosili izleri, duvarda asılı duran elektrikli ısıtıcı ve köşedeki odun sobası ortamın dekorları olarak göze çarpıyordu. Köyde dul bir kadının evine amacı belli bir ziyaret dahi olsa, tek başına gidilemeyeceğinden, okulun kadın öğretmenlerinden biri de Nuri Hoca ile beraber gelmişti. Zaten bu öğretmen geliş amacının farkındaymışçasına neredeyse hiç konuşmamıştı. Çayından ilk yudumu alan Nuri Hoca ikna edici olduğunu düşündüğü bir tonda konuştu:

- Bu piyes sadece eğlence amaçlı düzenlediğimiz bir şey değil. Oynayan çocuklarının kendini ifade etme biçimlerinden biri. Bu çocuklarımız kendini geliştirmeye yarayan, karakterlerini olgunlaştırma yollarından biri. Okul sa-

Öğretmenin düşüncesine göre içinde olduğu toplumun çok ilerisinde bir bilince sahip bu kadın; böyle ayakları yere basan ve muhakeme dolu yorumlar yaparken kaderciliğe yaklaşımı ile dar görüşlü yanını ortaya çıkarmıştı.

yordu.

-Ceylan hakkındaki düşünceleriniz için teşekkür ederim. Çocukların gelişimi konusunda muhakkak haklısınızdır, benim aklım ermez o kadarına. Bizim buralarda babasız kız yetiştirmek çok zordur. Ceylan'ın erkek kardeşi de çok küçük biliyorsunuz, çocuklarımin rızkını temin etmekle yükümlü olduğum kadar namus ve if-fetlerini de korumak zorundayım.

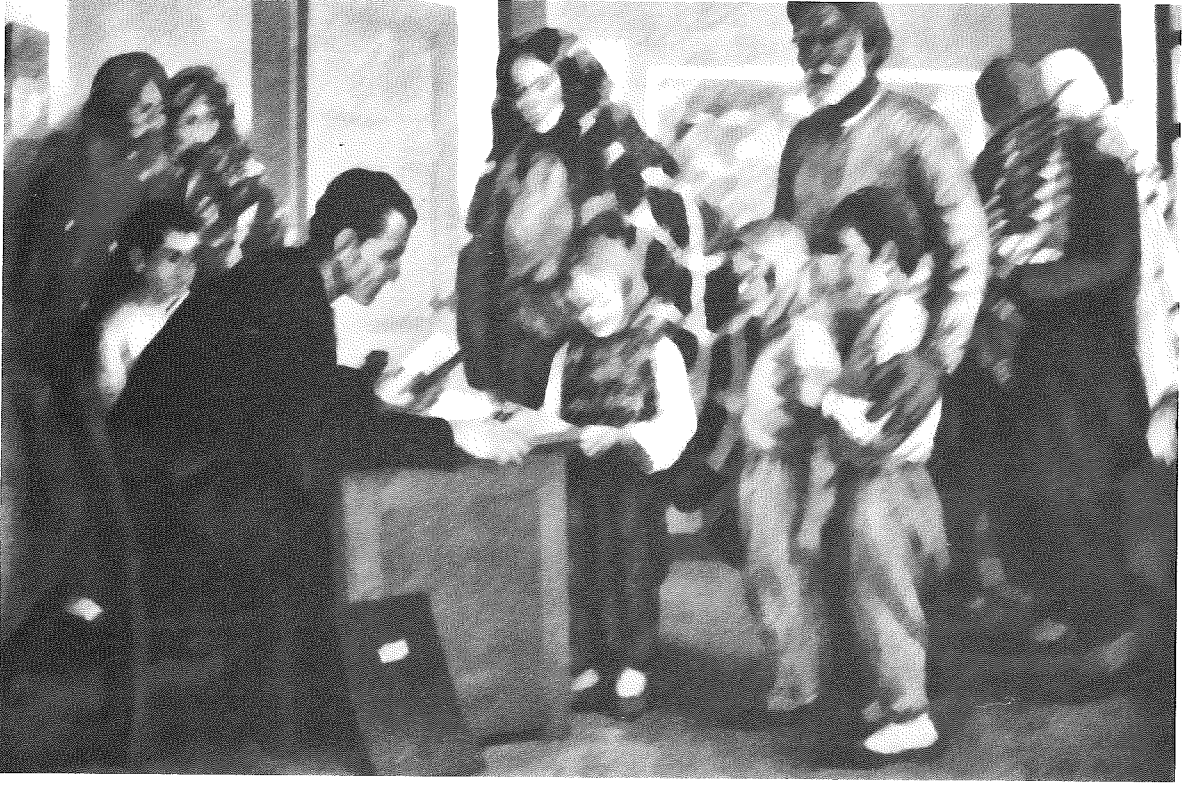
Nuri Hoca söz sırası kendisine gelmemiş olmasına rağmen itiraz etme ihtiyacı duydu:

- Okulun piyesinde oynamak namussuzluk mu? hanımefendi, buradan anlıyorum ki Ceylan'ı liseye göndermek istememenizin altında da bu düşünce yatıyor.

-Değil tabii ki, bu sorunuza müspet cevap veremeyeceğini bilerek böyle soruyorsunuz,

dece kitapların okunduğu, sınavların yapıldığı yerler değildir. Burada değişik etkinlikler de yaparız. Ceylan hem çok yetenekli hem de piyesin başrol oyuncusu... bunu göz ardı etmeyin lütfen.

Hüsne hanım haksız olduğu baştan belli bir konuda karşısındakini ikna etmek için değil de sadece meramını açıklamak istermiş gibi anlatmaya çalışı-

aşk olsun. Amacım sizinle tartışmaya girmek veya sözle üste çıkmaya çalışmak değil. Sadece durumumu anlatmaya çalışıyorum. Bunu en sade şekilde yapmaya çalıştığım için kelimeleirim sert gelmiş olabilir. Zaten sizin gibi tahsilli insanlara gireceğim tartışmadan galip çıkacağımı düşünmemiştim.

- Estağfurullah.

Nuri hoca çıkışının yersiz olduğunu kavramıştı. Bu estağfurullah tonunda hem özür hem de guru saklıydı, kendisine tahsilli denilmesinden dolayı duyulan gurur.

- Yüksek tahsil yapmak ve ya piyeste oynamak iffetsizlik olmayabilir. Lakin içinde yaşadığımız çevre tarafından kız çocukları için hafiflik sayılır. Hafif kızlar ise iffet düşmanlarının birinci hedefi olur. Babası hayatta olmadığından kızım için zaten sürekli endişe ediyorum. Çevrenizde erken yaşlarda kocaya kaçmış kızlara bakarsanız büyük çoğunluğunun babasız kızlardan oluştuğunun farkına varırsınız.

-Sizin kızınız gayet akıllı biri, cahil bir çocuğun telkinlerine kapılıp okulunu bırakarak kaçmayacak kadar sağlıklı kararlar verebilir. Siz benden daha iyi bilirsiniz öğretmen bey bahsettiğim yaşlar bazı hislerin aklın önüne geç-

tiği yaşlardır. Gerçi ben kadere inanan biriyim, kızımın beni rezil edeceği varsa, gece gündüz tedrisat yapsa dahi olan olacaktır. Ben en azından kendi önlemlerini alıp sonrasında kendimi suçlamak istemiyorum.

Öğretmenin düşüncesine göre içinde olduğu toplumun çok ilerisinde bir bilince sahip bu kadın; böyle ayakları yere basan ve muhakeme dolu yorumlar yaparken kaderciliğe yaklaşımı ile dar görüşlü yanını ortaya çıkarmıştı.

-Sizin gibi bir kadının kader olgusunu böyle yorumlamasına şaşırırım. Daha önce de söylemişimdir sizi hep diploması olmayan bir tahsil ehli olarak görürüm. Özellikle hayatın verdiği acı tecrübeleri birer eğitim vesilesi olarak alıp, kişiliğinizi oldukça geliştirmişsiniz. Ne var ki biz bu kızcağıza fırsatlar sunarsak, okuyup yazmaya yönlendirsek; kaderinde lüzumsuz hareketler olsa dahi Tanrının bu kaderi bozacağından eminim.

Ceylan'ın annesi aldığı övgüye teşekkür mahiyetinde söylediğinden geri adım atmaya niyet ettiyse de sonradan vazgeçti:

- Acı tecrübelerin beni eğittiği doğru, ama bunların bana öğrettiği bir şey daha varsa; oda insanın alacağı önlemlerin, olacaklar karşısında

çok az tesiri olduğu gerçeğidir..

Nuri öğretmen ve arkadaşlarının tertiple-diği milli bayram programı planladıklarından çok daha erken sona ermişti. Çünkü progra-mın uzun bir zamanını kapsayan etkinlik olan piyes iptal olmuştu. Çünkü Ceylan o gün Nuri öğretmene söz vermesine rağmen gelmemiştir. Ve yine çünkü Ceylan o piyesin baş rol oyuncu-suydu. Nuri Hoca o gün okula gelmeyen kendi-siymiş gibi herkese karşı suçlu hissetmişti. Öte yandan da okula gelmesine izin vermeyen kişi-nin annesi olduğunu bildiği halde, onun yerine Ceylan'ı cezalandırmıştı. Halihazırda Ceylan'ın annesine ceza verebileceği bir sistem mevcut olmadığından, Ceylan'ın Türkçe dersi notunu bir puan düşürmüş ve kendisine karneleri ve-rirken bu durumun sebebinin belirtmişti. Piyes günü içten içe ağlayan ama gözyaşı dökmeyen Nuri Hoca'nın aksine Ceylan karne günü açıktan hüngür hüngür ağlamıştı. Durum eşitlenmiş gibi görünüyordu.

Karnelerin dağıtılmasından iki hafta kadar sonra Nuri öğretmen ve eşi bavullarını toplarken dışarıda olağanın dışında bir yağmur yağı-yordu. Nuri Hoca ilk defa bu zamanlar, bu köy-de yağmur yağdığına şahit oluyorum diye eşine anlatırken kapının vurulduğunu duydu. Kapıyı çalan kişinin ıslanmış olabileceğini düşünerek elindekileri bırakarak aceleyle kapıya koştu. Gelen Ceylan'dan başkası değildi.

-Öğretmenim sizden özür dilemek için gel-dim yaz aylarında belki tayininiz çıkar bir daha göremem sizi...

Ceylan'ın sesi kısık kısık ve hıçkırarak çı-kiyordu. Baştan aşağı sırlıklı olmasına rağmen, yanağından süzülen gözyaşları seçi-lebiliyordu. Nuri öğretmenin içi paramparça olmuştu. İçinden geçen ilk cümleler kendisine lanet okumak oldu.

-Kızım gir lütfen içeri, kapıdan konuşma öyle, nasıl da ıslanmışsın yolda su birikintisine falan mı düştün? Yağmur da bu kadar ıslanmaz insan... gerçi geldiğin yol çok uzunca... Keşke beni arasaydın, annende telefonum var arabay-la alırdım seni. Ah Ceylanım ah lütfen içeri gel.

Ceylan yanlış anlaşılabilir gibi:

- Hayır hocam hayır, içeri girmeyeceğim toparlandığınızı biliyorum demin bazı öğret-menlerin gittiğini de gördüm. Sadece özür di-

lemek...

Kız yeniden hıçkırıklara boğulmuştu, cüm-lesini tamamlayamadı. Nuri öğretmen içerdeki karısından utanmasa ağlayacaktı.

- Ah be kızım keşke karne günü söylesey-din, notunu düzeltirdim, bilemedim bu kadar üzüleceğini, çocuk gibi intikam aldım senden.

Ceylan yine yanlış anlaşıldığını hissetti, bu sefer yanlış anlaşıldığını belli edercesine öğret-menine baktı:

- Öğretmenim not umurumda değil. Zaten bilerek yeterince zaman geçmesini bekledim, tekrar notumu düzeltmeyesiniz diye. Yine de buraya gelmemde notunu düşürmenizin etkisi oldu diyebilirim. Çünkü şimdiye kadar kimseye böyle bir ceza vermemiştiniz, notumu düşü-rünce sizi ne kadar üzdüğümü anladım. Lütfen beni affedin...

Nuri hoca "onu affetmesini, eskisinden daha çalışkan bir öğrenci olacağından" bahsetti. Kendisinin ne yapıp edip annesini ikna ederek, li-seye gitmesine olanak sağlayacağını, Ceylan'ın da buna karşılık giriş sınavlarından yüksek puan alarak Mardin'in en parlak okuluna girmeye hak kazanması konusunda söz vermesini istedi. Teşbihen 'baba kız' sarıldılar ve Nuri Hoca ceylanı evine bıraktı. Benzer telkinleri annesine de yaptı ve kız ile aralarında geçen sahneyi tüm yalınlığı ile anlatmaya çalıştı. Ceylan'ın annesi bu olaydan müteessir olmuş ve daha sonraki yıl Nuri öğretmenin artan ev ziyaretlerinin et-kisiyle Ceylan'ın liseye gitmesine izin vermişti. Hatta bir keresinde Ceylan'ın piyese gitmesi-ne engel olduğu için pişmanlık duyduğunu bile söylemişti. Ceylan da verdiği sözleri tutmuş ve şehrin en yüksek puanlı fen sesine girmişti. Mezun olduğu okulda girişteki panoya diğer ço-cukları teşvik etmesi için büyükçe bir fotoğrafı asılmış ve altına kazandığı okulun adı yazılmış-tı. Bu fotoğrafın etkisiyle de Ceylan'ın başarısı köyde gerçekten de bir dönüm noktası haline gelmişti. O yıldan itibaren aileler kız çocuklarını liseye göndermemek için çok ta direnmemeye başlamışlardı. Ne var ki Ceylan için annesinin tabiriyle "olacak olanın" önüne geçilememiş ve daha ikinci sınıfta ailesinin rızası olmadan yatılı kaldığı yurttan kaçıp aşık olduğu bir gençle ev-lenme kararı almıştı.

Dünyanın Mazlum ve Masum Çocuklarına

Halil ALANOĞLU

Dünyanın masum çocukları ve bebekleri, yüzyıllardır sizin mazlum ve masum fotoğraflarınıza bakıyoruz. Sizi bu hale getiren ihtiraslarımızdır. Bizim duyarsızlığımızdır.

Ya dramatik hikâyelerinizi duyduk ya da Aylan bebeğin yatışı gibi fotoğraflarınıza bakakaldık. O yatışıyla neler anlatıyordu bize. Belli ki küsmüştü. "Siz kendinizi değiştirmedikçe" sizde umut yok diyordu sanki... Uzatmıştı o minicik ellerini, denizin soğuk sularına. Kucaklamıştı kum taneciklerini. Yüreklerimizden daha yumuşaktı o taşlar. Biz ısıtamamıştık, doyuramamıştık Aylan bebeği. Sadece onun cennet fotoğraflarına bakıyor ya da bakıyor gibi yapıyorduk.

Yüreklerimiz yanıyor, daralıyor, sıkışıyor. Hiç birşey yapmadan, yapamadan.

Ne de güzel yaşar gibi bakan donuk gözleriniz. Ne de güzel uyuyordunuz bebeğim. Bize neler fısıldıyordunuz? Ne güzel bir yatışınız var öyle.

Katlaşmış, pas tutmuş, katranlaşmış vicdanlara ne demek istiyorsunuz?

Zalimlerin napalm bombalarına-mermilerine, en büyük cevap siz misiniz?

Anneleriniz size doyamadan, babalarınız sizi doya doya koklayamadan ellerimizden nasıl kaçıp gittiniz?

Giderken herkes için soru işaretleri bıraktınız. Çocuklar neden öldürülüyor?

Ne denmeliydi. Boğazlar düğümlendi. Cevap veren olmadı. Yüzlerinize cesaret edip bakamadık. Zaten siz de Aylan bebek gibi göstermek istemediniz. Sirtınızı döndünüz. Soğuk suları ve kum taneciklerini bizden daha merhametli buldunuz. Geridekileri umursamadınız. Belki de değmezdi dönüp bakmaya.

O dağınık saçlarınız ne güzeldi. Okşamaya yüzümüz var mıydı, elimiz gider miydi?

Yüzükoyun yatan bedenlerinize, dağınık saçlarınızla, kanla karışmış tozlu yüzünüze cesaret edip bakamadık.

Bir düşünce toprağın bağına, bizi insanlığı-mıza dirilttiniz. Eğer bir bahar daha gelecekte insanlığa, katran sürünmüş, pas tutmuş kalplere gelmez o bahar.

İnsan dirilecekse, insaniyet dirilmeli önce. Size mi düştü, sizin masumiyetinize mi düştü bu görev?

Kararan vicdanları sarstınız. İnsan olma şuurunu hatırlattınız. Yaşıyormuş gibi bakan gözleriniz ve dağınık saçlarınız ne çok şey anlattı bize. Umarım ahınız kalmaz düştüğünüz yerde.

Kim böyle insanlığın iftihar tablosuna arkadaş olanlar? Siz kefenlere sarılı yan yana dizilmiş, dünyanın mazlum ve masum çocuklarıyızi diye cevap mı verirdiniz.

O masum ve mazlum yüzlerinizi, kundaklarına sarılmış halinizle, bize sorgulatan bakışlarınızla, boşuna ölmüş olamazsınız.

Anladıklarınızdan da büyüktür anlattıklarınız. Siz kurumuş çöllere can veren yağmurlar gibi, yüreklere şefkat yağdırıyorsunuz. Siz ne çok taşlaşmış kalpleri erittiniz. Siz "sadece ben" diyen insanlara yüreği hatırlattınız. Kanayan o minicik bedenlerinize vicdanları kanattınız.

Bakarken o bakılamaz gözlerinizle, kurumuş nice göz pınarlarına yaş oldunuz. Ey ağız gül kokan bebekler, merhamet timsali mahzun bakışlı yetimler. Bu yaşta ağır yük halsiz bırakmış sizi. Bataklik sulardan daha durgunsunuz. Görünmez hançerle içten vurgunsunuz.

Sizler Bağdat'ın, Basra'nın yeşil hurmaları,

Fırat'ın, Dicle'nin narin güzelleri, Halep'in, Gazze'nin yetim bebekleri.

Sizleri anlatmak ne mümkün !..